

neOMYLNÝ ZNALEC
Z PSYCHOLOGIE
v péči o děti po rozvodu

*Chyby soudních znalců z psychologie
ve sporech o děti aneb
Laik se diví, odborník žasne a znalec
odkazuje na své kulaté razítko*

Tomáš Novák

Nakladatelství DOPLNĚK

neOMYLNÝ ZNALEC
Z PSYCHOLOGIE
v péči o děti po rozvodu

© Tomáš Novák, 2019
ISBN 978-80-7239-342-8

Knihu věnuji některým učitelům katedry psychologie FF UJEP v druhé polovině šedesátých let 20. století: Boleslavu Bártovi, Stanislavu Kratochvilovi, Prokopu Novákovi, Vladimíru Smékalovi, Jaroslavu Šabatovi, Hugo Širokému.

Student, který měl zájem, se od nich dokázal mnoho naučit. Nad elaboráty mnohých soudních znalců se mi vybavila glosa jiného z mých učitelů, ruštináře Jiřího Bronce. Takzvaně jsem při zkoušce plaval v časování nepravidelných sloves tehdy tolik populárního jazyka pokroku a míru. Pan doktor se na mne smutně podíval a děl: „Možná to ani není vaše chyba. Třeba jste jen měl špatné učitele.“ Obávám se, že to neplatí jen u nepravidelných sloves.

MOTTO:

„Vždycky připomínám, že můj předchůdce Karel Čermák vycházel z toho předpokladu, že každý stav, a zdůrazňuji každý, má deset procent hlupáků a lumpů. Svého času jsem mu říkal, že je ještě optimista.“

*Vladimír Jirousek, předseda České advokátní komory (ČAK)
v rozhovoru poskytnutém Lidovým novinám 19. 3. 2018*

ÚVOD

Kdo, proč a v čem je můj vzor?

prof. Zdeněk Matějček

...pro dobrotu i pevnost přesvědčení. Ochotu nezištně pomoci, takt a hlubokou znalost psychologie dětí i rodičů. Vše, co pan profesor napsal, a bylo toho požehnaně, nemá chybu, a dokonale spojuje čtivost a vysokou odbornost. Mimo jiné si u tohoto vlídného, věřícího a hluboce chápajícího člověka vážím jeho zájmu o myslivost. Byl vášnivým lovcem. Já sám nechci nikdy pušku nabýt a nedokázal bych ji ani nabít. Nicméně najít prokazatelné chyby poškozující klienta ve špatných znaleckých posudcích z oboru psychologie mi přináší pocit zřejmě srovnatelný s tím, když pan profesor mířil na škodnou.

Co to je metodologické posouzení soudního znaleckého posudku

Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz. Ani on a priori nepožívá větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování jeho závěrů... (Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I.US 4457/12)

Citovaný náleží je jasná zpráva. Ovšem s velkým háčkem. Úroveň znaleckých posudků občas odpovídá rčení „laik se diví, odborník žasne“. Klient s posudkem obvykle nedokáže kvalitně polemizovat, advokát to umí jen částečně. Dvě zcela základní učebnice psychologické diagnostiky – dětí a dospělých – mají dohromady více než 1000 stran. Jejich prostudování k seznámení s testy nestačí. Je nutná praxe s konkrétními metodami.

Začal jsem citací nálezu ÚS. Dodám ještě citaci z textu dostupného na internetu s názvem Hodnocení znaleckého posudku. Autorem je prof. JUDr. Jan

Musil, CSc., Ústavní soud ČR: „Justiční praxe na četných případech ukazuje, že ani znalecký důkaz není bezchybný a že jeho prostřednictvím může dojít k justičním omylům s fatálními důsledky.“ Ve stejném článku je uvedeno: „Ombudsman Otakar Motejl, těšící se v odborných kruzích i ve veřejnosti nesporné morální a odborné autoritě, si v jednom tiskovém prohlášení v roce 2007 nebral servítky a prohlásil: Soudní znalci ničí lidské životy! Případy, kdy soudní znalci pochybili, mají často za následek zpackaný lidský život, jejich odpovědnost je ale téměř nulová...“

S ČÍM SE SETKÁVÁM?

Namátkou: Neuvedení názvů použitých dg. metod. Neuvedení žádného kvantitativního výsledku dg. metod, což znemožní jakoukoliv kontrolu. Použití pouze „průhledného“ dotazníku k popisu osobnosti. Ani v takovém dotazníku není vyhodnoceno tzv. lži skóre – desirability – tendence dělat se lepším. Použití na naši populaci nestandardizovaného testu – samizdatu – převzatého před šedesáti lety z USA.

Suverénní úvahy o výchovné (ne)způsobilosti bez jakékoliv opory ve standardizovaném testu. Dokonce i bez cíleného rozhovoru zaměřeného tímto směrem.

Brilantní zdůvodnění nemožnosti střídavé péče tím, že „rodiče se nejsou schopni domluvit“. Bystré oko pak mezi řádky čte: „Nechcete střídavou péči?“ Jak prosté. Nesmíte se domluvit.

Výrazně nadsazené vyúčtování znalečného

Královnami nefalšovaného znalectví se staly dvě znalkyně – první napsala, že jeden z rodičů vozí dítě na trénink, čímž se dostatečně realizuje jeho styk s potomkem.

Druhá použila k popisu osobnosti otce i matky jeden „průhledný“ dotazník (zkratka názvu je BOD). Popis osobnosti obou rodičů byl v posudku do písmene zcela totožný. Tento zážrak připomínající senzaci, která by vznikla, pokud by byly nalezeny u dvou lidí totožné otisky prstů, nijak nekomentovala.

Do třetice si dovolím citovat znalce tvrdícího, že dítě nemůže být ovlivněno tím, kdo je k vyšetření přivádí a o kom ví, že s ním také odejde. Tento dobrý muž mimo jiné před soudem tvrdil, že je v pořádku, pokud se matka s dospívajícími dcerami nabízejí jako modelky na internetu. Žijeme přece v postmoderním světě. Ostatně on sám viděl foto skupiny českých spisovatelů v rouše Adamově. Rozdílem mezi přitažlivostí dospívajících dívenek a českých spisovatelů pro pedofily se samozřejmě nezabýval. Není proč. Je totiž psycholog, nikoli sexuolog.

Nikdo nikdy nic nemá mít za definitivní... Jedničkou mezi „královnami“ se nedávno stala znalkyně, jež soudu sdělila, že k popisu osobnosti a výchovných schopností přítele matky má od její šestileté dcery dost informací. Nemusela tudíž jmenovaného vyšetřit a jeho posouzení postavila právě na zmíněném informačním zdroji. Komentář k jejímu svěžímú dílku je v této knížce zařazen. Najdete tam i zmínku o psychiatrovi, jenž jednal stejně. Na podzim 2018 mu to vyneslo soudní rozsudek o vyškrtnutí ze seznamu znalců a pokutu 20 000 Kč.

Když dva soudy dostanou totéž, není to zřejmě totéž. Znalecký posudek navrhuje pro otce zákaz styku s dítětem, aniž by znalci (psycholog a psychiatr) jmenovaného vyšetřili, přijal jiný soud takřikajíc bez mrknutí oka (sochy slepé spravedlnosti).

Pokud by se chtěl znalec poučit či jen konfrontovat svoji roli s metodickou příručkou, má možnost: Robin Brzobohatý, Martina Cirbusová, Romana Rogalewiczová a kol.: *Interdisciplinární spolupráce v nejlepší zájmu dítěte. Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem*. Tribun EU 2015. ISBN 979-80-263-1010-5

Z OHLASŮ ROZVODOVÉHO PORADENSTVÍ CITOVANÝCH NA AUTOROVÝCH WEBOVÝCH STRÁNKÁCH

Dobrý den.

Ještě jednou Vám chci touto cestou poděkovat za Vaši pomoc. Otevřel jste mi oči. Už se neutápím v představách, že rozvodem mi končí můj dosavadní svět. Vlíl jste mi do žil naději. Máte stoprocentní pravdu, život tím nekončí. Možná právě naopak. Už se zase raduji ze života a sprádám v duchu nové akce s dětma. Jestli u toho bude moje žena, záleží jen na ní. A měl jste pravdu. Jak mne vidí pookřátého, může se uvztekat. Ale na

druhou stranu, syn mi řekl, že se k Vám objednala, tak uvidím. Určitě poté se objednáám ke konzultaci i já.

S pozdravem

P. S.: A už se také cpu jak nezavřený. Dobré jídlo je také jedna z radostí života.

...byla jsem Vaší klientkou před několika lety. Často na Vás myslím. Přišla jsem za Vámi s dotazem, se kterým jsem si nevěděla rady: „s ohledem na děti se nerozvádět?“. Situace však byla neúnosná. Rozvod trval asi tři roky a na celé té trnité cestě jste byl pro mě jediným člověkem, který se dokázal jasně, věcně, zřetelně a bez váhání vyjádřit k nejrůznějším situacím.

Velmi jste mě podpořil, stal jste se mým vzorem v rozhodování apod.

Jsem velmi vděčná, že jsem mohla být Vaší klientkou, za což Vám mnohokrát děkuji.

K rozvodu jste mi psal vyjádření, že jsem Vás oslovila ohledně pomoci řešení situace v rodině, po domluvě jsem přivedla i bývalého manžela, dostali jsme od Vás „úkoly“, které mohly vést ke zlepšení situace. Můj manžel mě však tehdy seřval, že se nenechá ponižovat, úkoly se nikterak nezabýval a tím jsem pochopila, že společná cesta dál nevede. Moc mi pomohlo i toto Vaše vyjádření, protože exmanžel všude vypovídal, jak se snaží udržet rodinu, jak navštěvuje Vaši poradnu, jen já to všechno „kazím“...

Rozvod proběhl v roce 2014. Ráda bych se k Vám objednala a poradila se, jak co nejvíc zmenšit dlouhodobý dopad rozpadu manželství na děti.

S pozdravem

Dobrý den, pane doktore,

chtěl jsem Vám ještě jednou moc poděkovat za Vaši revizi původního znaleckého posudku pana doktora... Napomohlo to ke zrušení původního rozsudku v celém rozsahu a navrácení k projednání soudu první instance.

Nadřazený soud zadal nové znalecké posouzení. Věřím, že tentokrát již bude objektivní. Nechci nic jiného než tuhle samozřejmost. Sám bych ji ale neprosadil.

P. S.: Jdu dočíst tu knížku.

*Dobrý den, pane doktore,
jak jsem slíbil, píši Vám výsledek soudního jednání ve věci mého syna.*

Soudní jednání proběhlo včerejšího dne (návrh na střídavou péči byl soudu podán v...), kdy byla přizvána k jednání znalkyně, která nám zodpověděla dotazy, které jste pro nás zpracoval. Znalkyně potvrdila, že některé z testovacích metod neprovedla, byla si vědoma pochybení v tom, že neuvedla názvy testovacích metod tak, jak jste nás na tento nedostatek upozornil. Nutno ještě upozornit, že v mezidobí případ dostala nová paní soudkyně, která v návaznosti na doplnění znalkyně se oproti původnímu posudku vyjádřila pro co nejrozšířenější styk s otcem. Rozhodla na zkušební období takto:

původně otec styk: 1. týden čtvrtek, pátek, 2. týden pátek, sobota, neděle

nově otec styk: 1. týden čtvrtek, pátek, 2. týden středa, čtvrtek, pátek, sobota, neděle

Myslím, že lépe to dopadnout nemohlo, bratr je rád, že mu byla ze strany soudkyně dána příležitost, a hlavně jsme rádi, že jsme našli Vás :-).

Děkujeme i s mojí matkou velice a přejeme v životě vše nejlepší.

*Milý pane doktore,
ráda bych Vám poděkovala za podporu v těžkých chvílích. A protože i čas a Vaše pomoc včetně autogenního tréninku je dobrý lékař, ani to při rozvodovém jednání (moc) nebolelo. Celou dobu mi hodně pomáhal pocit, že na to vše nejsem sama. Postupně se plní Vaše předpovědi. S manželem, dnes už bývalým, skutečně kamarádi nejsme a vnučky nás jako babičku s dědou neznají. Přesto si s chutí užívám neplánované a nechtěné svobody a je mi (docela) fajn.*

A tak přeji všem dalším nešťastníkům, ať jim ještě dlouho dokážete pomáhat stejně jako mně.

...som členkou Rady pre práva dieťaťa. Táto organizácia má úžasný cieľ – pomáhať tým najzraniteľnejším a spolu s tým poukazovať a upozorňovať na nedostatky, ktoré v základných právach dieťaťa nápomocné nie sú. Vážený pán PhDr. Novák, touto cestou by som sa Vám chcela poďakovať za Vaše úžasné knihy a aj štýl, akým ich píšete.

*Vážený pane doktore,
...moc Vám ďakujem za kus práce, ktorou jste pro nás vykonal. Dohody s manželkou bylo na OSPOD dosaženo a zdá se, že se snaží ji dodržovat, nicméně jistota bude, až ji potvrdí soud. Každopádně jsme se hodně posunuli s tím, že by mohl být proces rozumně a hlavně brzy ukončen.*

Aperitiv

Lüscherův test je zejména ve formě tzv. „malého Lüschera“ dnes spíše psychologickou hrou než zcela seriózním testem. To přinejmenším proto, že je všeobecně znám. Na internetu si můžete ověřit, že můj níže uvedený citát z metodologického posouzení posudku odpovídá realitě:

Naprosto nesouhlasím a jednoznačně prohlašuji, že údaje získané ze zmíněného testu v žádném případě neopravňují k dalším charakteristikám či interpretacím materiálů z testu. Je naprostý nesmysl zařadit do „shrnutí LTB“ informaci napsanou na 4. až 6. řádku daného odstavce na str. 22: „Matka se ve zvýšené míře zaměřuje na devalvací osobnostních charakteristik a rodičovských kompetencí otce, proto je z psychologického hlediska pravděpodobné, že ve zvýšené míře přenáší zraňující partnerskou historii do rodičovských kompetencí.“

Úkolem probanda v testu je seřadit barevné karty od nejhezčí barvy po nejméně hezkou. Vznikne tak např. pořadí barev: modrá, červená, žlutá... šedá, černá. Není zde žádný prostor pro prezentaci výše zmíněných názorů. Teoreticky by zřejmě něco takového muselo probíhat pitoreskním stylem, např. pokud by matka řekla: „Nakonec dám černou, protože to je barva duše otce dětí.“

No jo, chlap, nadrůže chlapům

Občas to slyším. Je pravda, že o něco častěji se setkávám se špatně provedeným hodnocením mužů než žen. Muži se na mne prostě obrací častěji. Hrdý jsem na to, že trestní oznámení za nadřívání matce na mne podal aktivista militantních otcovských organizací. Návrh, abych byl vyškrtnut ze seznamu znalců pro nadřívání otců, na mne podala pracovnice Fondu ohrožených dětí v Olomouci. Pravda, byla to reakce na to, kdy jsem soudu zaslal posouzení její zprávy. Do tepláků jsem nešel a razítka jsem se vzdal kvůli mému nefungujícímu levému oku, leč snažení oné dvojice vnímám jako důkaz své objektivitě.

Do třetice se o mně vyjádřila pracovnice OSPOD v nejmenované městské části Ř města B: „Jeho názory nemůžeme brát v potaz, je poradcem militantního otcovského webu Střídavka.“

Na vysvětlenou cituji z jednoho posouzení, kde jsem střídavou péči, o niž usiloval otec, nedoporučil: *Jak ostatně vyplývá z mého uvedení na www.stridavka.cz – v roli poradce – patřím k propagátorům střídavé péče. Tím více vždy zdůrazňuji nutnost bedlivého psychologického posouzení vhodnosti této péče v jednotlivých případech. Nedostatečně zdůvodněné doporučení této péče škodí jak konkrétním účastníkům, tak i renomé této specifické „protězy“, do jisté míry nahrazující vhodné působení v úplné rodině. Nedostatečně podložená doporučení se pak podílejí na šíření obvykle zkreslených informací o malých „bezdomovcích“ nucených ke střídání prostředí bez ohledu na možné komplikace.*

Poznámka: Jména znalců i posuzovaných jsou v celé knize v citovaných textech striktně anonymizována v souladu s ochranou osobních údajů.

KAPITOLA 1

Poznámky k soubornému článku Josefa Pavláta a Oldřicha Matouška: Opatrovnické znalecké posudky – doporučení, námitky, úskali

Čes. a slov. psychiat. 2016, 112 (2), 82–87

Text této kapitoly byl otištěn ve výše zmíněném periodiku coby moje replika ve zmíněném časopise v čísle 4/2017.

Impulz k diskusi i v článku předložený návrh ke zlepšení kvality opatrovnických znaleckých posudků je mimořádně potřebný a záslužný.

Přes velmi rozsáhlou praxi autorů jsou jimi naznačená vodítka poněkud teoretická. Správně uvádějí, že v ČR neexistují doporučené postupy, na něž by se bylo možno při posuzování posudků odvolat. Za možné vodítko považují požadavky publikované Americkou psychologickou asociací.

Zmíněné postupy lze při využití v ČR nazvat šperkem na rukou chudasů. Navíc takřka vše, co doporučují v USA, je doporučováno v tuzemských publikacích. Mnohé najdeme již ve statích manželů Konečných (in Švancara J. a kol.: *Diagnostika psychického vývoje*. Avicenum, Praha 1971).

Názory Americké asociace souzní s obsahem kodexu jak asociace klinických psychologů, tak i s obdobným materiálem Asociace manželských a rodinných poradců. Potřebujeme zcela konkrétní vodítka – standardy znalecké práce.

Především by měl být respektován nálezný Ústavního soudu ČR ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. I. US 4457/12:

„Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz. Ani on a priori nepoživá větší důkazní síly a musí být podrobován všestranné prověrce, nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatrování podkladů pro znalce... věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivost metod použitých znalcem a způsob vyvozování závěrů znalce. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, slepě důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegovat znalecký důkaz

a přenášet zodpovědnost za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce, takový postup nelze z ústavněprávních hledisek akceptovat.“

Právní korektnost „pohlídá“ advokát. Prověrku práce znalců psychologů laik nezvládne. Laikem v daném oboru je i právník. Jak konstatují autoři diskutovaného článku, lze se dožadovat posudku revizního. Soudy, zejména prvoinstanční, k němu přistupují jen ojediněle a nerady, navíc projednání revize si vyžádá mnohaměsíční prodlevu. Náklady na revizní posudek bývají nad možností některých rodičů. Výhrady k soukromým posudkům shrnují citovaní autoři adekvátně.

Na žádost klientů provádím metodologické hodnocení psychologického posudku. Zadavatele předem informuji, že bez vyšetření nelze hodnotit výkon osoby či její rysy, citové preference a postoje. Mohu se vyjádřit pouze k vhodnosti použitých psychologických metod, ke způsobu prezentace, k míře ověřitelnosti výsledků, jakož i k metodologii vyšetření. Z textu posudku lze usuzovat na přiměřenost odpovědí na otázky soudu.

Ke zmíněnému posouzení přihlížejí soudy prvního stupně jen ojediněle. Takřka vždy se jím zabývají soudy odvolací.

Bezprostředním podnětem k napsání článku byl posudek jistě PhDr., zaštitěný nejmenovaným znaleckým ústavem s. r. o. Nevěřím svým očím, když v testovém vyšetření dítěte ve věku tři roky a tři měsíce čtu charakteristiku jeho výsledků v osobnostním dotazníku J. E. P. I. Je naprosto nevhodný pro tento věk. Je totiž standardizován pro děti ve věku 7–10 let. (Viz Svoboda – citace níže.)

Respektovat rozsah standardizace testu je naprosto zásadní a základní požadavek psychologické diagnostiky. Rozdíl mezi požadovanou úrovní 7–16 let a tři roky a tři měsíce je ohromný. Pro ilustraci si představme, že tříletý bude chodit v šatech a botách sedmiletého či šestnáctiletého a samozřejmě do základní školy.

Obdobně je u onoho dítěte naprosto nevhodné – v posudku – použití testu nedokončených vět. Znalkyně neupřesňuje, o který jde. Vesměs vyžadují písemný projev.

V odpovědi na zadané otázky má mj. zmíněná znalkyně zvážit interakci onoho dítěte a jeho 14měsíčního sourozence.

Psycholožka tvrdí: „Vzhledem k nízkému věku mladšího sourozence není možno vyšetřit oba ve vzájemné interakci.“ I laikovi musí být zřejmé, že interakci mezi tříletým a ročním dítětem lze snadno popsat, a tudíž i určitým způsobem vyšetřit. O existenci vývojových posuzovacích škál, jež zmíněné objektivně hodnotí, ani nemluví. Šlo o soukromě vyžádaný posudek. Poté na zadání soudu vypracovával nový znalec. Závěry z předchozího elaborátu potvrdil. Na svéráz použitých metod neupozornil. Matka dětí tvrdí, že dotyčný je spolupracovníkem domovského ústavu oné psycholožky.

Jiná znalkyně vyšetřila osobnost rodičů pouze nestandardizovaným dotazníkem BOD. Ten dle vysokoškolské učebnice M. Svobody: *Psychologická diagnostika dospělých*, Portál, Praha 1999: „Nesplňuje psychometrická kritéria kladená na test ... patří do kategorie anamnestických dotazníků.“ Znalkyně popsala osobnost muže i ženy (na základě BOD) doslova stejně.

DALŠÍ ČASTÉ CHYBY

Výsledky použitých metod jsou popsány nedostatečně, tzn. jen stručně, výběrově a výhradně kvalitativně, tedy bez uvedení číselných výsledků. Stručně řečeno jsou nekontrolovatelné. K mistrovství dovedla utajení znalkyně, jež neuvedla ani názvy použitých metod.

I při maximální stručnosti při referování o testech by bylo možno získat z výsledků testů podstatně více relevantních informací, než bývá uvedeno. Pro ilustraci znalkyně v testu zhodnotila zkoumanou osobu pouze: „...v projevu je živá, čínorodá, touží mít štěstí (*Hand test*).“

Zmíněný test nic z uvedeného nezjišťuje. Co zjišťuje a jak jej máme hodnotit a interpretovat, popisuje výše uvedená celostátní vysokoškolská učebnice Mojmíra Svobody na str. 182–185. Namátkou jde např. o rysy agrese, ovlivňování, zastrašování, sklon k exhibování, bizarní projev, úzkost, napětí, závislost...

Ten, kdo nemá dítě před vyšetřením v péči, bývá znalci znevýhodněn. Daleko častěji to bývá otec. Konkrétní příklad: Znalkyně provedla vyšetření vztahů dítěte bez přítomnosti otce. Nezletilý přivedený matkou u ní byl 17. den v řadě. Jestliže se otec se synem neviděl 17 dnů a nebyla dána žádná příležitost k navázání kontaktu s potomkem před samotným vyšetřením, je vyšetření

vztahů nepřesvědčivé. Ten, který z rodičů dítě přivede a o kterém dítě při vyšetření také ví, že jej i odvede, ovlivňuje chování potomka ve svůj prospěch. *Čtenářům doporučuji učinit pokus na základě vlastní introspekce. Představme si sami sebe ve věku nez. a v jeho situaci. Zcela jistě by nám bylo jasné, co si v daném kontextu matka od nás přeje, resp. co od nás očekává. Nemyslím, že bychom byli schopni jednat sice „podle svého“, leč stylem, jenž matku zklame.* Dítě je celý život vedeno k tomu, aby „poslouchalo“. Ne snad vždy vědomě, ale jasně si uvědomuje celou škálu možných mimoslovních trestů. Občas jde o citové vydírání, např. náznak zklamání v tónu hlasu, tzv. „vlhké oči“ atd.

Hana Drábková, zkušená soudní znalkyně, již před lety publikovala názor: *„...ve sporu o ně je každé dítě do jisté míry ovlivňováno.“* Platí to dodnes. Ani v rámci korektního přístupu se nelze vyhnout sdělení osobního postoje. Velmi účinné jsou výše zmíněné mimoslovní projevy.

JAK POZNAT VÝCHOVNÉ KVALITY

S autory výchozího textu lze souhlasit v preferenci objektivního pozorování osobního kontaktu – včetně hry – rodiče s dítětem před pouhým testováním. Chyba je, že neuvádějí rozsah – minimální přijatelný čas a podmínky onoho sledování. Styl „kouknu se a vidím“, co se děje v čekárně, není zrovna dostatečný. V rozhovoru pak nelze vyloučit stylizaci ve smyslu rčení „vodu káže a víno pije“.

V běžném a dostupném znaleckém testovém portfoliu je k dispozici několik testů, jež objektivně, spolehlivě a validně postihují nejen klíčové výchovné postoje, ale i schopnosti v realitě (např. test Čápa a Boschka).

Ve sporech o svěření dětí či o styk s nimi je obvyklé, že rodiče jsou osobnostmi v rámci psychologické normy. O to však bylo důležitější objektivně, prokazatelně analyzovat jejich výchovné postoje. Tudíž pozorování a rozhovor konfrontovat s testem. Je to o to důležitější, uvědomíme-li si, že psychiatři – zde často též tázání – testy neužívají.

Nejsem si jist, zda znalci znají velmi tolerantní postoj Ústavního soudu k možnosti volby výchovných postupů a cílů. Cituji ústní informace emeritní ministryně spravedlnosti a advokátky Daniely Kovářové (rozhlasové vysílání, panel o střídavé péči, Český rozhlas 29. 2. 2017 mezi 16.05–17.00 hod.):

„Rozhodnutí o tom, kam a jak výchovu směřovat, je plně v kompetenci toho kterého rodiče. Samozřejmě je nutno respektovat zákony. Ty jsou zde dosti obecné. Bylo to ilustrováno střídavou péčí o dítě, v níž otec preferuje rozvíjení osobnosti potomka ve sportovních a zážitkových aktivitách. Matka dává přednost klasické přípravě dítky do školy. Uvedla: ‚Se synem se učím jen já,‘ a žádala zrušení péče střídavé. Výše zmíněný soud její argument nepřijal.“

Nevidím důvod, proč by např. Českomoravská psychologická společnost nemohla požádat ÚS o podrobnější informace využitelné jako vodítka k závěrům o kvalitě výchovy. Na druhé straně nevidím ani důvod, proč by pouhé kulaté razítko mělo kvalifikovat psychologa do role arbitra kompetentnějšího než ÚS.

PRAVDA VÍTĚZÍ?

To, že mají otec a matka na situaci odlišný pohled, je pochopitelné. V mnoha posudcích nebývají použity testové metody, jež obsahují tzv. lži skóre. Tj. tendenci k desirabilitě – ke stylizaci a zkrášlování situace ve svůj prospěch. Nebývá použita žádná z testových baterií postihujících věrohodnost osoby probanda.

V praxi jsou mnohdy administrovány jen zcela jednoduché, mechanicky vyhodnotitelné testy, které snad mohou mít hodnotu potvrzovací či popisnou, nikoliv heuristickou.

Velmi oblíbené jsou dva rádobý projektivní testy. Nebývá uvedeno, zda byl užít tzv. Lüscherův klinický barvový test, nebo (což je z textu pravděpodobnější) jeho miniverze. Ta je publikovaná i v laikům dostupné knižní publikaci. Lze jej považovat spíše za psychologickou hru než za seriózní test. Hojně bývá administrován Test stromu, jehož vyhodnocení je snadno dostupné na internetu. Jeho projektivita se tím výrazně snižuje.

Tradiční a zdá se málem nepostradatelný je test rodinných vztahů Anthony–Bene. Je mezi lidmi dávno dobře znám. Již před lety jej mj. v popularizující práci popsala E. Mádrová. Doposud jsem se nesetkal s použitím prázdných papírů, na něž má dítě napsat komentář – viz popis administrace v učebnici M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001.

Nebývají prezentovány údaje „pana Nikdo“. Za čtenáře schopné třídit kartičky s textem jsou obvykle (i ve stresu) považovány i děti na začátku školní docházky.

ČAS JSOU PENÍZE

Souhlasím s citací zahraničního autora o přiměřenosti průměrné délky vyšetření a jeho zpracování v rozsahu 35,4 hodin. Podstatné ovšem je, zač jsou tyto hodiny vykázány.

Maximální honorář 350 Kč/hod. je velmi nízký. Ostatně v dohledné době má být zvýšen. Nyní se zdá, že většina znalců přistupuje k vyúčtování velmi tvořivě. Například ve vyúčtování práce spojené s vyšetřením otce, matky a dítěte jednoduše vyhodnotitelnými testy, z nichž projektivní je pouze Baum test, je navíc k času studia spisu účtováno: Příprava psychologického vyšetření 5 hod., vyhodnocení dg. metod 8 hod., celková diagnostická úvaha 8 hod., interpretace dat a formulace dílčích i celkových závěrů 8 hod.

Domnívám se, že pod pojmem příprava vyšetření lze zahrnout položení několika testů na stůl, ořezání tužek, příprava papírů, vyvětrání místnosti či zapojení PC do zásuvky. Je-li tma, je nutné zajistit světlo. Znalec si může uvařit kávu nebo čaj.

Další příklad: Psycholog použil u otce a matky Baltruschův kresebný test, Dotazník neurotických obtíží N5 a Doplnování vět. U dítěte pak Kresbu rodiny, Kresbu začarované rodiny a Doplnování vět.

Psychologické vyšetření všech tří osob bylo zaznamenáno včetně opakovaných názvů metod dohromady 2336 úderů z klávesnice, 1800 úderů je jedna normostrana. Onen psycholog účtoval 12 hodin vyhodnocení testů a 10 hodin jejich interpretace. K těmto 22 hodinám usilovné duševní práce uvedl ještě mnohé hodiny mj. za vlastní vyšetření, studium spisu a vypracování posudku. Určený spoluznalec psychiatr nezjistil u posuzovaných žádnou duševní chorobu ani újmu. Důkladně prostudoval spis. Mnoha hodinami účastníky vyšetřil. Za vzájemnou poradu si psychiatr i psycholog účtovali čtyři hodiny. Zdůrazňuji hodiny, ne minuty.

Následující historku nemohu ověřit a jen ji cituji z vyprávění. Můj v onom posudku hodnocený klient vyhledal spoluznalce psychiatra. Poukazoval na to, že vyšetření trvalo velmi krátce a čas neodpovídá vyúčtování. Údajně se dočkal zarážející odpovědi: „Co byste chtěl za 8000 Kč...“

Závěrem odpovím, co bych chtěl já. Chci, aby posudek byl objektivní, kontrolovatelný, aby nezvýhodňoval jednu ze stran, aby oba rodiče pobyli s dítětem u znalce zhruba stejnou dobu. Dále aby měli možnost být s dítětem i před vyšetřením. Chci, aby znalci nelhali co do počtu vykázaných hodin. Měli by si uvědomit, že nadsazení počtu odpracovaných hodin je podvod. Kdo – mnohdy dlouhodobě – podvádí, je podvodník. Podvodníci nebývají obvykle věrohodní.

Chci, abychom se nevymlouvali na možnost kontroly revizním posudkem, neb mnohé soudy mu nejsou nakloněny. Navíc právníci nepoznají nesmysly typu administrace J. E. P. I. u tříletého. Chtěl bych, abychom si uvědomili, že mezi znalci panuje kolegialita. Nejedna z mých klientů již slyšel od majitele kulatého razítka: „Já vám řeknu, v čem je ten kolegův posudek špatný, ale jen anonymně. Nikdy to nepodepíšu.“ Přál bych si, aby existovaly alespoň orientační normy časových dotací na vyhodnocování metod. Nechci si naopak připadat při svém metodologickém posouzení jako někdo mezi bojovníkem s větrnými mlýny a advokátem Perrym Massonem. Ideální by bylo, kdyby existovala skupina zkušených psychologů (ne znalců), kteří by možnost metodologického ověření nabízeli. Víím, že kolegové – zejména ti násobící počet hodin koeficientem – budou má přání považovat za zcela nereálná. Nicméně není tomu tak od té doby, kdy za obvyklý styk s rodičem, do jehož péče nebylo dítě svěřeno, byl považován čas od soboty v 9.00 do neděle 17.00 každý druhý týden, navíc týden o prázdninách. Střídavá péče neexistovala. Dnes je mnohé jinak. I pracoviště vykonávající méně zodpovědnou činnost, než je znalectví, se dnes řídí patřičnými standardy. Podobné normy by bylo možno vytvořit i pro opatrovnické znalecké posudky z psychologie.

KAPITOLA 2

BEZ ILUZÍ O ZNALECKÝCH POSUDCÍCH Z PSYCHOLOGIE

Formu ani obsahovou strukturu psychologických znaleckých posudků zákon neurčuje. Znalec má přesně, jasně a jednoznačně odpovědět na jemu položené otázky. Musí zdůvodnit, proč odpověděl tak nebo onak.

Inspirující zde může být mj. i *Metodické doporučení k postupům a cílům psychologického vyšetření žadatelů o osvojení nebo o pěstounskou péči*, Odd. pro rodinu a děti odboru sociální politiky MPSV ČR Praha, březen 2000. K užití a vyhodnocení psychologických dg. technik doporučuje: „V každém případě uplatnit řízený rozhovor a strukturované dotazníky. Vždy použít techniku umožňující interakční přístup (pozorování). Vždy uplatnit projektivní přístup. Adekvátně, výběrově volit metody speciální. Způsob aplikace a propojení diagnostických metod je věcí odborné erudice psychologa a specifických nároků v individuálních případech (účelu vyšetření).“

Bez kontrolního vyšetření zkoumané osoby se lze vyjádřit k vhodnosti použitých metod při práci znalce, ke způsobu prezentace výsledků, k interpretaci toho, co je z výsledků v textu uvedeno. Tj. k metodologii vyšetření včetně přiměřenosti odpovědí na otázky zadavatele.

Občan má právo na spravedlivý proces i znalecký posudek

Ověříme:

1. Jsou v posudku uvedeny názvy použitých metod?
2. Jde o metody standardizované na naši populaci? Tj. existují normy umožňující srovnání našeho výsledku s českou nebo alespoň středoevropskou populací?
3. Pokud nejde o metodu v českých podmínkách standardizovanou, jak ji znalec získal a co o ní nastudoval?

4. Jsou u psychologických dg. metod uvedeny výsledky tak, aby je bylo možno v rámci eventuálního kontrolního posudku ověřit? Má znalec data archivována ke kontrole pro případ posudku supervizního?
5. Jsou použity i metody projektivní, pro zkoumanou osobu „neprůhledné“, tedy znemožňující stylizaci? Je v testech zjišťována věrohodnost výpovědi, tzv. lži skóre?
6. Jsou závěry potvrzeny alespoň „ze dvou stran“, např. dvěma metodami?
7. Ověříme, zda text posudku obsahuje doslovně formulované otázky soudu z usnesení o určení znalce.
8. „Na otázky má být odpovězeno jednoznačně. Není-li to možné, nesmí formulace připouštět dvojí výklad.“ Je zde tomu tak?
9. Je preference jednoho z rodičů v opatrovnickém sporu objektivně zdůvodněna?
10. Je posudek genderově korektní? Bezcenné jsou obecné úvahy, např. „menší děti mají k matce blíže“, „k výchově děvčete je matka kompetentnější“. V posudku jde o konkrétní děti a rodiče, nikoli o veřejné mínění.
11. V čem přesně je jeden z rodičů lepším vychovatelem posuzovaného dítěte než rodič druhý? Odpovědi typu „dokáže se lépe postarat o domácnost“ nestačí.
12. Jsou v posudku zohledněny nepsané dohody mezi rodiči dítěte? Není korektní negativně hodnotit fakt, že jeden z rodičů se po dohodě s druhým více věnoval zaměstnání.
13. Bylo dítě vhodným způsobem konfrontováno s dospělým, v jehož neprospěch se vyslovuje? Jak dlouho před vyšetřením bylo v péči jednoho i druhého?
14. Mohl s potomkem „odmítnutý“ z rodičů před vyšetřením být o samotě?
15. Je-li dítě přivedeno jedním z rodičů, předtím bylo delší dobu v péči onoho rodiče a ví, že se zmíněným rodičem odejde, je tím ovlivněno. Měli oba rodiče podobné možnosti?
16. Je využito i mimoslovních projevů dítěte? Např. možnost sednout si na klín (pohládit) toho z rodičů, jehož preferuje.
17. Je hodnocení výchovných schopností rodičů založeno na objektivních datech z testů a pozorování?
18. Zneužitím empatie je citová manipulace až citové vydírání. Zabývá se znalec i těmito vlivy? Jaké z nich vyvozuje závěry?
19. Vychází znalec ze zjištěných dat a nespekuluje o tom, co není podloženo fakty?
20. Součástí znaleckého posudku je i vyúčtování znalečného. Je reálné?

UKÁZKY POSOUZENÍ ČÁSTI ZNALECKÉHO POSUDKU Z PSYCHOLOGIE

Předkládám dvě rozsáhlé citace z posouzení posudků. Znalec (posuzující tříletého) i znalkyně jsou docenti psychologie. Znalec působil mj. i jako vedoucí katedry psychologie na nejmenované fakultě nejmenované vysoké školy. Její studenti se podrobně učí mimo jiné i psychologii dítěte.

UKÁZKA 1

Otázky OS:

1. Posoudit, jaký je vztah nezletilého (aktuální věk tři roky) k otci a matce.
2. Vysledovat poruchy vlivu výchovy na nezletilého ze strany každého z rodičů, poruchy osobnosti rodičů ve vztahu k jejich výchovné způsobilosti i jiné poruchy osobnosti rodičů.
3. Porovnat do budoucna výchovnou způsobilost a schopnost obou rodičů vzhledem ke stadiu vývoje nezletilého a k aktuální situaci.
4. Posoudit, zda matka nebo otec negativně neovlivňují nezletilého vůči druhému rodiči.
5. Posoudit, zda má matka nebo otec schopnost dohodnout se na výchově s druhým rodičem.
6. Posoudit vhodnost matkou navrhované její výlučné péče, otcem navrhované střídavé péče, a to zejména s ohledem na věk nezletilého a s ohledem na jeho potřeby a stadium vývoje.
7. Navrhnout vhodná řešení situace.
8. Pokud není vhodná střídavá péče, uvést, jaké výchovné prostředí pro nezletilého je znalcem doporučováno, zda u otce, či u matky, a to s ohledem na jejich osobnosti, rodinné prostředí a další řádnou výchovu. V jakém rozsahu a za jakých podmínek by se nezletilý pak měl stýkat s druhým rodičem.
9. Postihnout všechny další důležité skutečnosti pro posouzení věci.

Značné výhrady lze mít k odpovědím na otázku 1, 2, 4, 5, 9.

- ad. 1) Odpověď znalce zní: „Tento vztah nebylo možno pro věk a osobnost nezletilého přímo ověřit, orientačně však lze uvažovat o tom, že tento vztah není narušen k žádnému z rodičů.“
- ad. 2) „Nezletilého nebylo možné vyšetřit, aby se daly uvedené věci posoudit.“
- ad. 4) „Nebylo možno ověřit vyšetřením nezletilého“, tvrzení rodičů nejsou v tomto směru dostatečná.
- ad. 5) „Z výpovědi obou rodičů lze konstatovat, že na výchově se mohou dohodnout. Sporný zůstává rozsah styku otce s nezletilým.“
- ad. 9) Bylo by vhodné uvažovat v budoucnu, tj. za 2 až 3 roky, o vyšetření nezletilého, aby byly získány další potřebné podklady pro posouzení dané věci.

Naopak částečnou relevanci lze přisoudit odpovědi na otázku č. 3, pokud abstrahujeme od požadovaného srovnání. Znalec zde odpovídá:

„Výchovná způsobilost a schopnost obou rodičů se zatím jeví jako dostatečná pro zvládnutí nároků výchovy nezletilého. Do budoucna je to, vzhledem k aktuálnímu věku nezletilého, obtížné rozhodnout, protože mohou nastat situace, které nároky na výchovnou způsobilost a schopnost výrazně zvýší. Je rovněž obtížné odhadnout, jak se bude do budoucna odvíjet situace samotných rodičů.“

Vlastní posouzení znaleckého zkoumání a posudku

Znalec uvádí použití následujících metod: Rorschachova metoda, ICL, NEOPS, PSSI, Dotazník rodičům, Rohnerova metoda rodinné diagnostiky, rozhovor, anamnestický rozhovor a spec. explorační metody. Nebyl použit žádný test výchovných kompetencí a postojů. Jako úvod k tragikomedii uvedu (cit. str. 362 učebnice M. Svobody ed.) o Rohnerově metodě: „Je zaměřena na bipolaritu akceptace-rejekce ve vzájemných vztazích rodičů a dětí. V dotaznících děti vypovídají, jak se k nim rodiče chovají, rodiče vypovídají o svých postojích a způsobech chování k dětem...“

Co v tomto dotazníku vypověděl nevyšetřený tříletý chlapec, to – slovy písně – snad jen vítr ví. Rovněž nejsou nijak popsány a specifikovány co do výtěžnosti „spec. explorační metody“.

Různých metod soukromě zvaných „Dotazník rodičům“ existují stovky. V posudku není metoda konkretizována a není uvedeno ani to, co z ní znalec zjistil.

Neprůměřené je odůvodnění, proč není možné vyšetřit dítě. Znalec byl v kontaktu s nezletilým dvakrát, vždy v přítomnosti matky. Jednou dítě sledoval usazené v autosedačce. Možná právě toto považoval za jinak utajené „spec. explorační metody“. Podruhé je náhodně potkal společně s matkou v nákupním centru. Vždy plakalo. Při náhodném setkání tříletého dítěte s cizím mužem nelze bez adaptace očekávat vstřícnost.

V posudku nejsou uvedeny výsledky jednotlivých testových metod, dosažené skóre, zejména pokud znalec zmiňuje určité neobvyklosti ve výsledcích. Zcela absentuje uvedení metod a jejich hodnotících skóre, ve kterých byly neobvyklosti zjištěny. Nejsou uvedena pravidla, dle kterých byl výběr v textu prezentovaného prováděn. Nejsou uvedena tzv. tvrdá data, tj. výsledky skóre substetů i rozboru produktů činnosti.

Uváděné závěry ohledně osobnostních charakteristik nejsou ničím odůvodněny.

Za zásadní nedostatek posudku lze považovat absenci vyšetření dítěte, jak samostatně, tak s rodiči. Je řada psychologických metod pro děti velmi útlého věku založených na pozorování nonverbálních projevů, na hrách samostatných nebo s rodičem (rodiči), testy rodinných vztahů včetně zjištění reakce dítěte na odlučování/fixace na rodiče, saturace emocionálních potřeb dítěte rodičem. Formulování závěrů ve vztahu k dítěti stojí pouze na obecných teoretických základech. Tj. bez jakéhokoliv pokusu o vyšetření dítěte a jeho rodinných vztahů. Názor znalce, že vlastní vyšetření dítěte nebylo potřeba, je nejen nezdůvodněný, ale pro mne nepochopitelný.

Ve formulaci doporučení znalec uvádí nutnost zkoušet prodloužit pobyt dítěte u otce. Na jiném místě ve vyjádření k návrhu otce na vyzkoušení přespávání se zpochybňuje průkaznost pro další rozhodování.

Jak ve znaleckém posudku, tak v přípisu znalce z 1. 7. 2017 znalec navrhuje vyzkoušení dvou, případně tří přespání u otce za sebou. Toto odůvodňuje

potřebou reagovat na případnou lítost dítěte a pláč. Ze znaleckého posudku nevyplývá podklad pro takové obavy ani pro domněnku, že by otec snad nebyl schopen takovou situaci řešit. Tvrzení znalce „je nutno zohlednit labilitu psychiky nezl.“ nemá podklad ve vyšetření dítěte. Zřejmě vychází z náhodného pozorování dítěte v obchodním centru...

Z rodinné anamnézy vyplývá, že otec se spolu s matkou o dítě staral od samého narození rovnocenně. „Otec si vytvořil takové podmínky, aby mohl být s dítětem stále doma a vykonával kromě kojení všechny úkony péče o dítě včetně koupání, přebalování, krmení.“ Skutečnost, že usiluje o svěření dítěte do střídavé péče, je v plném souladu se zákonem a zájmem dítěte. Posledním ze zákonů, jež v této souvislosti uváděly věkové limity pro péči otce, byl příslušný právní dokument Rakouska-Uherska z 19. století. Nabízí se zde motivace genderovou podjatostí znalce. Tj. i společenskými stereotypy: výhradně pečující matky a obživu zajišťujícího otce. Dítě potřebuje matku i otce, a to jak v době, kdy je malé, tak i v době, kdy nabude zletilosti. Teorie attachmentu počítá jak s verzí jediného primárního pečovatele, tak s existencí více vztažných osob. Sám znalec uvádí, že oba rodiče jsou pro dítě vztažnými osobami. Proto se v prvních šesti měsících života, kdy rodina žila pohromadě, vytvořila vazba dítěte na dva primární pečovatele, matku i otce. Narušení této vazby tím, že matka omezila kontakt s otcem na zmiňované 2,5 hodiny v úterý, 2 hodiny ve čtvrtek a 4 hodiny v sobotu jednou za 14 dní, lze hodnotit jako velmi necitlivý zásah do vazby dítěte a jednoho z primárních pečovatelů (otce) dítěte. Pro zdravý vývoj dítěte byla tato změna v životě dítěte mnohem zásadnější (v negativním smyslu), než kdyby se nyní péče otce rozšířila ze zmiňovaných pěti dnů a dvou nocí za 14 dní na zcela vyrovnanou péči s matkou (v pozitivním smyslu k zajištění péče obou nezastupitelných rodičů).

Mezi druhým a třetím rokem věku se závislost na primárním pečovateli (pečovateli) snižuje. Dochází k postupnému osamostatňování se (autonomii) dítěte, které je již zralé k separaci. Proto dítě ve třech letech již zvládne nastoupit do mateřské školy, i když je to pro něj zpočátku těžké. Naopak se prokázalo, že dítě se dvěma a více primárními pečovateli se na odpoutání od nich adaptuje výrazně lépe. Zde roste význam otce i v situaci, kdy v ranějším stadiu vývoje dítěte nezastává roli primárního pečovatele vedle matky, natož pokud byl

jedním z primárních pečovatelů. Je načase učit dítě pozitivně akceptovat i jiné než vyhraněně mateřské chování. Poskytuje mu třeba i informaci, že jiné nemusí být horší. Podotýkám, že termín pečující osoba je gender neutrální. Může to být jak muž, tak i žena. Podstatné je, že dítě se může na „svého“ dospělého spolehnout, může se učit a zdravě rozvíjet.

Posudek se hlouběji nezabývá interakcí mezi dítětem a každým z rodičů. Je to právě věk kolem tří let dítěte, kdy je vyvážená péče obou rodičů pro dítě přínosem. To platí jak v případě jediného primárního pečovatele a vztažné osoby v mladším věku, tak tím spíše v případě, že roli primárního pečovatele a vztažné osoby plnili oba rodiče, tak jako zde.

Závěr

V posuzovaném znaleckém posudku jsou vážné metodologické chyby. Výsledky jsou převážně prezentovány v rozporu s požadavkem ÚS na ověřitelnost. Chybí interpretace z konfrontace výsledků jednotlivých testových metod. Další výhrady viz výše.

Zdůrazňuji, že promítání osobních – tj. ryze subjektivních – zkušeností je u vyšetření závažný prohřešek. Nevyvážený přístup znalce k oběma rodičům, nevyšetření dítěte, ale vyvozování závěrů o něm bez individuálního zkoumání je závažnou chybou. Znalec se může vyjadřovat výhradně ke skutečnostem, které znaleckým zkoumáním osobně zjistil.

UKÁZKA 2

(text byl uveřejněn v internetové verzi časopisu Sociální politika č. 5/2018)

U posuzovaných sourozenců šlo nejen o opatrovnícký spor. Zároveň byla podána žaloba z týrání svěřené osoby. Otec například děti dle jejich vyjádření trestal ponořením hlavy do umývadla plného vody. Prokazatelné modřiny a různá poranění, dle chlapců po tělesných trestech, vysvětloval jako důsledek sportovních aktivit dětí.

Z výpisu ze spisu je zřejmý rozdílný názor účastníků na výchovné postupy a krizi v rodině. Informace z testů – neinterpretované a jen kvalitativní – se věci týkají jen okrajově. Test A-B byl zřejmě chybně administrován... Dojmy znalkyně nemají oporu v testech. Jsou neověřitelné a tím v rozporu s požadavkem ÚS. Vzhledem ke zcela nedostatečné testové baterii znalkyně odpovídá na otázky v některých případech tzv. šalamounsky. Jindy jen na základě dojmologie. Děje se tak i tam, kde psychologická diagnostika nabízí řadu možností, jež by umožnily na otázky odpovědět na základě objektivních standardizovaných metod.

Výhrady k Testu rodinných vztahů: Dle charakteru zaznamenaných odpovědí jde nepochybně o test autorů Anthony–Bene. V tomto testu si dítě z nabízených figurek vytvoří vlastní rodinu. Psycholog si s ním „hraje na poštu“.

Proband jednotlivým figurkám přiřazuje pro ně typické charakteristiky. Třeba „tato osoba je velmi veselá“ přiřadí k bratrovi a tím jej charakterizuje. Podstatnou součástí testu je „pan Nikdo“. Ten je na rozdíl od ostatních obrácen k dítěti zády a nezl. si jej sám nevybere. Psycholog rodinu ještě před zahájením hodnocení o „pana Nikdo“ doplní. Vysvětlí: „Nikdo“ dostane charakteristiky nevstihující nikoho v rodině. Psycholog není oprávněn postupovat v rozporu s manuálem metody. Nezbytnost „pana Nikdo“ je uveden jak tam, tak i ve vysokoškolské učebnici M. Svoboda (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001, na str. 260. Pouhý mechanický opis charakteristik osob, jež bez další interpretace prezentuje znalkyně, je nedostatečný. Nejde zde jen o obraz percepce dítětem. Dále zjišťujeme „egocentrické odpovědi, ambivalence, inhibici–desinhibici, adaptaci apod. Záznamový arch umožňuje tyto vztahy podrobně zachytit“ (M. Svoboda, str. 261).

Volná kresba je popsána pouze kvalitativně, bez interpretace. V obou případech takto prezentovaných dětských kreseb obrázky připomínají kresebnou zkoušku Z. Matějčka: Začarovaná rodina (do zvířat). Jeden z klasiků české psychodiagnostiky prof. V. Smékal zdůrazňoval: „Minium vědecké informace vyžaduje alespoň jedno srovnání. Volná kresba nesporně mohla být porovnána jak se ,začarovanou‘ rodinou, tak i s běžnou variantou kresby Naše rodina. Znalkyni nelze předepisovat, jaké metody použije. Nelze se ubránit dojmu její povrchní práce s testy.“

Pouhým výčtem odpovědí je zaznamenán:

Test tří přání. Ten je vytržen z kontextu projektivního rozhovoru podle dr. Michala. I zde by srovnání s dalšími součástmi tohoto rozhovoru – vydaného Psychodiagnostikou Bratislava a Brno – přineslo podnětné informace.

Test nedokončených vět je často užívaný semiprojektivní test.

Instrukce zní: „Odpověz (doplň) nedokončenou větu prvním, co tě napadne.“ Některé varianty testů tohoto typu splňují i psychometrická kritéria, např. Rotterův test (Rotter Incomplete Sentences Blank, 1950).

Další *Curtis Completion Form* (J. W. Curtis, 1953) je zaměřen na testování emocionální zralosti a přizpůsobení.

J. M. Sacks a S. Levy vytvořili *Sentence Completion Test*, obsahující 60 nedokončených vět, rozdělených po čtyřech do patnácti kategorií (např. vztah k matce, otci, rodině, příbuzným, představeným, podřízeným, pohlavnímu životu, vlastním schopnostem, minulosti, budoucnosti atd.).

Nejde o prezentaci vzpomínek (nelze proto mluvit o vzpomínkovém klamu). Jde výhradně o první asociaci. Oficiální definice asociace zní: Je to pamětní či fantazijní pocit, myšlenka, představa apod., která se pojí s určitou osobou, objektem či ideou, představa na základě předchozí zkušenosti, sdružování představ.

Test nedokončených vět „PRO DĚTI“ bez dalšího upřesňujícího názvu, event. uvedení autora působí dojmem samizdatové, nestandardizované pomůcky. Název neodpovídá žádné diagnostické variantě „nedokončených vět“ standardizovaných na českou populaci. Použitý mechanický přepis bez vyvození souvislosti odpovídá úrovni práce, k níž je třeba jen elementární gramotnost. O interpretaci si říkají např. položky: „Nejčastěji myslím na ... tátu“, „Moje rodina je ... hodná“, „Nejvíce se bojím ... táty“, „Často vzpomínám ... na tátu“, „Už nechci opakovat ... takový zlý tresty“, „Tatínek mne považuje ... za uklízečku“, „Je možné, že mě ... neměli rádi“. Nevyužití zejména posledních dvou výše uvedených asociací k další interpretaci je nepochopitelné. Znáám stovky protokolů Nedokončených vět. Nevzpomínám si, že bych se setkal s doplněním „uklízečky“.

Lze se ptát, jestli zde není přítomen tzv. syndrom zavržení otce. I když taková dg. není v platném seznamu chorob, má své oprávnění. Zřejmě o trauma zavržení nejde. Viz Pavlovský P.: *Podnět k diskusi o tzv. syndromu zavrženého rodiče*. Česká a slov. psychiatrie 101, 2005, 7, s. 382. Autor, docent psychiatrie popisuje kazuistiku dvou sourozenců trpících – po prožitých zážitcích – strachem

ze setkání s otcem alkoholikem. Symptomatologie jejich projevu připomínala TZR. Formoval je u dětí – sám vůči sobě – otec. Autor důrazně varuje před mechanickou dojmologií.

Základní vztah k otci vyplývající z raného attachmentu je u drtivé většiny dětí pozitivní. Nepředpokládám, že by zde mohl být jiný. Je překryt pravděpodobně objektivně prokazatelnými zážitky chlapců, viz některé lékařské zprávy. Tyto zážitky otec popírá nebo vysvětluje zkresleně. Tím u synů ztrácí kredit a výrazně zhoršuje jejich percepci sebe sama.

Jsou-li děti přesvědčeny o své pravdě, pak i kdyby otec uspěl s tvrzením, že modřiny u synů jsou důsledkem sportování, šlo by o tzv. Pyrrhovo vítězství.

Psychologická úvaha

Na str. 13 posudku uvádějí znalci zdroje svých závěrů. Mimo jiné je uveden výpis ze spisu i videozáznam výslechu nez. a znalecký posudek Mgr. XY z 13. 4. 2016.

V textu posudku nenacházím informaci o psychologickém rozboru videozáznamu. Není uvedena ani charakteristika průběhu výslechu formou analýzy diskurzu a není jasné, jak znalci využili text posudku Mgr. XY – co z něj převzali, co ověřili, zda se závěry souhlasí či je poněkud korigují. Úroveň psychologického testového vyšetření je nedůstojná znaleckého posudku. Práce s testy odpovídá orientačnímu vyšetření, jež provedla velmi nezkušená psychologka. Vzhledem ke zřejmému nezařazení figurky „pana Nikdo“ by neměla pracovat bez kontroly erudovaného kolegy.

Za úvahu by stálo předložit text posudku etické komisi České a Moravské psychologické společnosti. Ta se nezabývá věcnou správností posudku. Jistě by se mohla vyjádřit k úplnosti portfolia testů a k použití neúplného testu A-B v kontextu otázek položených PČR.

K odpovědím na otázky PČR

Otázka 1: Žádný z použitých testů nepatří mezi testy osobnosti ani intelektu. Nebylo změřeno IQ ani jiná forma mentální kapacity. Znalkyně mentální úroveň

i intelekt pouze odhaduje, a to zřejmě jen na základě rozhovoru ve zkouškové situaci vyšetření.

Otázka 2: Kognitivní funkce nebyly objektivně zkoumány. Znalkyně neuvedla, z čeho a jak na jejich úroveň usuzuje.

Otázka 3: Odpověď znalkyně je zcela obecná. Lze říci, že výpověď dítěte o záležitostech týkajících se jednoznačně a palčivě rodinné situace je vždy „ovlivněna celou rodinnou situací“. Míra, typ, zaměření, jakož i fakt, zda některý z dospělých dítě ovlivňuje, mají být zkoumány důkladněji.

Pro ilustraci: H. Drábková, zkušená soudní znalkyně, publikovala názor, že: „...ve sporu o ně je každé dítě do jisté míry ovlivňováno.“ Ani v rámci korektního přístupu se nelze vyhnout sdělení osobního postoje typu „byl bych moc rád, když budeš u mne“. V přehledu postupuje tato znalkyně od zcela evidentního k těžko prokazatelnému ovlivnění:

1. vyhrožování a navození strachu z druhého rodiče,
2. vnucování nepravdivých prožitků typu, jak strašný byl život před rozchodem,
3. přesvědčování dítěte o nevhodném chování druhého rodiče vůči němu,
4. nenápadné působení – povzdech, lehký vzlyk, pláč, bezradné pokrčení ramen, výrok „zase musíme na to vyšetřování, on (ona) si nedá pokoj, já se z toho nejspíš zblázním, už teď mne bolí hlava“.

Důležitý je tón hlasu. Výrok typu „rozhodni se sám, s kým budeš“ lze rozechvělým tónem, eventuálně i s „vlhkýma očima“ obsahově zcela změnit. Neverbálně podané informace mohou působit víc než slova.

Otázka 4: Na zjištění věrohodnosti výpovědi dítěte existují, jak již bylo uvedeno, baterie testů. Nic takového znalkyně nepoužila. Není jasné, z čeho usuzuje na to, že věrohodnost dítěte je průměrná vzhledem k věkové normě. Není uvedeno, kde norma existuje a jak lze uváděné ověřit. Problematické je tvrzení znalkyně, že „v některých případech zjevně nemluví pravdu, například o tom, že u otce nemají žádné hry a hračky“. V praxi jsem se opakovaně setkal s nepřiměřeně trestanými dětmi, jež neměly doma žádné hry. Hraček měly minimálně.

Znalkyně měla tento údaj podrobněji explarovat. Teprve pak by eventuálně mohla uvažovat o lži.

Co já (přesněji: sociální pracovnice či pracovník OSPOD) s tím?

Především lze navrhnout soudu specifické otázky, jež budou položeny k zodpovězení znalci. Tak lze předejít výlučnosti šablonovitých otázek typu, jaké jsou „osobnostní rysy rodičů a dítěte, jejich výchovné kompetence a vzájemný postoj k dítěti“. Nad textem se nejen mohu, ale i musím zamyslet, konfrontovat s ním své poznatky. Hojně využívaná fráze „opatrovník se připojuje ke znění znaleckého posudku“ je nenapadatelná. To neznamená, že nemůže být důsledkem vyhořelosti (*burn out syndrom*). Chybí-li některá z 20 charakteristik „spravedlivého posudku“ (viz výše), požadujeme doplnění.

„Milý Ježíšku...“ aneb Co by si v kontextu předchozího odstavce přál autor?

Do osnov vysokoškolského studia sociální práce zařadit výuku předmětu psychologická diagnostika. A to navzdory tvrzením mnohých psychologů zdůrazňujících, že „socky“ nemají oprávnění k práci s testy. Chybí jim patřičné vzdělání k pochopení přísně tajné (leč na internetu překvapivě snadno dostupné) baterie testových metod. Nemyslím, že by absolvent uvedeného předmětu měl být konkurencí psychologa. Měl by vědět, co lze zjišťovat a jaké jsou podmínky a postupy korektní administrace testu. Měl by poznat nesmyslnost a neodbornost některých rádob charakteristik projektivních testů. Viz úkázky in Novák T.: *Poznámky k soubornému článku Josefa Pavláta a Oldřicha Matouška: Opatrovnické znalecké posudky – doporučení, námítky, úskalí.*

Čes. a slov. psychiat. 2016, 112 (2), 82–87; moje replika ve zmíněném časopise v čísle 4/2017.

Studenti jsou připravováni mj. na „Moderní pojetí sociální práce s rodiči a dětmi v obtížné rodinné situaci“, viz např. text in *Sociální práce* č. 1, 2006, str. 37–45.

K tomuto cíli by mohl přispět kurz typu „Co dítě sděluje, když nakreslí svoji rodinu“ (viz stejnojmenná kniha T. Nováka, Rubico, Olomouc 2004).

Ještě se vrátím k citaci z výše prezentovaného textu posudku. V originále je totiž uveden jen nepatrný zlomek toho, co lze z údajně použitých metod diagnosticky získat. Přitom není uvedeno kritérium, podle kterého byl výběr učiněn.

Pro ilustraci – pod nadpisem „objektivně“ je popis osobnosti otce napsán na 25 řádcích. Testových metod bylo použito 16. Z nich náhodně volím pro ilustraci dotazník 16 PF. Uvádí 16 primárních faktorových škál. Jejich pouhý výčet (ve smyslu uvedení názvu a toho, co měří) má větší rozsah než oněch 25 řádků. Namátkou si uveďme:

Faktor E – Dominance: Nízké hodnoty svědčí pro rysy: submisivní, kooperativní, vyhýbající se konfliktům. Vysoké hodnoty svědčí pro rysy: dominantní, energický, asertivní.

Dalším ilustrativním příkladem je uvedení Rohnerovy metody rodinné diagnostiky. V zde již citované celostátní vysokoškolské učebnici M. Svobody (ed.) je na str. 362 charakterizována následovně: „...zaměřena na bipolaritu akceptace-rejekce ve vzájemných vztazích rodičů a dětí. V dotaznících vypovídají děti o tom, jak se k nim rodiče chovají, rodiče vypovídají o svých postojích a způsobech chování k dětem, a konečně ještě jednou rodiče, ale tentokrát o tom, jak se k nim chovali jejich vlastní rodiče. Rohner si všímá kontinuit výchovných postojů a způsobů jednání ve více generacích. Vychází z toho, že lidé, kteří nebyli dostatečně milováni v dětství, mají nízké sebevědomí, neumějí zvládat svoji agresivitu apod., což se odráží i v jejich postoji k vlastním dětem. Autorovi jde o míru akceptace a rejekce z mezikulturního hlediska.“

Podotýkám, že metoda vyžaduje práci s dotazníky, tj. plnou gramotnost jak u dospělých, tak i u dětí.

Nezletilý je žákem MŠ, nar. v říjnu 2011, vyšetřen byl na podzim 2017. Aby dítě zvládlo požadavky testu, nestačí, aby snad jeho položky slabikovalo. Nutná je dobrá a neproblémová znalost čtení a psaní. Test proto nemohl být patřičně administrován. Ostatně nikde v posudku nenacházím ani zmínku o jeho výsledcích.

Po ukončení charakteristiky nezl. znalec uvádí používané diagnostické metody. Žádná z uvedených není specificky zaměřena na postižení osobnosti

a citových vztahů dítěte. V tomto směru by z uvedených bylo možno použít jen FDT – kresbu lidské postavy. U ní ovšem není uvedeno, zda byla hodnocena se zaměřením na postižení IQ, tj. dle Goodenoughové a Harise, nebo byla hodnocena projektivně, např. podle Machoverové.

Při analýze diskurzu všech otázek OS je prokazatelný důraz na zjištění míry výchovné schopnosti i působení v negativním kontrastu s tím, že žádná z použitých testových metod není zaměřena na dg. výchovných postojů, postupů a přístupu k dětem. Nevěnuje se ani potenci spolupráce rodičů v této oblasti. Znalec se spokojil s rozhovorem. Nešlo o cílený rozhovor s předem vytvořeným základním schématem a se záznamovým listem, umožňujícím pozdější kontrolu s vyhodnocením. Přitom rozhovor je zde jediným informačním zdrojem o pojetí výchovného snažení. V posudku chybí popis interakce mezi dospělými a dítětem.

K odpovědím na otázky soudu

Lze opakovat výhrady, jež jsou v souvislosti s testovým vyšetřením uvedeny výše.

K otázce 2: Hodnocení výchovných schopností rodičů vychází z pouhého nijak objektivně zdůvodněného osobního názoru znalce. Zcela pomíjí existenci objektivních, spolehlivých a validních testů výchovných předpokladů. Zřejmě nebyla sledována ani interakce mezi rodiči a nezletilým.

Přišlo e-mailem

Šlo o otázky a přepis telefonní nahrávky učiněné otcem při rozhovoru se znalcem. Dále stojí za pozornost poznámka otce o práci s dotazníkem.

Požadavek na metodologické posouzení:

1. Odpovídají níže uvedené otázky psychologickému diagnostickému rozhovoru?

2. Odpovídá 4–5 stran dotazníku vyplněného jako jediná metoda otcem za 25 minut času potřebnému na zvládnutí v posudku údajně použitých metod?

Vaši rodiče žijí? Jsou spolu? Pracují, nebo jsou v důchodu?

Co dělal tatínek a maminka?

Máte sourozence? Mladší, starší?

Jak byste jako dospělý muž popsal vaši výchovu v rodině?

Do školy jste docházel kde? Jaký jste byl žák?

Nějaké kázeňské problémy? Jaké jste měl známky?

Jaké jste měl rád předměty? A co vůbec ne?

Jaké jste měl jako kluk záliby? A co po základce?

Máte maturitu? Další studia jste potom nezkoušel?

Říkám, že vedu kroužky s dětmi, s čímž souvisí pedagogické vzdělání. Ptá se, jaké kroužky.

Kdy jste tak trochu víc začal chodit s holkama? Někjaká vážná známost?

Na vojně jste byl? Odpověď: Ne. Tatínkovi to vadilo?

Jak jste se seznámili s maminkou Toníka? A to jste bydleli pořád v těch Čelákovících?

Kde jste v té době pracoval?

Syn se narodil kdy? Jak na to reagovala matka, jak vy?

Vaše žena jako matka se chovala jak?

Kdy došlo k rozchodu? Rozchod byl proč? Jak to probíhalo dál?

Jak vypadá situace v současné době?

Jak se nyní vídáte se synem?

Žijete sám, nebo s někým? Jaký má přítelkyně vztah s Toníkem, má nějaké dítě?

Jak jí Toník říká?

Kdy půjde syn do školy? Jak si představujete střídavou péči ve škole?

(Evidentně nevěděl, že žádám o svěřeni syna do mé péče...)

Syn si někdy stěžuje na matku? Na co si nejvíc chlapec stěžuje?

Přivezete ho, jaký máte program?

Má syn u vás nějaký specifický styl stravování?

Celkem 35 minut trval rozhovor.

Dalších 25 minut jsem vyplňoval cca 4–5 stran dotazníků. Ano/ne + ano/ne/nevím.

Odpověď psychologa na dotazy

Prezentované otázky nejspíše připomínají naprosto neúplný a nedostatečný anamnestický rozhovor. Lze z nich mj. usuzovat i na nedostatečné studium soudního spisu.

Údaj o 4–5 stranách dotazníku naprosto neodpovídá psychologickým dg. metodám, jež byly údajně použity. V textu posouzení jsem se zmínil o 16 faktorech dotazníku R. B. Cattella. Pro ilustraci dotazník obsahuje celkem 185 položek – tj. vět. Čas potřebný k jeho zpracování probandem je v manuálu uváděn v rozmezí 25–35 minut. Testových metod bylo údajně znalcem použito 16.

Pokud by šlo ze strany otce o údaje pravdivé, je nutno zkontrolovat vyúčtování znalečného. Vzhledem k tomu, že údaj otce nemusí být pravdivý, doporučuji vyžádat od znalce formuláře použitých testových metod a záznam o anamnestickém a exploračním rozhovoru.

Je to stěží pochopitelné, leč znalci až překvapivě často nepoužívají žádný test výchovných schopností a předpokladů rodičů. Pokud ano, pak preferují archaický dotazník PARI. Jistě se mýlím, pokud mne napadá, že relativní obliba zmíněného nestandardizovaného testu plyne zejména ze snadnosti jeho zadání i vyhodnocení. Vzhledem k nedokonalému překladu jeho verzí do češtiny jím lze zaměstnat posuzovaného relativně na dlouhou dobu, aniž bychom se mu museli věnovat.

V metodologickém posouzení to komentuji např. takto:

Při analýze diskurzu otázek soudu je prokazatelný důraz na zjištění míry výchovné schopnosti. V negativním kontrastu s tím žádná z použitých testových metod není – vzhledem k české populaci – zaměřena na dg. výchovných postojů, postupů a přístupu k dětem. Na takovou diagnostiku je zde zaměřen dotazník PARI. Vznikl v šedesátých letech v USA. Pomineme-li poměrně značné rozdíly mezi výchovným modelem v ČR a v USA, lze vůči němu namítnout, že nikdy nebyl standardizován na české poměry. Nikdy nebyl vydán v žádném oficiálním nakladatelství v ČR či SR. Jeho překlad a rozmnožení je samizdatové. Není zde žádná záruka kvality zmíněného překladu. Není jasné, která samizdatová verze metody byla použita. Mezi psychology se šířila jak „gottwaldovská“ (tj. ve Zlíně v minulosti vytvořená) verze, tak i lehce odlišná verze pražská. Ani jedna nerespektuje copyright. Před rokem 1989 se nikdo problémem copyrightu nezabýval. Nyní je zřejmé, že použití metody k výdělečné činnosti – bez copyrightu – je nepřijatelné.

Je pravda, že původní PARI se stal v roce 2016 podkladem k diplomové práci jisté studentky psychologie. Z této diplomové práce cituji pasáž, jež mj. vystihuje (ne)použitelnost a úroveň původní verze:

„Již během překladu bylo nutné některé položky přeformulovat, aby odpovídaly českým jazykovým zvyklostem, při zachování smyslu či záměru položky...

Další skupinu položek bylo nutno upravit pro jejich kulturní či časovou neaktuálnost, a to buď přeformulováním části položky, nebo náhradou neaktuální položky za položku aktuální. Současně došlo revizí tohoto instrumentu k podstatnějšímu sladění mužské a ženské verze dotazníku, a to zejména se zřetelem, že záměrem i dosavadní praxí je používání instrumentu PARI ve forenzní psychologii, kdy je soudci očekáváno, že vyšetřující psycholog označí, který z rodičů je vhodnější pro svěřením dítěte do péče. Jde tedy do určité míry o poměrování výchovných postojů otců a výchovných postojů matek, proto se podstatná shoda položek považuje za nutnost. Celkově bylo takto upraveno zhruba 26 % položek v mužské verzi a 31 % položek v ženské verzi. Současně byly upraveny názvy škál, včetně reverzních změn tak, aby porovnání výsledků otce a matky bylo pro posuzovatele přijatelné.“

Diplomovou práci autorka obhájila, leč standardizace a vytvoření norem budou součástí až její budoucí doktorské práce (Ph.D.). Teprve pak by – za předpokladu

respektování copyrightu – mohl být PARI vydán v oficiální, plně použitelné verzi v ČR. Zdůrazňuji, že v běžně dostupném znaleckém testovém portfoliu je k dispozici několik testů, jež při standardizaci na českou populaci objektivně, spolehlivě a validně postihují nejen výchovné postoje, ale i schopnosti a realitu (např. test Čápa a Boschka, viz *Psychodiagnostika*. Bratislava a Brno).

Značným nedostatkem nejednoho vypracovaného posudku je tudíž nepoužití objektivních metod zaměřených na výchovnou kompetenci. Znalec se pak mimo PARI spokojil s rozhovorem a pozorováním. Nejde o cílený rozhovor a pozorování s předem vytvořeným základním schématem a se záznamovým listem, tedy se zdrojem umožňujícím pozdější kontrolu s vyhodnocením. Přítom rozhovor a pozorování je zde jediným seriózním informačním zdrojem o pojetí výchovného snažení.

Samozřejmě nejde jen o PARI. Opět cituji z metodologického posouzení: Kvalitativní popis výsledků jediného použitého testu osobnosti je stručný. Mezi „dobré mravy“ psychologické diagnostiky patří použití nejen relativně průhledných dotazníků, ale i metod projektivních. To znamená takových, kdy proband neví, jak bude jeho odpověď hodnocena. Zde takový test použit nebyl.

Jediný použitý test osobnosti je relativně průhledný VAPO – Vlastnosti A Projevy Osobnosti. Metoda neobsahuje tzv. lži skóre. To znamená, že se nezabývá tendencí k desirabilitě – sklonem jevit se sám sobě i sociálnímu okolí v lepším světle, než odpovídá realitě. Popis výsledků je povrchní, mnohdy poněkud neurčitý. Přítom cituji: „Na interpretační rámec dotazníku klade autor velký důraz.“ (In M. Svoboda (ed.), P. Humpolíček, V. Šnorek: *Psychodiagnostika dospělých*. Portál, Praha 2013, str. 362.) Pouhý popis (kvantitativně nepodložených), a tudíž zcela nekontrolovatelných výsledků nelze považovat za interpretaci. Ta si všímá mimo jiné souvislostí mezi prokazatelně zjištěným. Znalec poměrně podrobně popisuje potíže, jež měla matka s vyplněním dotazníku. Údaj o 98,8 % populace, jež nemá s vyplněním metody potíže, by měl být doložen citací zdroje a upřesněn. Přinejmenším by mělo být uvedeno, o jakou populaci se jedná. V žádném případě nemůže jít např. o populaci zletilých osob. Tam je zákonitě počet těch, kdož VAPO nezvládnou, vyšší.

Navíc jde o údaj, jenž obrazně „postihuje hrušky, kdy mají být hodnocena jablka“. Vyplnit dotazník je něco jiného než splnit požadavky jeho administrace. Zde odkazují na údaj o osmi položkách, na než posuzovaná „odmítla reagovat“. Znalec neuvádí, o jaké položky šlo a proč dotyčná odmítla reagovat. Zejména neuvádí, co jej vedlo k závěru, že ty ostatní „jsou dostatečně kvalitně vyplněny“. Zmíněnou metodu dobře znám a nepovažuji její položky za naprosto jednoznačné a snadno pochopitelné. Platí to zejména u osoby, jež je ve stresu a jejíž intelektovou úroveň neznáme. Na druhé straně víme, že posuzovaná řadu let vykonává profesi uklízečky. To je povolání vyžadující spíše praktický intelekt a šikovnost než porozumění položkám psychologického dotazníku vytvořeného slovenským autorem. „Nadměrné hledání skrytého smyslu položek“, o němž se znalec zmiňuje, může suspektně vyvolávat otázku, zda proband není paranoidní. Na takovou otázku mohou odpovédět desítky psychologických testů, ne však VAPO. Pro ilustraci v této souvislosti zmiňuji namátkou na českou populaci standardizovaný (ne sice projektivní, ale neprůhledný) dotazník MMPI 2. Ten obsahuje nejen patřičnou škálu vztahovačnosti, ale i – v diagnostické praxi považovanou za nejkvalitnější – škálu tzv. lži skóre.

Znalec nepoužil žádnou z baterií testů zaměřenou na věrohodnost projevu probanda. (Soud o to výslovně nežádal.) Přesto, nebo právě proto měl být použit test – a přesněji než u zde použitých – obsahující výsledky tzv. lži skóre. Tedy skóre odborně nazývané skóre desirability (tendence jevit se lepším, prezentovat se v lepším světle). Právě tento rys má mimo jiné velký význam v rozdílně prezentovaných rodičovských sporech. Tedy v situaci, kdy „každý má svou pravdu za jedinou“.

Obdobné výhrady, jako lze mít k povrchnosti a neověřitelnosti výsledků vyšetření matky, lze (mj. i vzhledem k použitým shodným testům) mít i k vyšetření otce. Vyplnění dotazníků – nejen VAPO, ale těžko pochopitelného PARI – je mnohem jednodušší pro inženýra strojaře než pro maturantku, která už 15 let pracuje manuálně.

Dále cituji z posouzení vyšetření nezletilého:

I zde je nedostatkem nemožnost kontroly zjištěných výsledků použitých dg. metod. V kvalitativním popisu je jen málo informací. Znalec preferuje mechanický popis, a to bez interpretace. Namátkou dítě nenakreslilo v Naší rodině

matku. V testu Dvou domků nakreslí sebe, jak směřuje k domku matky. To by opravdu stálo za psychologické zamyšlení.

Na okraj podotýkám, že zadání si v testu znalec zřejmě upravil po svém. V běžně používaném Szeczynského testu dvou domků nejde o „domek matčin“ ani o „domek otcův“. Jde o domek dítěte, do něhož postupně dítko jednotlivé osoby nastěhovává (zjišťuje se pořadí) a nuceně posléze vystěhovává – i zde je zjišťováno pořadí. Nelze vyloučit, že znalec použil jiný test dvou domků. V takovém případě měl uvést jeho autora.

Podstatné výhrady lze mít k použití „zkrácené verze CPQ“. Především psycholog není sám oprávněn zkracovat jakoukoliv testovou metodu. Je naopak povinen striktně se řídit manuálem metody. V celostátní vysokoškolské učebnici M. Svoboda (ed.), D. Krejčířová, M. Vágnerová: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001, je metoda CPQ podrobně popsána. Není tam zmínka o tom, že by existovala její zkrácená verze. Existuje jen odlišný dotazník pro mladší školní věk ESPQ pro věk 6 až 8 let. Jeho použití by bylo nesporně vhodnější než nepřipustné „zkrácení“ dotazníku pro věk 8–14 let, jímž je CPQ. Podotýkám, že nezl. v době administrace onoho dotazníku ještě 8 let nebylo. (Vyšetřen byl o prázdninách 2017, narozen v říjnu 2009.) Citovaný M. Svoboda na str. 346 striktně uvádí, že „dotazník vyplňuje dítě, které má mít jistou úroveň čtení“. Znalec sice konstatuje v čtecím testu, že má „po ukončení první třídy věku průměrnou dovednost čtení“. Z toho ale naprosto nevyplývá, že by tato dovednost stačila na neproblémové pochopení textu určeného dítěti ve věku nejméně 8 let. I v této souvislosti lze citovat znalce konstatujícího na str. 14 posudku: „Roman vyjadřuje jiná hodnocení situace, než která cítí.“

Psychologická úvaha k výše popisovanému posudku

Znalcová prezentace všech použitých testů je v rozporu s nálezem ÚS. Evidentní je, že byl použit nevhodný – zastaralý a nestandardizovaný – test rodičovských postojů PARI, určený jiné populaci, než jsou občané ČR.

Zcela nepochopitelné je použití pouze jedné dg. metody, zaměřené na postižení osobnosti rodičů. Navíc jde o poměrně průhledný dotazník umožňující poučenému laikovi stylizaci. Další podstatné výhrady k jeho použití coby solitéru uvádím výše.

Použití dotazníku CPQ u nezletilých bylo zřejmě neoprávněné pro zkrácení znalcem a nerespektování věkové hranice. Je-li dáno věkové rozmezí 8–14 let, pak i (dítětem zde ještě nedosažený) věk 8 let vyžaduje při administraci jistou opatrnost. Výsledky projektivních metod administrovaných dítěti jsou vágně popsány. Nejsou dostatečně interpretovány. V textu posudku na str. 13 znalec popisuje projev matky za přítomnosti dítěte. To má charakter ovlivňování, a to místy zcela jednoznačným až primitivním způsobem. I to by stálo za hlubší interpretaci. Teoreticky by mohlo jít např. především o úzkostné nezvládnutí „zkouškové“ situace u poněkud naivní osoby.

Formulace „znalec využil laskavosti otce a jeho manželky a navštívil...“ poněkud kontrastuje s tím, že v souvislosti s návštěvou matky se o „laskavosti“ dotýčný nezmiňuje. Znalec má právo volit metody dle svého uvážení. Není tudíž závislý na laskavosti posuzovaných.

Tento jistě banální rozdíl ve formulaci lze vnímat v kontextu odpovědi znalce na otázku soudu č. 2. Tam v rozporu se zjištěním připouští úvahu o možném syndromu zavržení rodiče. Do třetice zde stojí za úvahu použití jen jednoho, a to neprojektivního dotazníku osobnosti při vyšetření dospělých. Ten laicky řečeno zjevně „seděl“ otci a naopak „neseděl“ matce.

Vycházíme-li z aplikace základní psychologické metody analýzy produktů činnosti, lze na výše uvedeném základě v psychologii uvažovat o existenci tzv. negativního přenosu znalce vůči matce. Ve forenzní praxi by bylo možno zvažovat otázku možné podjatosti.

V závěru úvahy zdůrazňuji, že se v rámci posouzení naprosto nevyjadřuji k osobnostním rysům, k výchovné kompetenci dospělých ani k osobnosti a eventuální možnosti ovlivnění nezletilého. S plnou zodpovědností jen prohlašuji, že posudek je nejen v rozporu s nálezem ÚS, ale i s kvalitně provedenou diagnostikou. Z psychologického hlediska se nelze divit, odvolá-li se rodič nespokojený s výrokem prvoinstančního soudu. Tím se délka jednání výrazně prodlouží. To zároveň výrazně prodlouží období nejistoty a tenze účastníků. Vzhledem k volbě diagnostických metod znalcem se nelze divit ani tomu, pokud bude nespokojený rodič požadovat revizní posudek. Pokud mu bude vyhověno, dojde k podstatnému prodloužení doby potřebné k vydání pravomocného rozsudku. Pokud mu vyhověno nebude, je pravděpodobné, že dotýčný bude mít pocit nespravedlnosti. Ten není z hlediska dalších kontaktů účastníků zanedbatelný.

Jsem si vědom, že výhrady řadového psychologa nemohou mít váhu názorů renomovaného soudního znalce. Stálo by za úvahu, zda se s dotazem o korektnosti použitých diagnostických metod obrátit na etickou komisi Českomoravské psychologické společnosti v Praze. Ta se zásadně nevyjadřuje k obsahu zjištěného, ale k metodologii práce a k validnosti použitých metod znalcem.

K odpovědím na otázky soudu

Otázka 2: Znalec uvádí: „Nezletilý vyjádřil pozitivní citové vazby k oběma rodičům, ale s preferencí matky. Zde se pravděpodobně jedná o výsledek jistého programování nezl. v neprospěch otce, a tak je možné v daném případě uvažovat o tzv. syndromu zavrženého rodiče.“

Nejen od znalce se specializací na syndrom zavržení (což je modernější a správnější název než TZR), ale i od poučeného laika lze očekávat znalost zcela základní charakteristiky onoho syndromu. Prezentace zavržení dospělého dítětem je ve vztahu k postiženému naprosto absolutní. Dítě jej zcela jednoznačně odmítá, což sice nepřiměřeně, ale o to striktněji zdůvodňuje. Zavržení se netýká jen dané osoby, ale i jeho blízkých či dokonce příbuzných. Například se uvádějí prarodiče z jeho strany. V posudku znalec v rozporu s tím popisuje velmi dobrý vztah nezl. k polorodné sestře. V daném případě zde nelze uvažovat o syndromu zavržení.

Z JINÉHO SVĚŽÍHO ZNALECKÉHO OPUSU JIŽ CITOVANÉHO ZNALCE OPĚT UKÁZKA K POSOUZENÍ

Vyšetření nezletilého

I zde je problém kontroly zjištěných výsledků použitých dg. metod. V kvalitativním popisu je jen málo informací. Znalec preferuje mechanický popis, a to bez interpretace. Zásadní chybou při šetření je fakt, že znalec neumožnil každému z rodičů přivést dítě k vyšetření. Neumožnil ani pobýt matce s dětmi před vyšetřením chvíli o samotě. Přivedení prarodiči přinejmenším na základě znalosti výpisu ze spisu považují za situaci, při níž suspektně nelze vyloučit ovlivnění.

Při předávání textu posudku mi matka spontánně a zcela jinak popsala situaci, o níž znalec píše: „Krátce po poučení přišla do vyšetřovny děti sice paní KL. S oběma dětmi se nepřivítala ... obě objala a políbila a asi po třech minutách z vyšetřovny odešla. Krátce po ní odešli i prarodiče.“ Nemohu posoudit, jak situace proběhla. Konstatuji, že to, co popsal znalec, je neobvyklé, nedostatečně popsané. Mimo jiné to svědčí i o – ne zcela vědomé – podjatosti psychologa proti matce. Byla matka znalcem přizvána? Nebo se sama dožadovala vstupu? Z jakých důvodů znalec nepovažuje obejmutí obou dětí a políbek za přivítání? Jak reagovaly děti na situaci? Odmítaly, nebo akceptovaly, nebo dokonce opětovaly matčino výrazně kladné chování? Za velmi podstatnou považuji otázku, proč znalec po tomto extempore neumožnil a nesledoval další kontakt matky a dětí, a to již bez přítomnosti prarodičů.

Nezl. nemohl být v žádném případě vyšetřen „dotazníkem efektivity pro děti (W-M)“, neboť takový dotazník neexistuje. Ve vysokoškolské učebnici M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001, není zmíněn ani dotazník podobného jména. Existuje pouze dotazník W-M Personal Data Sheet z roku 1923. Ten je někdy volně nazýván dotazník afektivity. Jeho osm škál by teoreticky mohlo být použito i k susp. úvaze o výskytu Aspergerova syndromu. Je určen dospělým a charakterizován v učebnici M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dospělých*. Portál, Praha 2013. U nás je znám v několika samizdatových variantách. Cituji zmíněnou učebnici str. 380: „Dotazník je přeložen do češtiny, avšak chybějí restandardizační data.“

Kdysi na počátku sedmdesátých let minulého století jsem se setkal s „na koleně“ vytvořeným interním překladem varianty dotazníku pro děti – samozřejmě bez jakékoliv standardizace a validizace. Používat takový dotazník 95 let po jeho vzniku – tj. v čase, kdy se přece jen poněkud proměňují projevy psychického onemocnění – je nedůstojné znalecké úrovni.

Konstatování „z dotazníku efektivity ... vyplynulo, že v aktuálním psychickém obraze ... jsou naznačeny symptomy, které potvrzují přítomnost Aspergerova syndromu ... ale v omezené rudimentární formě“ se odvolává na neexistující dotazník „efektivity“. Znalec měl zvážit, event. příslušnými testy zjistit, jaké symptomy se u nezl. projevují. Po zjištění by bylo vhodné uskutečnit diagnózu vycházející z platného dg. manuálu.

Z Mezinárodní klasifikace nemocí (desátá revize z roku 2006) cituji:
Aspergerův syndrom (F84. 5): „Porucha je charakterizována stejným typem kvalitativních poruch vzájemné sociální interakce typickým pro autismus, spolu s omezeným stereotypním, opakujícím se repertoárem zájmů a činností. Primárně se od autismu liší tím, že se u této poruchy nevyskytuje celkové zpoždění nebo retardace řeči ani kognitivního vývoje. Chybí tzv. těžká porucha řeči.“

Pokud se znalec skutečně, jak v posudku uvádí, „vnořil“ do psychologické, sociální a nakonec i právní problematiky nezl. (viz posudek str. 18), pak by měl – nejlépe na bázi kvalitního vyšetření výchovných postojů a zejména pak pozorování interakce dospělých a dětí – podrobněji rozebrat jistě správné tvrzení, kdy nezl. „je spokojený a klidný pouze tehdy, když se může přimknout k osobě, kterou má rád a která mu rozumí, na kterou se může spolehnout, a když jsou dodržována pravidla, která jsou stanovena“. Pomínu-li zkreslení významu slova ráda, bylo by vhodné přesně vysvětlit, proč za takovou osobu nepovažuje mj. i matku. Zvláštní pozornost by měla být věnována i tomu, zda při péči o děti byla dodržována pravidla např. v realitě, kdy matka nemá zákaz styku s dětmi, přičemž, jak tvrdí, setkat se s nimi nemůže. Stěží lze usuzovat na to, že by děti matku striktně odmítaly. (Viz neinterpretovaný popis situace, kdy se matka „dostavila do vyšetřovny“.)

V této souvislosti by stálo za úvahu, do jaké míry znalec dodržel etická pravidla korektního vypracování posudku. Zdá se, že neumožnil matce, aby měla s dětmi delší než zcela minimální kontakt. I tento minimální kontakt se odehrál, a to za přítomnosti prarodičů, kteří se při péči a výchově nezl. značně angažují. Evidentně se zde nabízí tzv. konflikt loajality omezující spontánnost projevu. Za adekvátní vysvětlení nelze považovat fakt, že takový kontakt neměl s dětmi u znalce ani otec. Naopak – jde o další závažné metodologické pochybení znalce. Prarodiče nesporně svojí přítomností (co do možnosti potenciálního vlivu na děti) otce plně zastoupí. Znalec ovšem nemusí být svědkem reality v kontaktu otce s nezletilým. Ten ve smyslu rčení „vodu káže, víno pije“ může být odlišný od odpovědí v archaickém, na americké poměry vytvořeném dotazníku PARI.

Znalec by měl dále vysvětlit, co nazývá „dotazníkem rodinných vztahů“. Z jeho popisu se spíše zdá, že má na mysli test, jenž se jmenuje „Semiprojektivní test

rodinných vztahů Anthony–Bene“ – v něm děti předem vytvořenými větami charakterizují svoji percepci chování i výchovných postojů členů rodiny. Ten je zde nehodnotitelný. Stalo se tak kvůli závažné chybě znalce při administraci. Naprosto nezbytné je totiž zařazení figurky „pan Nikdo“ s vysvětlením: „Na kartičkách bude napsáno třeba i to, co nikdo v rodině nedělá. Přidám mezi figurky, které sis vybral, „pana Nikdo“ a jemu pošleš kartičku, na které bude napsáno něco, co nikdo z tebou vybraných osob nedělá ani neříká.“ Figurku dodává psycholog sám. Pomínu-li důležitost takto zjištěných údajů, je možnost odpovědět, že „Nikdo“ narušuje tendenci k mechanickému zařazování odpovědí. O existenci pana Nikdo v rodině se znalec nezmiňuje.

Druhou možnou variantou by mohla být česká verze Rohnerových dotazníků rodinných vztahů. V celostátní vysokoškolské učebnici M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001, je na str. 362 charakterizována následovně: „...je zaměřena na bipolaritu akceptace–rejekce ve vzájemných vztazích rodičů a dětí. V dotaznících vypovídají děti o tom, jak se k nim rodiče chovají, rodiče vypovídají o svých postojích a způsobech chování k dětem a konečně ještě jednou rodiče, ale tentokrát o tom, jak se k nim chovali jejich vlastní rodiče. Rohner si všímá kontinuit výchovných postojů a způsobů jednání ve více generacích. Vychází z toho, že lidé, kteří nebyli dostatečně milováni v dětství, mají nízké sebevědomí, neumějí zvládat svoji agresivitu apod., což se odráží i v jejich postoji k vlastním dětem. Autorovi jde o míru akceptace a rejekce z mezikulturního hlediska.“

Podotýkám, že metoda vyžaduje práci s dotazníky, tj. plnou gramotnost jak u dospělých, tak i u dětí.

Vyšetření nezletilého A

Metoda CATO není v žádném případě určena pro skupinovou práci. Pokud do interpretací dítěte zasahoval bratr, pak nebyly dodrženy požadavky řádné administrace metody. Kresba rodiny není dostatečně interpretována. Nebyl použit test citových vztahů a percepce chování členů rodiny. Pokud byl – byť neúplně, bez figurky Nikdo – použit u nezletilého semiprojektivní test rodinných vztahů

Anthony–Bene, měl být použit i u sestry. Jak známo, existuje i ve variantě pro předškolní děti.

„Hvězda jihu“ ve znaleckém oboru

To je název knihy J. Verna z roku 1884. Vypráví příběh z jihoafrických diamantových polí. V centru děje je „Hvězda jihu“, diamant dosud nevidané velikosti a krásy. Francouzský inženýr Cyprián Méré je přesvědčen, že se mu ho podařilo vyrobit uměle, způsobem, který vynalezl. Naplnil totiž kovové pouzdro chemickou směsí vlastní výroby, utěsnil je a dva týdny žhavlil v peci. Pak pouzdro vybuchlo a Méré našel diamant v roztržitém pouzdru pod vrstvou jílu. Při slavnostní hostině se ale diamant záhadně ztratí. V podezření je Méréův černý přítel Matakít, který ještě ke všemu prchne do buše. Po dopadení však Matakít prokáže, že diamant neukradl a že prchl pouze ze strachu. „Hvězda jihu“ je nakonec nalezena v žaludku pštrosa, který ji spolkl. Navíc se ukáže, že diamant není umělý, což uklidní majitele afrických diamantových dolů, kteří Cypriána Mérého tajným soudem odsoudili k smrti. Před zavražděním jej zachránilo jen přiznání Matakita, že to byl on, kdo vložil do roztržitého kovového pouzdra diamant, který našel v hlušíně z dolu, protože chtěl Mérému udělat radost.

Kromě dobrodružného děje podává román obraz života a práce na diamantových polích v jižní Africe a zachycuje i divoké, surové a necivilizované mravy, jaké vládly v afrických koloniích a jaké v Africe vládnou mnohdy dodnes.

V úvodu této knížky jsem autorku následujícího posudku nazval – pravda ironicky – královnou. Po důkladné rozvaze si její opus dovolím spíše nazvat „Hvězdou jihu“. Když zavřu oči a nechám se unášet volně plynoucími asociacemi, pak mi obsah oné verneovky připomíná něco z následujícího posudku. Nebo že by šlo ve zmíněné knize nejen o *zachycení divokých, surových a necivilizovaných mravů, jaké vládly v afrických koloniích a jaké v Africe vládnou mnohdy dodnes...*?

I poměrně zkušeného znalce výtvorů znalců a znalkyň může ledacos překvapit. Vyšetření „o něm bez něho“ je přece jen neobvyklé. Z posouzení posudku znalkyň uvádím následující text.

Posouzení dospělých osob

Kontroly reálných výsledků testů s výjimkou testu inteligence zde možné nejsou. Žádná z použitých testových metod není vzhledem k české populaci zaměřena na dg. výchovných postojů, postupů a přístupu k dětem. Tedy jednoznačná je absence metod zaměřených na výchovnou kompetenci. Znalkyně se zřejmě spokojila s rozhovorem. Nešlo o cílený rozhovor s předem vytvořeným základním schématem a se záznamovým listem. V posudku mu není věnována výraznější pozornost. Přitom rozhovor je zde jediným informačním zdrojem o pojetí výchovného snažení. Znalkyně ve výčtu použitých metod u dítěte uvádí mj. i interakce s rodiči... O zmíněné interakci se v textu posudku dozvíme málo. Popsána je interakce s matkou při společné kresbě. Popis interakce s otcem není.

Chybně je nazvána rubrika Vyhodnocení spisového materiálu. Znalkyně zde nic nehodnotí – ostatně není to v její kompetenci. Jde o pouhý výpis ze spisu. V tomto výpisu je citována zpráva OSPOD: „Otec ... žije v garsoniéře v podnájmu, místnost je malá, je vhodná jen pro krátkodobý pobyt dětí.“

Matka mj. sdělila, že zmíněná svobodárna je zakouřená. Znalkyně se uvedenými informacemi nezabývá, lze říci, že je ignoruje.

Soud požadoval mj. psychologické vyšetření osobnostních charakteristik a výchovných předpokladů partnera matky. V posudku není ani zmínka o vyšetření onoho muže.

Je uvedeno, že znalkyně použila test MHQ. Takový test neznám a není uveden ani v celostátní vysokoškolské učebnici M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dospělých*. Portál, Praha 2003.

Kvalitativní popis výsledků testů je mimořádně stručný. Z každé administrované metody by bylo možno získat výrazně více informací.

Ve sporech o svěření dětí či o styk s nimi je obvyklé, že rodiče jsou osobnostmi v rámci přinejmenším širší normy. O to je důležitější objektivně analyzovat jejich výchovné postoje. To nelze uskutečnit na základě dojmu či pouhého rozhovoru.

Verifikace zde možná není. Znalkyně nepoužila žádnou z baterií testů zaměřenou na věrohodnost projevu probanda. (Soud o to výslovně nežádal.) Údajně použila test obsahující tzv. lži skóre. Toto skóre je odborně nazývané skóre desirability (tendence jevit se lepším, prezentovat se v lepším světle).

Znalkyně údajně použila test MMPI. Ten obsahuje v ps. diagnostice velmi uznávanou L škálu nabízející „lži skóre“. Její výsledek není uveden. Pokud neznámý test MHQ je pouhý překlep názvu MMQ, pak i tento test nabízí obdobnou škálu. Informace o ní zde není.

Znalkyně neuvádí, podle jakého klíče a z čeho získala informace, z nichž vytvořila popis osobnosti rodičů. Pro ilustraci stylu její práce uvádím, že pouhá informace o tom, co lze získat vyhodnocením MMPI, zabírá ve výše zmíněné učebnici str. 386–400. Znalkyni stačilo k celkovému popisu osobnosti matky 21 řádků za použití více než šesti testů. Otce popsala za údajného použití stejných testů na 23 řádcích. Ani zde není uvedeno L skóre.

Teprve ze záznamu o výsledku znalkyně před soudem se dozvídám, že použila zkrácenou verzi MMPI. Zde je utajení dokonalé. Neexistuje test, jenž by byl takto nazván. Citovaná učebnice M. Svobody (ed.) uvádí na str. 400 Minnesota Counseling Inventory (MCI), zaměřený na dospívající. Dále uvádí test Mini-Mult, a to ve stručnější i obsáhlejší verzi. Dále test Midi Mult, test FAM. Dále Zkrácená verze MMPI/100 na základě dotazníku Diagnostyczny kwestionarius osobowosci.

Svoboda (ed.) v citované učebnici na výše zmíněné straně uvádí: „Potíž spočívá v tom, že zkrácené verze nemohou plnohodnotně nahradit originální verzi MMPI a doporučují se jen pro orientační použití.“

K vyšetření matky

Cituji: „Interpretace intelektových testů ukazuje významné podcenění zpracování úkolů.“ Byl použit pouze jeden test T.I.P. Znalkyně nerespektovala jeho určení. Na str. 134 výše zmíněné učebnice M. Svobody je charakterizován slovy „je určen poměrně podprůměrné až průměrné populaci dospělých“. Vzhledem ke vzdělání matky znalkyně takovou úroveň IQ nemohla předpokládat předem. Podstatnější je, že jde o metodu neverbální, zaměřenou na zjištění neverbálního intelektu. Seriózní informace o intelektu probanda bezpodmínečně vyžaduje zjištění jak verbální, tak i neverbální složky. Horší výsledek nemusí být v žádném případě důsledkem „podcenění zpracování úkolů“. Není uvedeno, na základě čeho IQ znalkyně takto interpretuje. Vysvětlení může být mnohem víc, a to nejen vyplývajících z osobnosti posuzované. Z pohledu psychologa mohlo

jít mimo jiné o obranný mechanismus projekce u znalkyně (viz např. N. Kašáková: *Obranné mechanismy z psychoanalytického, etologického a evolučně biologického aspektu*. F. Trenčín 2007). Cituji str. 56: „Při projekci se vlastní psychické obsahy, především afekty, rozpoložení a impulzy, ale i hodnocení připisují jiným osobám.“ Pro hlubší pochopení zmíněného procesu viz Anna Freud: *Já a obranné mechanismy*. Portál, Praha 2005. Dále co do některých možných vysvětlení odkazují na psychologickou úvahu.

Závažné údaje typu „emoční plochost vůči okolí“ nejsou nijak doloženy a ani výpověď dítěte na nic takového neukazuje. Doloženy a vysvětleny nejsou ani susp. protimluvy – „v osobnostní dynamice se prokazuje vytrvalost a pracovitost ... je velmi emocionální a pudová ... osobnostně se jedná o intelektuální typ ... osobnostní dynamika je formována infantilním egocentrismem“. Je-li posuzovaná jako intelektuální typ, stálo by za vysvětlení to, že je zároveň velmi emocionální a pudová. U intelektuálních typů emoce nebývají velmi výrazné. Ostatně i pudovost by zde stála za vysvětlení. Pozoruhodné je spojení: „V osobnostní dynamice se prokazuje vytrvalost a pracovitost ... osobnostní dynamika je formována infantilním egocentrismem.“

Infantilní egoisté nebývají vytrvalí a pracovití. U ženy intelektuálního typu by mělo být vysvětleno nebo konkrétním skóre doloženo, čím „potvrzuje ... sklon k primitivní reakci“.

K vyšetření otce

Po stránce metodologické lze mít podobné výhrady jako u vyšetření matky.

Jestliže v „osobnostní struktuře dominují psychosomatické projevy deprese a obav o své zdraví ... má sklon k paranoidnímu prožívání a obsedantně kompulzivním reakcím ... vůči svému chování je méně objektivní ... celková adaptabilita emoční a sociální je snížena ... působí jako formálně adaptovaný ... má sklon k pedantismu, sebepojetí je velmi snižené“, potom k hodnocení nestačí obecné konstatování bez uvedení konkrétních výsledků. Daný stav může teoreticky být takový, že umožní pouze krátkodobý, jen několikahodinový kontakt s jedním dítětem. Samozřejmě nemusí tomu tak být. Je nutné prezentovat konkrétní míru uvedených charakteristik. Jen na okraj připomínám, že výše uvedené charakteristiky zejména v kombinaci se sklonem k obsedantně kompulzivním

reakcím mohou vést až k (obsedantnímu) tzv. řetězovému kouření – ve smyslu „zapalování jedné cigarety od druhé“. To není v malé garsoniéře, v níž by delší dobu pobývalo dítě, zanedbatelné.

Posouzení vyšetření nezletilého

I zde je nedostatkem nemožnost kontroly zjištěných výsledků použitých dg. metod. V kvalitativním popisu je jen málo informací. Uveden je pouze jediný psychologický test, a to Rorschachův. Není vyhodnocen. Informace o jeho výsledcích „převažují běžné odpovědi s převahou zvířecích motivů, projev není spontánní“ nelze považovat ani za náznak vyhodnocení a interpretace. Mimo jiné zde není ani zmínka o tom, proč není projev spontánní. Nabízí se úvaha, zda to není důsledkem pochybení při administraci znalkyní. Jako manuál testu veškerá odborná literatura domácí i zahraniční včetně výše zmíněné učebnice M. Svobody zdůrazňuje jako nezbytnost – před vyšetřením Ror. je třeba navázat s posuzovaným dobrý kontakt a situace nesmí připomínat zkoušku. „To platí obzvlášť u dětí. Pokud dítě neposkytlo v testu žádné validní informace, nabízí se (samozřejmě při dalším sezení) použít variantu Ror. Tedy test Zulligerův. Oproti deseti tabulím je Ror. kratší, a tudíž méně náročný – má jen tři tabule.

Pro srovnání míry podané informace uvádím, že nabídce informací z testu Ror. je v citované publikaci M. Svobody věnován text na str. 222–256. Znalkyni postačilo devět slov včetně charakteristiky projevu.

Z výpovědi znalkyně při výslechu soudem lze odvodit, že délka vyšetření odhadovaná na 45 až 60 minut při administraci několika testů a společné kresbě s matkou je naprosto nedostatečná k navázání kontaktu s „úzkostným a plačtivým“ dítětem. Jestliže tuto dobu považuje znalkyně za dostatečnou, jde o její subjektivní názor, jemuž neodpovídá prakticky nulový výsledek Ror.

S upřesněním znalkyně při výslechu, že ji tam „nemohla mučit tři hodiny“, plně souhlasím. Souhlasit ovšem nelze s tím, že „nebylo potřebné ještě jedno sezení“. Samozřejmě že bylo. Kdyby v něm znalkyně použila Zulligerův test a navíc některý test citových vztahů, např. Anthony–Bene – v něm dítě přiřazuje různé charakteristiky členům své rodiny i figurce Nikdo – bylo by to nesporně přínosem. Na okraj poznamenávám: Pokud dítě například o příteli matky spontánně nemluví, bylo by záhodno zjistit jeho charakteristiky ve zmíněném testu.

Za povšimnutí by stálo, zda jej do rodiny zařadí, nebo zda jej tam psycholog musí dodat.

V závěru posudku je uvedeno: „O příteli matky spontánně nemluví, ale v projekci je evidentní, že se ho bojí.“ V textu vyšetření není ovšem ani zmínka popisující „projekci“, z níž by vyplývalo, že se nezl. přítele matky bojí. V exploraci je uvedeno: „Přítele matky popisuje jako plešatého, velkého, mluvícího hlasitě, bojí se ho.“ Jde převážně o banální vzhledové charakteristiky, jež v dítěti mohou vyvolat strach. Ten snadno může vymizet. Proto měla být věnována větší pozornost tomu, co pojem „bojí se ho“ konkrétně znamená a v jaké intenzitě probíhá. Pro vyloučení sugestivně podané otázky ze strany znalkyně by bylo vhodné otázku vyzývající k popisu onoho muže citovat.

Pro srovnání míry podané informace uvádím, že nabídce informací z testu Ror. je v citované publikaci M. Svobody věnován text na str. 222–256. Znalkyni stačilo devět slov včetně charakteristiky projevu.

Skutečnost, že dítě tohoto muže neobdarovalo a nenakreslilo, ještě sama o sobě neprokazuje, že se jej bojí. Nabízí se celá řada jiných motivů od potlačení jeho existence v souvislosti s Elektřiným komplexem vůči otci až po to, že dotyčného doposud nepovažuje za člena rodiny, ale jen přítele matky.

Psychologická úvaha

Na zásadní metodologická pochybení a nedostatky v práci znalkyně poukazují výše. Na zcela nevidané a neslychané úrovni pochybení znalkyně je její odpověď na otázku 3 bez vyšetření posuzovaného. Zejména prognóza znalkyně „nebude schopena empatie k oběma nezl. dívkám“ je i vůči posuzovanému dehonestující. Jako právní laik nemohu posoudit, zda nemá prvky trestného činu vědomého podání nepravdivého posudku. Jako občan s psychologickým vzděláním se domnívám, že zde může jít o důsledek – snad ne zcela uvědomovaného – pohrdání soudem ze strany znalkyně. Tedy podvědomé úvahy: „Oni psychodiagnostice stejně nerozumí, tak to takhle bude stačit.“

O tom, zda znalkyně měla dostatek informací k posouzení osobnosti přítele matky, což tvrdila při svém výslechu v únoru 2018, nelze z pohledu vědecké psychologie diskutovat. Jednoznačně neměla!

Již v prvních lekcích výuky psychodiagnostiky jsou studenti důrazně upozorněni, že není možné vyšetřit kohokoliv, aniž bychom se s ním setkali. Ostatně znalkyně z oboru zdravotnictví by měla zvážit, zda by bez vyšetření, eventuálně objektivních podkladů z jiných vyšetření mohl hodnotit zdravotní stav pacienta lékař. Z toho, co měla znalkyně k dispozici, mohla odpovídat výhradně v rámci otázky 4.

Konstatuji, že postup odpovídající práci znalkyně v odpovědi na otázku 3 bych z odborného hlediska snadno pochopil a omluvil u psychologa za předpokladu, že u něj byla susp. diagnostikována manická fáze psychózy zvané bipolární porucha. To zejména v souvislosti s vyskytujícím se bludem omnipotence.

Jak ostatně vyplývá z mého uvedení na [www.střídavka](#) – v roli poradce – patřím k propagátorům střídavé péče. Tím více vždy zdůrazňuji nutnost bedlivého psychologického posouzení vhodnosti této péče v jednotlivých případech. Nedostatečně zdůvodněné doporučení této péče škodí jak konkrétním účastníkům, tak i renomé této specifické „protézy“ do jisté míry nahrazující vhodné působení v úplné rodině. Nedostatečně podložená doporučení se pak podílejí na šíření obvykle zkreslených informací o malých „bezdomovcích“, nucených ke střídání prostředí bez ohledu na možné komplikace.

Pro „křehkou holčičku“ je protahování řešení kauzy bezesporu nepřijemné a neurotizující. Práce znalkyně je na takové úrovni, že se ani v nejmenším nelze divit, pokud by matka požadovala revizní posudek. Argumenty pro odvolání proti event. rozsudku soudu – jenž by byl v souladu s doporučením znalkyně – se zde nabízejí samy. Tím se řešení kauzy značně prodlouží.

Závažnost etického pochybení stvrzeného i výslechem znalce je – podle mého názoru – tak velká, že by měla být řešena i jinými, tedy autoritativními orgány. Vzhledem k minimálním informacím a nepřesnému uvádění názvů dg. metod by bylo vhodné podrobit kontrole nejen to, zda byly použity, ale i částky vykazované jako znalečné.

K odpovědím na otázky soudu

Otázka 1: V údajích o vyšetření nenacházím podklady, jež by jednoznačně umožnily zmíněnou odpověď.

Otázka 2: V údajích o vyšetření nenacházím podklady, jež by jednoznačně umožnily část odpovědi „v mateřské roli je ... emočně plochá. Psychické prožívání dětí a jejich potřeb podceňuje“.

Otázka 3: Není zodpovězena přiměřeně. Dále viz psychologická úvaha.

Otázka 4: Cituji z textu předloženého posouzení. V textu vyšetření není ovšem ani zmínka popisující „projekci“, z níž by vyplývalo, že se nezletilý přítel matky bojí. Skutečnost, že dítě tohoto muže neobdarovalo a nenakreslilo, ještě sama o sobě neprokazuje, že se jej bojí. Nabízí se celá řada jiných motivů. Jen na okraj se podotýká, že „obdarování“ není součástí žádného standardizovaného testu uvedeného v celostátní vysokoškolské učebnici – M. Svoboda (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001. Nejde tedy o psychologickou metodu v pravém (vědeckém) slova smyslu. Jde jen o osobní postup znalkyně.

Otázka 6: V odpovědi je protimluv: „matka je ... emočně plochá, ale je schopna adekvátně zabezpečovat potřeby dítěte“.

Potřeby dítěte jsou komplexní, a to jak materiálního, tak i sociálního a emočního rázu. Emočně plochá osobnost není schopna „adekvátně zajišťovat potřeby dítěte“. Oploštělost v empatii a emoční saturaci není při vyšetření nijak doložena. Pokud za nedostatek empatie susp. považujeme fakt zákazu matky – starší dcera nemůže docházet s nezl. za jejím otcem, což dívky těžce nesou – dopouštěli bychom se sami nedostatečné empatie, a to vůči matce. Obavy z podmínek u otce a z jeho psychického přetížení (viz zpráva OSPOD a vyšetření otce) jsou reálné. Pokud je otec skutečně silný kuřák, nelze se ve světle moderních poznatků o pasivním kouření matce divit, chrání-li své dítě před riziky. To samozřejmě i za cenu určitého problému obou dcer.

Otázka 7: První věta odpovědi „určujícím vychovatelem by měli být oba rodiče“ je pravdivá, leč má charakter všeobecně známé poučky. Vhodnost střídavé péče

pro nezl. znalkyně nijak nezdůvodnila a nepodrobila patřičné úvaze. V porovnání s faktem v odpovědi na otázku 5 „dívky obtížně snášejí zákaz matky, kdy starší dcera nemůže docházet s nezl. za jejím otcem“ lze konstatovat, že střídavá péče může situaci vyhrotit. Doporučení „v době, kdy bude u otce, je nutné zabezpečit rozsáhlý kontakt s polonevlastní sestrou“ je problematické. Není jasné, jak a kdo by tak měl učinit. Jako právní laik nevím, zda tak lze učinit rozsudkem soudu, aniž by byly vzaty v potaz námitky matky. Na okraj poznamenávám: Termín „polonevlastní“ není v odborném kontextu užíván. Správné je „polorodnou“ sestrou.

Na okraj:

Jsou posudky, nad nimiž se jen stěžít lze ubránit pocitu, že znalkyně vychází z tajného dodatku k Ústavě: „Děti patří tomu, kdo je porodil...“

Jsem dalek toho, abych třeba jen v náznaku předpokládal, že dva rozvody, jež po mém soudu nezaslouženě (když se úmyslně vyhnu slovu nezaviněně) prožila znalkyně, mohly ovlivnit její postoj k posuzovaným mužům. Nebo že by snad přece platilo okřídlené „nikdy neříkej nikdy“? Tím samozřejmě není řečeno, že znalci muži nejsou ovlivněni vlastní osobnostní rovnicí.

Poznámka k práci s testy v dalším posudku:

Nejsou uvedeny žádné objektivní výsledky testů v kvantitativní podobě. Informace jsou prezentovány kvalitativně a jsou podány výběrově. Kritérium, dle něhož při výběru informací bylo postupováno, uvedeno není.

Pro ilustraci uvedu charakteristiku jednoho z testů.

Learyho metoda zjišťující osm interpersonálních tendencí. Metodou lze zkoumat vzájemnou interpersonální percepci až šesti osob.

- Dominance
- Odpovědnost
- Kooperace
- Konformita
- Submisivnost
- Agresivita
- Afiliantnost

- Individualita
- určeno pro muže a ženy, bez ohledu na věk
- EGO REAL
- EGO IDEAL
- PARTNER REAL
- PARTNER IDEAL
- libovolná osoba
- libovolná osoba

Lze tudíž předpokládat, že informací prezentovaných v posudku mohlo být více než pouhých několik slov.

Žádná z použitých metod není primárně zaměřena na dg. výchovných postojů, postupů a přístupu k dětem. Nevěnuje se ani potenci spolupráce v této oblasti. Při zjednodušené „analýze diskurzu“ je právě výše zmíněné to nejpodstatnější, na co se soud ptal.

Ani v nejmenším „nepředepisují“ znalkyni testové metody. Je ovšem jasné, že mnohé okolnosti podstatné pro řešení kauzy popisuje matka i otec odlišně. Znalkyně nepoužila žádnou z baterií testů zaměřenou na věrohodnost probanda. (Ostatně soud o to nežádal.) Byl použit test obsahující a přesně určující výsledky ve škále tzv. lži skóre. Toto skóre, odborně nazývané skóre desirability (tendence jevit se lepším, prezentovat se v lepším světle), má mj. velký význam právě v rozdílně prezentovaných rodičovských sporech. Tj. v situaci, kdy „každý má svou pravdu za jedinou“. Škála „L“ v MMPI 2 je považována za velmi kvalitní. Znalkyně touto škálou zjistila u matky následující: „...zvýšené lži skóre ... ukazuje na sníženou sebekritiku a tendenci zapůsobit lepším dojmem. Přítomna je tendence neuvádět nepříjemné informace k vlastní osobě.“

Naopak u otce je „lži skóre“ v normě. V popisu L skóre znalkyně není uvedeno, že jeho zvýšení neznamená jen vědomou stylizaci či lež. Mj. může znamenat a znamená, že proband má tendenci nalhávat si věci ve smyslu, kdy lže sám sobě a zkršené realitě věří. O možných důsledcích na výchovu dětí se znalkyně nezmiňuje.

Na str. 7 na výše citovanou pasáž o L skóre navazuje tvrzení: „Struktura osobnosti posuzované je rozložena v normě a nevykazuje závažné a pro výchovu

děti podstatné negativní vlastnosti. Osobnost je méně vyzrálá se zvýšenou citlivostí na sebe sama. Snadno se cítí ukřivděná a reaguje zvýšeně emočně ... je pečlivá, svědomitá a pracovitá ... V partnerských vztazích je méně důvěřivá se sklonem k žárlivosti ... Dokáže reagovat asertivně zejména v situacích, které se jí nepříjemně dotýkají.“ Dále na těžší stránce z testu IBN: „Posuzovaná dokáže reagovat s lehkou verbální agresí – obviňovat a vyčítat. Na zátěž občas reaguje rozmrzelostí, podrážděností, zhoršenou náladou. Hůře se vyrovnává s nepříjemnými zážitky, ty mají tendenci přetrvávat a vytvářet pocit křivdy ... sklon k menší důvěřivosti a vztahovčnosti. Kritika a výtky se jí nepříjemně dotýkají. Test ICL ... zvýšené je sebestředné zaměření s větší citlivostí na vlastní osobu ... Posuzovaná je výchovně schopná. Ve vztahu k dětem je velmi pečlivá a starostlivá. Je schopna zabezpečit dětem dobré materiální zázemí, vedení k plnění povinností a mimoškolním aktivitám. Nevýhodou matky jsou její verbální i neverbální projevy dotýkající se otce dětí, kdy méně vhodně informuje o jeho osobě. Děti cítí její postoje...“

Nejen z poznatků psychologie, ale i z běžné empirie vyplývá, že výše uvedená kombinace rysů, vlastností a postojů může velmi komplikovat vztah matky a dětí, a to již v jejich prepubertě. Tvrzení znalkyně, že matka nemá „závažné a pro výchovu dětí podstatné negativní vlastnosti“, je vysoce problematické, a to již nyní. V budoucnu s ním lze jednoznačně nesouhlasit. To mj. s odkazem na výzkumy mentální anorexie. Jde o smrtelně nebezpečnou chorobu postihující nejčastěji dívky od 11 do 19 let. Takto nemocných chlapců je jen desetina z počtu děvčat. Psychologicky bývá podhoubí choroby vnímáno jako podvědomá vzpoura proti rádobě dokonalé, leč nedostatečné empatické a imponující matce. Typické zde je, že matka je okolím vnímána jako vzorná. Zcela jednoznačně bývá „ve vztahu k dětem velmi pečlivá a starostlivá. Je schopna zabezpečit dětem dobré materiální zázemí, vedení k plnění povinností a mimoškolním aktivitám.“ Vše dokresluje znalkyní zjištěná žárlivost v partnerských vztazích. Zdaleka totiž nemusí jít o vztah k dospělému. Žárlit lze na druhého rodiče.

U otce byly rovněž zjištěny některé neoptimální vlastnosti. Je jich výrazně méně a jsou méně závažné než u matky. Jistá nedůvěřivost je – jak ostatně znalkyně konstatuje – ovlivněna stávající situací a soudním sporem. Nesetkal jsem se doposud s rozvádějícím se mužem, který by neměl pocit, že matky bývají ve sporech o děti zvýhodněny. Dále s mužem, který by si v této situaci nemyslel, že

ženy (pracovnice OSPOD, znalkyně, soudkyně) bývají při vši snaze o spravedlivost empatičtější k pocitům žen než mužů. Nelze vyloučit, že jde o genderově neoprávněný mýtus. Na jeho 100% rozšířenosti to nic nemění.

Pokud použiji výhradně charakteristiky uvedené znalkyní (s omluvou za jistou genderovou nekorektnost), konstatuji:

Jde o popis „spolehlivého, sebekritického, leč ne mstivého, velmi dominantního, velkorysého, kooperativního, pomáhajícího, leč i řídit schopného muže. O děti je schopen pečovat a zajistit jim vhodný program. Neovlivňuje je proti matce. K dětem má kladný vztah a dokáže dát najevo projevy pozitivních citů, dostatečně se jim věnuje.“ Jediná výhrada je (str. 10): „V zátěži posuzovaný reaguje verbální agresí – obviněním, nadáváním, vyčítáním a rozmrzelostí se špatnou náladou. Na tyto projevy následně reaguje pocity viny, vyčítá si vlastní jednání.“

Pokud bych uvedené shrnul do laického popisného konstatování, pak:

„Není to ideál ani kladná postava od Foglara. Je to normální správný chlap, trochu cholerik – to jim dělá ten samčí testosteron.“

Jako matrimoniolog s dlouholetou praxí konstatuji, že tento typ mnoha ženám imponuje. Předpokládám, že ani jeho dcery nebudou výjimkou. Z praxe vím, jak vysněným typem partnera bývá „drsně něžný“ opravdový muž. Ten je zcela odlišný od muže tzv. 3S (slušný, slabý, seriózní). M. Plzák k tomu přidával i další S – skřet, cítí-li se ohrožen. Na okraj a pro ilustraci: skřet by ovlivňoval děti proti matce.

Žádný validní, řádně standardizovaný test k hodnocení výchovných postojů a dovedností použit nebyl. Znalkyně se spokojuje s vlastní dojmologií. Na problematičnost tohoto přístupu mj. nezohledňujícího výsledky testových metod poukazují výše.

Ve sporech o svěření dětí či o styk s nimi je obvyklé, že rodiče jsou osobnostmi v rámci normy. O to je důležitější objektivně analyzovat jejich výchovné postoje. To nelze uskutečnit na základě dojmu či pouhého rozhovoru. Z textu není jasné, zda znalkyně o výchově dítěte s rodiči alespoň podrobněji hovořila. Žádný takový rozhovor zde není zmíněn.

Psychologická úvaha

Neverbálně podané informace mohou působit víc než slova. Lze skutečně v kontextu zjištění znalkyně o chování matky a jejím informováním dětí o otci vyloučit, že matka děti neovlivňovala v době, kdy neměly kontakt s otcem?

To samozřejmě mohlo ovlivnit výpovědi obou sester. Pro ilustraci citát nezletilé: „Taťka není pravej, mamku si nevzal. Chtěla by být se strýcem Fuchsou, ten seká trávu a čistí bazén.“ Lze předpokládat, že onen strýc je první manžel matky. Při rozvodu došlo k rozdělení jejich dětí – syn u otce, dcera u matky.

Za shrnující konstatování znalkyně je třeba považovat podtržený text na str. 13: „Obě děti se k matce i k otci chovaly velmi pěkně, s oběma se mazlily, vyhledávaly je ... nebyl patrný odpor proti některému z rodičů.“

Je třeba zdůraznit, že znalkyně na výchovné postupy a cíle rodičů neusuzuje z objektivních, ověřitelných a mj. i validními testy získaných dat. Užívá jakýsi nepřímý postup. Jeho pravidla neuvedla.

Jedním z předpokladů střídavé péče je schopnost rodičů k základní dohodě. Pokud ovšem jeden z rodičů nesouhlasí se SP, nabízí se – při mechanickém uplatňování dané zásady – využití postupu typu „čím hůř, tím lépe“. Bude tedy torpédovat jakoukoliv domluvu. Bez ohledu na potenciální snahu druhého pak střídavá péče nebude možná.

Z mé praxe jednoznačně vyplývá rizikovost – obrazně tzv. úsek častých nehod – při předávání dětí mezi rodiči. Již sám fakt, že se musíme připravit na přesný čas odchodu, je zatěžující. Tzv. krátký styk, např. 2 hod., přináší relativně značnou tenzi pro děti i dospělé. Taková tenze se může do jisté míry sčítat a někdy i násobit. Než ji dotyční zvládnou, nastává znovu – při návratu. V případech vyslovení střídavé péče jsou zmíněné negativní projevy výrazně méně časté.

K odpovědím na otázky soudu

K otázce 4

V textu není nijak konkrétně doloženo, že primární vztahovou osobou je matka. O „základní vazbě“ na matku nebo na osobu, jež o děti mateřsky pečuje, lze

a priori hovořit na počátku vývoje tzv. attachmentu. Pro ilustraci uvádím přehled dle Bowlbyho, jenž tento koncept popsal jako první.

Vývoj attachmentu odpovídá běžnému harmonickému vývoji dítěte:

- **1. krok:** období prvních tří měsíců života – dítě se učí preferovat lidský hlas a reagovat na tváře, objevuje se úsměv.
- **2. krok:** 4–6 měsíc – objevují se diferencované sociální reakce na známé osoby.
- **3. krok:** 7–36 měsíců – „zlatá doba“ formování attachmentu k výlučně pečující osobě i k dalším blízkým osobám, jež mohou tu nejdůležitější částečně nahrazovat. Obrazně je potřeba snadno dosažitelný, bezbariérový a stabilní lidský „přístav i opora“ nabízející nejen bezpečí, ale i lásku. Na tomto základě může dítě experimentovat mezi zvědavostí a potřebou stability. Mimo jiné jde o rovnováhu na jedné straně mezi potřebou samostatnosti a na straně druhé potřebou stálosti a bezpečí.
- S koncem období batolecího (3 roky a dále) je vztah – attachment k výlučně pečující osobě již vytvořen. Je zde již jasná opora v matce i v otci, byť je otec obvykle „dvojka“ v péči o potomka. Důležitý zde je i vztah dalších nejbližších. Poté s pocitem jistoty a zázemí může dítě navazovat vztahy k dalším lidem.

Projevy závislosti na matce neilustrují její základní postavení. Zcela jednoznačně mohou vyplývat z faktu, že matka má děti delší dobu než otec ve své péči a určitým způsobem je manipulativně ovlivňuje. To ostatně konstatuje i znalyně mj. v odpovědi na otázku 7.

K otázce 6

Zde znalyně odpovídá nad rámec uvedeného dotazu a její bytí pravděpodobnostní tvrzení není v posudku nijak objektivně doloženo.

„Děti se u matky pravděpodobně lépe stravují. Skutečnost, jakou stravu dává dětem otec, nelze přesně zjistit, protože děti jsou ovlivněny matkou...“

Vzhledem ke zmíněnému ovlivnění a s ohledem na zvýšené L skóre matky nelze zřejmě zjistit, jak se děti stravují u matky. Tato pasáž by měla být uvedena spíše v rámci otázky 11.

Závěrečné shrnutí

V posuzovaném znaleckém posudku jsou metodologické chyby.

Nebyl použit žádný objektivní test k postižení výchovných postojů. Neza-
bývá se vlivem tendence matky jevit se lepší, viz „lži skóre“, a jejího ovlivňování
děti na zjištěné výsledky. Ze zvýšeného (u matky), eventuálně v normě se nachá-
zejícího L skóre (u otce) nečiní závěry o věrohodnosti výpovědi účastníků. Není
porovnán testy zjištěný profil otce a profil matky v kontextu jejich výchovné
způsobilosti, vzoru ženské a mužské role pro dívky. Nejsou učiněny patřičné
závěry z odpovědi na otázku 9 – „děti jsou ovlivňovány zejména matkou proti
otci“. Takové ovlivnění obvykle přináší negativní ovoce při předávání dětí např.
na odpolední styk s druhým rodičem. Děti jsou v pochopitelném napětí, cítí
záporný postoj matky. Mívají tendenci zůstat doma.

Dochází ke konfliktům loajality. Psychický stav matky se na děti a zejména
dcery přenesl. I přísně vědecky, rozborem hormonální stresové produkce lze
ilustrovat tvrzení „jsme jedné krve, ty a já“ (R. Kipling).

Popsané posléze ovlivňující rodič využije k návrhu na omezení styku. Řešením
samozřejmě není „odpoledne zakázat“. Může jím být co nejdelší styk po jednom
předání. Takovým je střídavá péče.

Další výhrady viz výše.

V probírání posudků pokračujeme dál – kolem temných skal.

PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ ZNALECKÉHO POSUDKU VE VĚCI PÉČE O NEZLETILÉHO

Zmíněný znalecký posudek byl vypracován pro OS v ... a zaslán mi e-mailem v anonymizované podobě. Tedy bez čj., jmen a příjmení tam uvedených osob i znalce. Příložen byl obdobně upravený záznam o výslechu znalce ve zmíněné věci u OS.

Posouzení otce a matky

Základní metodologickou výhradou je naprosté nerespektování výše uvedeného nálezu ÚS. Výsledky žádné z údajně použitých metod nejsou kvantitativně uvedeny, a nejsou tudíž ověřitelné.

Kvalitativní popis výsledků je neobyčejně chudý. Ani v náznaku nelze dokonce ověřit, zda byly skutečně zmíněné metody použity a zejména pak zda vůbec byly vyhodnoceny metody, jejichž výčet znalec uvádí. Zcela nedostatečnou práci s testy ilustrují na údajích z vyšetření otce na str. 12: „Protokol TAR a TAT v normě, bez známek osobnostní patologie.“ V seznamu použitých metod na str. 5 není uveden žádný test TAR. Takový test není uveden ani v celostátní vysokoškolské učebnici M. Svobody (ed.): *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál, Praha 1999. Není uveden ani v knize J. Šípka: *Projektivní metody*. ISV, Praha 2000. Není zmíněn v seznamu ps. metod v publikaci P. Říčana a J. Ženatého: *K teorii a praxi projektivních metod*. Psychodiagnostika, Bratislava 1999. TAR nenabízí žádné nakladatelství testových metod v ČR. Na internetu lze najít pouze španělskou informaci: Test de articulation ala repaticion (TAR).

Informace o TAT „v normě“ je zavádějící a primitivizující to, co test postihuje. Viz citovaná učebnice M. Svobody na str. 174: „TAT ... ukáže vyškolenému interpretovi některý z dominantních pudů, emocí, komplexů a konfliktů osobnosti. Cenná je schopnost testu ukázat potlačené tendence, které si subjekt nechce nebo nemůže připustit, protože jsou nevědomé. Test je užitečný pro interpretaci poruch chování, neuróz a psychóz. Test TAT hodnotí a interpretuje

31 příběhů, jež prezentuje zkoumaná osoba jako odpověď na prezentaci 31 fotografií. Do příběhů projektuje svoji osobnost.

Zaznamenán psychologem je vždy: 1. Hrdina, 2. Motivy jednání, 3. Vnější síly vyskytující se v hrdinově okolí, 4. Rozuzlení – poměr mezi silami působícími zvnějšku a aktivitou hrdiny, 5. Témata příběhů – jak jednotlivých, tak i souvisejících vzájemně, tzv. komplexních. Dále se používá klinická analýza TAT. Postihuje obraz hrdiny – hlavní osoby – příběhů, jeho chování, citového ladění podnětů, jeho vnitřní vztahy, to, jak se chová a k jakým (kladným, záporným, šťastným nebo nešťastným) závěrům dojde. Postihuje se, i co je hlavní problém. Pokud by teoreticky vzato výsledky byly „v normě“, nemohly by být pesimistické a podobně negativní, což jsou rysy znalce přepisované otci.

Za zaznamenání stojí i fakt, že o testu TAT se znalec nezmiňuje ve vyšetření matky, přestože jej v úvodu uvádí, jako by byl u matky použitý.

Výčet použitých testů prokazuje naprosté opomenutí jakékoliv testové (tedy objektivní, standardizované a validní) metody postihující výchovné postoje, působení a záměry. Jak při zbežném pohledu, tak i po objektivní analýze diskurzu je přitom zjevné, že právě výše zmíněné je podstatnou částí otázek soudu.

Dalším z podstatných nedostatků vypracovaného posudku je nepoužití objektivních metod zaměřených na výchovnou kompetenci. Znalec se spokojil s nijak nevymezeným rozhovorem. Nešlo o cílený rozhovor s předem vytvořeným základním schématem a se záznamovým listem, zdrojem o pojetí výchovného snažení. O úrovni zjišťování výchovného zaměření a předpokladů zde nelze vůbec hovořit.

Závěrečná pasáž popisu vyšetření matky (str. 8) je velmi zjednodušující. Cituji: „Ve všech projektivních technikách jsou protokoly běžné, průměrné, bez nápadností a známek výraznější psychické nevyrovnanosti. Převládá pozitivní přístup. Zvýšená aspirace, zaměřená na vlastní sebeprosazení, upevnění svých pozic, odmítá omezení. Aktuálně více prožívá úzkost...“

U použitých projektivních metod nelze hovořit o „běžném, průměrném protokolu“. Jde o popis lidských vlastností, ať již zásadnějšího „povahového“ ladění nebo „aktuálně se projevujících“. Každý člověk je jiný. Je možno hovořit např. o průměrném IQ, ne však o průměrné osobnosti. I laikovi je jasné, že např. v rámci zjišťování základního ladění extraverte a introverte by hledání průměru mělo charakter tzv. statistifikace. Tedy naprostého zkreslení stavu individua.

Zjištění „zvýšené aspirace zaměřené na sebeprosazení, upevnění svých pozic“ není v žádném případě „průměrným rysem“. Může však jít o charakteristiku, jež v kontextu jiných osobnostních vlastností (byť třeba průměrně rozvinutých) může působit velmi specifickým způsobem. Problematičnost „komplexně průměrných výsledků“ u matky by měla být interpretována i v souvislosti se zjištěním jejího zvýšeného lži skóre, tj. tendence k sebestylizaci. (Otec zde odpovídal upřímně, lži skóre je v normě.) Kdo je tudíž věrohodnější?

Na okraj poznamenávám, že údajně projektivní Test stromu a Lüscherův test jsou nyní již chronicky známé a podrobně popsány na internetu. Činit z nich jakékoliv závěry je proto problematické. K dokonalosti utajení testových metod znalec přispěl i tím, že neuvedl, zda použil tzv. malý Lüscherův test – metodu, jež dnes má spíše charakter psychologické hry než testu – nebo obecně méně známý a pro probanda přece jen projektivní tzv. velký Lüscherův test – tj. klinickou verzi Lüscherova testu.

Posouzení vyšetření dítěte

Obdobně jako při práci s dospělými jsou diagnostické metody použité u nezletilých naprosto neověřitelné a jejich výsledky jsou nekontrolovatelné. Znalec zde mj. nenaplňuje požadavek výše citovaného nálezu ÚS.

Částečně je popsán výsledek Testu rodinných vztahů. Dle charakteru zaznamenaných odpovědí jde nepochybně o test autorů Anthony–Bene.

Problémem je mimo jiné neuvedení, zda znalkyně dítěti kartičky četla a zda byly čteny česky nebo slovensky. Skutečnost, že dítě česky rozumí – jak je v textu posudku uvedeno – není dostatečnou zárukou validity testu. Znalost

jazyka musí být dokonalá, aby se proband mohl soustředit na řešení úkolu, a ne na porozumění položce.

Volná kresba je popsána pouze kvalitativně, bez interpretace.

Znalec se nijak prokazatelně nezabývá otázkou ovlivňování jemnějšími formami, a to jak ze strany rodičů, tak i prarodičů, a nerespektuje nálezy ÚS, přičemž konkrétní výsledky testů utajuje. Dokonale znemožňuje kontrolu toho, zda vůbec jím uvedené testy použil. Takový přístup mj. znemožňuje i kontrolu vyúčtování znalečného.

Psychologická úvaha

Popis osobnosti rodičů je zcela nekontrolovatelný, a tudíž nepřesvědčivý. Charakteristiky otce nejsou dostatečně diferencovány. Namátkou by bylo vhodné např. uvádět, v které oblasti tento profesně úspěšný lékař trpí pocity méněcennosti. Nebo se snad považuje za zcela méněcenného? V kterém testu a jak se to projevilo? Právě tyto rysy se často projevují v TAT. Je-li TAT, jak znalec tvrdí, „v normě“, znamená to, že celá populace má tyto rysy?

Podobně by stálo za to podrobněji popsat, z čeho vyplývají mnohé pozitivní vlastnosti matky. Z čeho konkrétně byly zjištěny (jaké prokazatelně zjištěné hodnoty testů je ukazují)? Za upřesnění by stálo i to, zda jde o celkové chování, nebo potence k chování (za určitých podmínek a okolností). Namátkou např. matka „je při řešení problémů více rozvážná, dává přednost kompromisům, je spíše submisivní“.

Výsledky testů jsou komplexně utajeny. To platí co do nemožnosti zjistit, zda, pokud byly vůbec zadány, byly i vyhodnoceny. Na rozdíl od toho podivného přístupu k objektivním výsledkům znalec podrobně prezentuje např. problémy s dohodou o prázdninách. Navíc – ač úkolem znalce není radit klientům – zde doporučuje a radí. Vhodnější by bylo, kdyby na tomto tak podrobně rozebraném případě znalec rozebral a zdůvodnil, v čem matka hledá kompromis, je spíše submisivní a více orientovaná na potřeby dcery (viz otázka OS č. 3).

Nuance informace, kdy znalkyně uvádí, že „nezletilá má k matce vytvořeno velmi blízké citové pouto“ a „ráda tráví s otcem čas“, přinejmenším mezi řádky naznačuje, že vztah nezletilé k matce je podstatně silnější než k otci. Velmi blízké citové pouto má člověk jen k několika málo osobám, jež jsou pro

něj citově velmi významné. „Rád trávit čas“ pak může s partou krátkodobých kamarádů, kteří ovšem jsou nepřilíš významní. Znalkyně odlišné formulace nijak nevysvětluje.

Znalec se naprosto nezabývá možností stylizace, účelové prezentace ve snaze jevit se lepším, tj. desirability. V důsledku tím opomíjí zjištění míry věrohodnosti ve smyslu úrovně tzv. lži skóre v některých dotaznicích. Riziko stylizace je vysoké u empatických a vzdělaných osob (mj. těch, jež vycítí, co „na znalce platí“).

K odpovědím na otázky soudu

Otázka 1: Uvedené pozitivní charakteristiky jsou neověřitelné. Odkazují na výhrady v psychologické úvaze. V odpovědi je susp. protimluv: (Matka) „je spíše submisivní, ale snaží se prosadit, upevnit svou pozici“. Obecně vzato submisivní lidé se neprosazují a neupevňují své pozice. Teoreticky vzato je možné, aby submisivní člověk nacvičil roli asertivního. Podařilo se to? Mohlo by samozřejmě jít i o nezvládnutou asertivitu s agresivním podtónem.

Otázka 2: Znalec se zmiňuje o „výraznější akcentaci“ osobnosti otce na základě subjektivní dojmologie. Přestože údajně použil několik psychologických testů, jež by mohly svými výsledky odpovídat na tuto otázku, neuvedl o jejich výsledcích žádné konkrétní a ověřitelné informace. Navíc akcentace osobnosti by byla velmi zřejmá v TAT, jehož výsledky jsou údajně „v normě“.

Otázka 3 a 4: Úvahy o výchovných schopnostech matky a otce nejsou podloženy testovým zkoumáním. Přitom právě pro tuto oblast existují standardizované testy. Není popsána žádná situace, z níž by bylo možno jednoznačně usuzovat na to, co je v odpovědi uvedeno. U vzdělaného člověka je jasné, že je-li motivován, dokáže slovně popsat „demokratický výchovný styl“ (viz matka). To samo o sobě nic neříká o konkrétním výchovném vedení a jeho konsekvencích. Ne nadarmo existuje rčení „vodu káže, víno pije“. Namátkou lze vyznávat demokratický výchovný styl a jemně jej kombinovat s citovým zabřemeňováním. Proto tolik zdůrazňují chybení objektivních testů postihujících podobné nuance lépe než rozhovor nebo sledování jednání v uvědoměle zkuškové situaci.

Znalkyně nspecifikuje uvedené vágní údaje, např. v čem konkrétně je matka více než otec orientována na potřeby dcery. Dále v čem konkrétně je otec oproti matce spíše pesimisticky laděný, méně empatický a citlivý vůči dítěti.

Otázka 5 a 6: Nuance, kdy znalkyně uvádí, že „nezletilá má k matce vytvořeno velmi blízké citové pouto“ a „ráda tráví s otcem čas“ přinejmenším mezi řádky naznačuje, že vztah nezletilé k matce je podstatně silnější než k otci. Velmi blízké citové pouto má člověk jen k několika málo osobám, jež jsou pro něj podstatné. „Rád trávit čas“ může s mnoha běžnými kamarády.

Otázka 7: O testové situaci zde nelze hovořit. Použit byl jen jeden test citových vztahů. Vzhledem k tomu, že patrně nebyla k dítětem vybranému portfoliu osob přidána znalcem figurka „pana Nikdo“, byl test zřejmě administrován v rozporu se standardní instrukcí. Problémem je i otázka jazyková, viz zmínka výše. Tu nelze měnit. Tudíž test pro nedodržení instrukce nelze hodnotit, ani z něj využívat kvalitativní údaje. I kdybychom jej hodnotili, pak lze stěžít z lístku s textem „tuto osobu bych chtěla mít stále ve své blízkosti“ pro matku činit závěr o percepci dítěte co do optimálního uspořádání rodiny.

K otázce 9: Znalec jednostranně uvádí neochotu otce najít kompromis v zájmu nezletilého dítěte. Neuvádí však, že matka v podstatné věci – v rozsahu péče o dítě – kompromis odmítá. V nález ve věci sp. zn. ÚS 2482/13 z 26. 5. 2014 Ústavní soud judikoval: V případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud jsou oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a jestliže oba dbají kromě řádné péče o jeho výchovu po stránce citové i rozumové a mravní, svěřeni dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem. Jiné rozhodnutí je výjimkou a je třeba prokázat, proč je v zájmu dítěte právě toto řešení.

Dále ve věci sp. zn. ÚS 3216/13 z 25. 9. 2014 tento soud uvádí: Je třeba vycházet z premisy, že na péči o děti mají v zásadě stejné právo oba rodiče. Toto právo je naplněno tehdy, pokud každý z rodičů má možnost pečovat o dítě stejnou dobu jako rodič druhý. Případné odchylky od tohoto pravidla musí být odůvodněny ochranou jiného, dostatečně silného legitimního zájmu. Zmíněný dostatečně silný legitimní zájem znalec nevedl.

K otázce 10: Výsledky psychologických vyšetření, na jejichž základě znalec doporučuje svěření nezl. matce, nejsou nijak v posudku doloženy a nemohou být ověřeny. Platí to zejména o výchovném přístupu. Znalci se i tento přístup matky „jeví jako optimálnější“. Od znalce lze očekávat jednoznačnější formulace, než že se něco pouze „jeví“. To by bylo možno vyvodit z administrace validního testu výchovných postupů a postojů. Takový test – ačkoliv je k dispozici – použit nebyl.

Známkou jisté susp. podjatosti znalce pak je tvrzení, že „nezl. má k matce vytvořenu velmi blízkou pozitivní citovou vazbu“. Ačkoli lze z popisu chování dítěte usuzovat na obdobnou vazbu i k otci, není o tom v odpovědi ani zmínka.

K otázce 13: Znalkyně zcela bez souvislosti se zněním otázky prognózuje do budoucna výrazné problémy v zásadních věcech péče o nezletilé dítě. Doporučuje „odbornou psychologickou péči rodičům se zaměřením na rodinnou terapii“. Do značné míry zde jde o tzv. královskou radu. Tedy radu v zásadě platnou, leč v praxi neúspěšnou. Rodinná terapie nemůže být úspěšná v situaci, kdy otec bude mít oprávněný dojem, že jej znalkyně znevýhodňuje, a matka bude jednat v souladu se svými vlastnostmi: „...zvýšená aspirace zaměřená na vlastní sebeprosazování, upevnění svých pozic, odmítá omezení, při zvládnutí stresových situací mírně převažují negativní strategie nad pozitivními“.

Bez souvislosti s předchozím textem je odpovědí na otázku OS úvaha znalce. Ta by měla spíše než odpověď na otázku soudu tvořit základ subkapitoly (v posudku neexistující) znalecké úvahy. Na rozdíl od pouhého výčtu možných problémů si zde dovolím poukázat na tzv. stochemský model. V ČR je praktikovaný např. u OS Nový Jičín či Most. Striktní preferencí střídavé péče (v souladu s cit. nálezem ÚS) mimo jiné eliminuje mnohé znalkyní uváděné spory. Jsou řešeny rozhodnutím toho z rodičů, v jehož gesci pobyt nezletilého dítěte právě je. Model netrvá na osobních kontaktech mezi „střídajícími“ se rodiči. Komunikace může probíhat formou SMS, e-mailů či telefonem.

Na okraj zde uvádím zmínku znalkyně v odpovědi na otázku 9: Lepší je řešit situace prostřednictvím SMS zpráv a e-mailů.

KAPITOLA 3

POZNÁMKY (NEJEN) KE ZNEUŽÍVÁNÍ RORSCHACHOVA TESTU V NEKVALITNÍCH ZNALECKÝCH POSUDCÍCH Z PSYCHOLOGIE V RÁMCI SPORŮ O DĚTI

Motto: Pohovka byla tak brčálově zelená, že na první pohled bylo zřejmé: „Možné je všechno.“ I. Ilf a J. Petrov: Dvanáct křesel

Na internetu lze najít zde citovaný povzdech – žel již nežijícího – ochránce práv JUDr. Otakara Motejla: „Soudní znalci ničí lidem život.“ V souladu s názorem klasika prohlašují: Úroveň některých soudních znaleckých posudků z psychologie je taková, že by jejich autoři nemohli složit ani zkoušku z psychodiagnostiky ve třetím ročníku studia psychologie.

Prezentovaný kvalitativní popis jakékoliv testové metody je vždy chudý a prezentuje jen část výsledků. Výběrové kritérium pro prezentaci není uvedeno. U Ror. testu není uvedeno, který z dostupných vyhodnocovacích systémů (starší nebo moderní) použil.

Právě Rorschach – „král projektivních testů“ – je v posudcích jakýmsi zvětšovacím sklem naznačujícím celkovou úroveň práce znalců. Ti si jej velmi oblíbili. Málem lze říci, že „bez Rorschacha není posudku“.

To, co je výše uvedeno, je nutno chápat v kontextu diskutabilní, ba problematické hodnoty Rorschachova testu v opatrovnických vyšetřeních. Cítuji z referátu „Desatero kvalitních znaleckých posudků“ předneseného na semináři „Setrvalé problémy opatrovnického soudnictví“ v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR 18. 4. 2013. Text je dostupný na internetu:

„Rorschachův test: Tento test je značně problematický z hlediska objektivní provádění a objektivní valorizace. Také stanovení spolehlivosti je problematické. Rorschachův test nelze označit jako objektivní, spolehlivý nebo jako platný testovací postup.“

V citované studii je také uvedeno, že Ror. test se např. v SRN nesmí v opatrovnických věcech používat. Sám bych takto striktní ani kritický nebyl.

To ovšem za předpokladu, že test není použit jen jako ozdoba.

Stručná informace o vyhodnocení Ror., zaměřená na skutečně základní údaje, má rozsah 16 stran v celostátní vysokoškolské učebnici – viz M. Svoboda: *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál, Praha 1999, str. 154–170.

Pro ilustraci s odvoláním na citovanou učebnici uvedu charakteristiky, jež jsou při seriózním vyhodnocení zjišťovány zcela nezbytně: 1. způsob pojetí (typ apercepce); 2. determinanty; 3. obsah; 4. originalita. Po signování všech získaných odpovědí je nutno provádět kvantitativní analýzu protokolu. Zde jde o:

1. Počet odpovědí.
2. Čas. Zjišťuje se celková doba trvání testu, doba latence po podání jednotlivých tabulek a průměrný čas potřebný k podání jedné interpretace.
3. Typ pojetí – typ apercepce.
4. Sukcese. Je nutno volit z následujících typů sukcese: rigidní, uspořádaná, uvolněná, roztržštěná, obrácená.
5. Typ prožívání. Jde o nejdůležitější číselný poměr celé administrace.

Zde jde o pět možných variant. Dále je nutno zaznamenat tzv. zvláštní fenomény. M. Svoboda jich uvádí osmnáct.

Kontrolu mj. znemožní – jak je uvedeno výše – i neuvedení názvu vyhodnocovacího schématu, dle něhož se postupovalo. Starší je např. systém Ewalda Bohma z počátku sedmdesátých let. Modernější je systém Johna E. Exnera, který je znám jako „Souhrnný systém CS“. Ten zpracování výsledků výrazně psychometrizuje. Evropský směr, reprezentovaný mj. Bohmem, vychází z klinických zkušeností co do počtu zkoumaných malých souborů, kazuistik i jednotlivců a psychoanalytických interpretací. Modernější linie z USA (mj. Exner) je v postupech i výpočtech rigoróznější. Typický je povzdech jednoho z českých psychologů: „Již to není umění, ale počty.“

V mnou posuzovaných posudcích je charakteristika výsledků Ror. uvedena v rozsahu od nuly do 36 řádků. Medián je 11 řádků. Pro ilustraci nabízím některé lakonické charakteristiky uvedené názvem testu:

- „Afektivita labilní, méně brzděná afektivními rysy. Sociabilita nižší.“
- „Potřebuje obdiv a uznání ... rád by udělal dobrý dojem. Rád by vynikl, ne vždy se mu to dařilo ... má sklony k egocentrismu ... má tendenci znevažovat záměry druhých lidí a velmi kriticky je za to hodnotit.“
- „Puntičkářský ... na detaily zaměřený a chudý protokol.“
- „Silná pudová energie a pocity méněcennosti.“
- „Méně vyvážené až akcentované osobnosti s nezrale sebestřednými rysy.“
- „Sklon k útěku z reality do vlastního světa s kritickým přístupem ke všem podnětům v okolí.“
- „Snaží se zaujmout, zdůrazňuje svoji inteligenci a znalosti.“
- „Ror. ukazuje k egocentrismu ... nervozitě, nepřizná si vlastní napětí.“

Korunou ovšem je uvedení Ror. testu v seznamu použitých testů, aniž by byl v textu posudku zmíněn jakýkoliv jeho výsledek.

Po několika spíše anekdotických příkladech uvedu část svého metodologického posouzení posudku, jenž byl vypracován nedávno. Šlo o spor o svěření dětí. Otec je Čech, několik let pobýval v cizině. Matka je občankou jisté exotické země. Soud položil otázky:

1. Jak lze charakterizovat osobnost otce a matky, zda tato jejich osobnost vykazuje nějakou poruchu a jakou.
2. S ohledem na osobnost rodičů – jaké mají tyto předpoklady pro výchovu nezletilých dětí.
3. Které výchovné prostředí – u matky, nebo u otce – děti preferují a zda lze očekávat, že preferovaní výchovu dětí zvládnou. Tj. zjistit, jaké výhrady k výchovnému působení toho kterého rodiče je možno z pohledu psychiatra a psychologa mít.
4. Zda chování dětí není důsledkem nevhodného působení jednoho z rodičů, kdy matka dětí je cizinka. A je u ní zřejmá do jisté míry i jazyková bariéra a bydlí ve stejném bydlíšti jako otec.
5. Kterému z rodičů lze ... svěřit ... děti do péče, zda je možno je rozdělit, popř. zda by to nebylo vhodné a z jakého důvodu.

Znalkyně u dospělých použila tři testy.

1. Ravenův test inteligence – interpretace výsledků je u každého z rodičů v textu posudku na 2,5 řádku.
2. Rorschachův test – pouze kvalitativní interpretace – 10,5 řádku u otce a 6,5 řádku u matky. Není uveden žádný číselný údaj, nic se nedozvíme ani např. o procentech.
3. Dotazník EPQ. U otce je z něj vytěženo 6,5 řádku, u matky 3,5 řádku. Není uveden žádný číselný údaj, skór. Vše je jen kvalitativní popis.

U dětí byla použita pouze Vývojová škála Stanford–Binet. Informace u dětí je v rozsahu 5 řádků se závěrem: „Mentální věk odpovídá normě, rozumové schopnosti se pohybují v pásmu průměru.“

Znalkyně nepoužila žádný z testů zaměřených na výchovné schopnosti a postoje. Sledovala pohromadě všechny čtyři členy rodiny. Nesledovala jednoho ani druhého rodiče s jednotlivými ani s oběma dětmi ve dvojici, event. v trojici.

Velmi sporné je při práci s testy využití tlumočnice z cizího, u nás nepřiliš známého jazyka v rámci testového vyšetření. V posudku není uvedeno, zda šlo o soudní tlumočnici. I když to předpokládám, je zcela nedostatečné napsat „překládala vše do ... jazyka ... byla nápomocna s překladem textů do ... jazyka a naopak byla nápomocna s překladem psychologických testů i dotazníků i odpovědí matky“. Není zde uvedeno, do jaké míry a zcela konkrétně v čem byla tlumočnice „nápomocna“, tj. jak tedy probíhala její spolupráce s matkou i se znalkyní. Byly testy v jazyce matky, nebo v češtině? Nebo šlo o české testy a tlumočnice občas – na vyzvání matky nebo znalkyně – některá slova přeložila? Nejde o malichernosti. Základním principem validity, a tudíž i metodologické serióznosti použití testů, je standardní použití jejich instrukce. Ta musí být v naprostém souladu s manuálem. Jednoznačným požadavkem na vědecký test je i existence norem. Dotazník použitý znalkyní nemá normy pro populaci zcela odlišnou od české.

Zdůrazňuji, že (zejména u projektivního testu Rorschachova) zdaleka nejde o pouhý překlad asociací probanda. Je třeba naprosto přesně postihnout jemné nuance odpovědí. Dále i celkový kontext chování a reakcí na ten který třeba i nenápadný podnět. Může zde jít i o neobvyklá, třeba slangová slova,

o jednoduché slovní zkomoleniny. Znalost spisovného jazyka sama o sobě k optimálnímu překladu nestačí.

Znalkyně nezdůvodnila, proč nepoužila jiný projektivní test, tj. takový, v němž by bylo možno bez problémů získat přesnou písemnou odpověď ve španělštině a tu pak nechat přeložit do češtiny. Nabízí se zde mnoho testových metod. Namátkou např. TAT, Nedokončené věty, Rosenzwaigův test a řada jiných projektivních zkoušek. Znalkyně by měla přinejmenším vysvětlit, proč nepoužila zkoušky kresebné. Posledně jmenované mají poměrně jednoduchou instrukci. Vlastní projev posuzovaného je samozřejmě na jazyku nezávislý. Kontrola hodnocení je snazší než u Ror. testu.

Z testů byl použit relativně průhledný, k otázkám soudu málo sdělující dotazník EPQ. Navíc většina zjištěných charakteristik osobnosti matky v EPQ je pro hodnocení výchovného potenciálu nepřesvědčivá. Cituji: „Má ráda společnost, je aktivní, reaguje ... mnohdy impulzivně. Má ráda změny a vzrušení.“ Takto může být charakterizována jak výborná matka, tak i matka, jež se svým dítětem řádně nevěnuje. Hledá změnu – děti ji vzhledem k nutnosti omezení společenského života nudí, ba stresují. S uvedeným se vyrovnává impulzivně. K rozhodnutí o správnosti prvního nebo druhého pohledu by bylo třeba použít i dalších testů. Zejména pak objektivních testů výchovného přístupu.

Pod titulkem „Vyšetření testovými metodami“ je v posudku jako první uveden „Test domácích pravidel“. Tento údajný test vyžaduje odpovědi na otázky typu: „Respektujete doma určitá pravidla?“ „Máte stejná pravidla jako váš partner?“

Ve vysokoškolských učebnicích psychodiagnostiky není uveden žádný test tohoto jména. Není zmíněn ani v mně dostupných seznamech dg. testů vydaných oficiálními nakladatelstvími testových metod v SR a ČR. Není uveden ani na internetu. Není zmíněn jako použitelná metoda v celostátní vysokoškolské učebnici O. Matouška: *Základy sociální práce*. Portál, Praha 2001. Není uveden – tím méně prezentován jako metoda pro práci s rodinou – v encyklopedických příručkách O. Matouška: *Slovník sociální práce* a dále *Encyklopedie sociální práce*. Nelze tedy hovořit o objektivním a validním psychologickém testu – standardizovaném na českou (eventuálně exotickou) populaci. Jde tedy buď o formu soukromého schématu pro vedení rozhovoru znalkyní, nebo o tzv. časopisecký test. Ten ovšem nelze považovat za vědecký. Podobně „Hodnocení

rodinné situace – známkování jako ve škole“ nemůže ani předstírat, že by šlo o testovou metodu. Jde o pouhou variantu rozhovoru. Hodnocení je ryze individuální, žádné normy nejsou.

Z textu není jasné, zda znalkyně o výchově dítěte s oběma rodiči alespoň podrobně hovořila.

U vzdělaných osob nelze v testech výchovných schopností vyloučit určitou míru stylizace. I proto je vždy nutno doplnit byť objektivní a standardizované výsledky testu i pozorováním dospělých v kontaktu s dítětem, tj. konfrontace – pozorování např. při rozhovoru, hře, zájmové činnosti atd. V daném případě to lze považovat – vzhledem k jazykovým problémům – za zcela nezbytné. Zde byly sledovány děti s oběma rodiči dohromady. Pokud do budoucna nelze vyloučit neúplnost rodiny, je to další důvod k tomu, aby byly sledovány i s každým z rodičů zvlášť. To se nedělo.

Pokud znalkyně zjistila a v posudku uvedla, že dotazník EPQ nelze pro stylizaci ze strany otce použít, měla použít dotazník jiný. Nabízí se namátkou na českou populaci standardizovaný test MMPI 2. Má škálu desirability (lži skóre), jež je považována za nejlepší z dostupných.

Pokud znalkyně v testu Ror. u otce uvádí patologické rysy či asociální tendence, bylo by vhodné je porovnat i s výsledky jiné metody. Namátkou např. s již zmíněným MMPI 2. Tento test obsahuje deset klinických škál a řadu subškál zaměřených na výše zmíněné.

To, co znalkyně v posudku u otce popisuje, nelze nazvat komplexním obrazem osobnosti probanda založeného na administraci Ror. Je to obraz „horší spolupráce“ (v uvozovkách citace textu znalkyně). Probandova „neochota k přemýšlení“ v daném úkolu je snadno interpretovatelná tzv. negativním přenosem. Tak lze chápat i „snahu se kontrolovat, nepodat žádné informace“. Jistě může jít i o „snahu o zakrytí případné nejistoty“. Nejistota ve zkuškové situaci, zejména v kontaktu s negativně vnímaným „zkoušejícím“, je jev běžný. Nelze z něj vyvozovat žádné závěry k výchovné způsobilosti.

Znalkyně by se především měla zamyslet nad jednoznačně formulovaným Rorschachovým požadavkem – navození důvěryhodné situace pro probanda. Test je nevhodný za předpokladu, že posuzovaný má dojem, že „cokoliv řeknete, může být později použito proti vám“. Pokud má tento dojem, uchýlí se do

pasivity a podá minimum informací – kontroluje se. Dochází pak k tomu, co znalkyně popisuje slovy: „Obsahově i početně se jedná o velmi chudý protokol neodpovídající naměřeným nadprůměrným rozumovým schopnostem.“

Podotýkám, že tato reakce byla mnohokrát popsána např. při psychologickém vyšetření žadatelů o osvojení. Ti – vesměs zcela normální lidé – mají dojem, že musí dělat „zkoušku na rodičovství“. To v porovnání s ostatními rodiči vnímají jako nespravedlivé. Výsledky v Ror. jsou pak zdánlivě nesmyslně chudé a obsahují známky negativismu. V tomto kontextu lze chápat i zákaz užívat Ror. v opatrovnických sporech probíhajících v Německu.

To, co zjistila znalkyně, nelze, jak již bylo uvedeno, samo o sobě – tj. bez popisu kontextu – prezentovat jako obraz osobnosti. Negativismus, nespolu-práce, špatný kontakt s psychologem může – je-li ve výsledcích testu interpretován mechanicky – vést k názoru, jež znalkyně shrnuje slovy: „Protokol s četnými známkami psychopatologie ve smyslu poruchy osobnosti.“

Termín „četné známky“ je z hlediska diagnostiky nepřesný. „Známky“ by měly být konkretizovány a jejich počet přesně číselně a ověřitelně vymezen. Příjemnějším by měly být doloženy řádnou a ověřitelnou prezentací výsledků v rozsahu požadovaném citovanou celostátní učebnicí M. Svobody.

Pro ilustraci je zde citace z textu posudku o otci, jež hodnotí jeho Ror.: „Jde o projev extrémně sycený nedůvěrou, neochotou se „otevřít“ a ostražitostí.“ Na základě vlastní znalosti mužské genderové percepce i s přihlédnutím k probíhajícímu padesátému roku své psychologické praxe tvrdím, že podobná reakce je vcelku obvyklá u muže, jemuž předtím byly položeny otázky ohledně manželky, připomínající zde znalkyni použité: „Jste schopen nějakého včítění k ní, změny obtížného komunikování s ní? Jsou ve vzájemné komunikaci s ní z vaší strany nějaké překážky? ... Vy zpochybňujete schopnosti matky...“ Místo individuálně degradujících závěrů bych zde, bez apriorního hodnocení – lidově řečeno – použil konstatování „takoví jsou chlapi“.

Jestliže znalkyně trvá na diagnostice Ror. typu – tj. na interpretaci obrazu inkoustových skvrn – měla probanda reakce ověřit jiným podobným testem. Jde např. o test H. Zulligera nebo Be-Ro test – autory jsou H. Rorschach a Hans Behn-Eschenburg. Test má stejný počet tabulí i obdobný materiál. Další možnou variantou je FU-Ro test Ch. Drey-Fuchsové. Méně – kvůli náročnosti – je využívána Holtzman Inblot Technique. Ta nabízí dvě paralelní sestavy.

Vyhodnocování je zaměřeno na dosahování patřičné psychometrické kvality, tj. test ponechal „Ror. princip“ a odstranil v tomto směru nedostatky Ror. testu.

Podotýkám, že jsem si při rozhovoru s otcem nezletilého dítěte i při naslouchání jeho komunikace se synem ani v nejmenším nepovšiml, že by snad platilo v posudku uvedené: „Otec má nezvyklý akcent v řeči, zvláštní intonaci, odlišné frázování, působí jako cizinec...“ Pokud takto znalkyně posuzovaného vnímá, měla by se zamyslet nad objektivitou své percepce.

Posouzení vyšetření dětí

Těžiště vyšetření spočívá v „anamnéze dle matky“. Ta má rozsah více než čtyři strany, každá strana má zhruba 50 řádků. Vlastnímu psychologickému vyšetření je u obou dětí dohromady věnováno 40 řádků. Anamnéza se naprosto nesoustředí na objektivně doložitelné údaje vývoje dítěte a jeho souvislostí. Matka v ní uvádí vlastní, ryze osobní hodnocení situace. Např.: „Já, matka, se zaobírám oběma (dětmi) a neustále o oba pečuji. Otec se hodně zajímá o X a o Y málo ... otec je často nepřátelský ke všem členům rodiny, v různé míře podle okamžiku a osoby ... zdá se, že otec podporuje chování bez respektu a nezdvořilost, a to vždy, pokud se to netýká jeho, já zastávám opak, bez ohledu na to, koho se týká, a jsem důsledná. Jako odměnu nenabízím nic jiného než srdečné a vlídné poděkování za to, co udělali tak, jak měli. Mé tresty přicházejí jako přímý a okamžitý důsledek toho, co udělali, a ne jako hrozba do budoucnosti ... Otec nabízí jako odměnu hračky nebo jiné kupované věci a jako trest ztrátu hraček nebo zrušení činností, které sám naplánoval, ale nikdy jsem ho neviděla tyto tresty realizovat.“ Zařazení podobných údajů do rámce anamnézy je nevhodné. Je možno hovořit o školácké chybě. Jde spíše o rozhovor s matkou o její percepci výchovného vedení dítěte. Již v římském právu je zmíněna dodnes platná zásada „budiž slyšena i druhá strana“. I když to, co bylo uvedeno, budeme považovat za anamnézu, mělo to proběhnout i s otcem. Značné výhrady pro jednostrannost projevu matky lze mj. mít i k údajům pod hlavičkou „Zaškolení“. Je tam popisováno chování otce, jež vytváří dojem jeho špatné spolupráce s MŠ. Je uvedeno využívání trestu „protože zlobíš, půjdeš do školky“. Tyto informace jsou v přímém rozporu s tím, co jsem náhodně, leč ne otcem inscenovaně slyšel

při telefonickém rozhovoru jmenovaného a učitelky MŠ. Ta neporozuměla jednání matky, neměla řádné informace o budoucí docházce nezletilého. Otec se v odpovědi zmiňoval i o tom, jak je rád, že dítě má možnost chodit do kvalitní MŠ. V místnosti byl přítomen i syn. Ptal se, „proč volala paní učitelka“. Otec odpověděl v tom smyslu, že se na něj těší a on se bude snažit, aby do tak dobré školky mohl chodit i dál.

Z testových metod byla použita u nezl. jen jedna – Vývojová škála Stanford–Binet. Z ní byl zjištěn adekvátní výsledek týkající se mentálního věku a rozumových schopností. Tato škála ani náznakem nepostihuje vztahy dítěte k rodičům ani event. preferenci jednoho z nich. Znalkyně by měla vysvětlit, proč nepoužila některou z řady metod, jež toto zjištění umožňují již u předškolních dětí. Namátkou např. Scénotest, dále Test dvou domků dle Szerczynského, Test Anthony–Bene ve variantě pro předškolní děti atd. Jen pro ilustraci – v poslední zmíněném testu A-B dítě volí pro jednotlivé členy rodiny charakteristiky typu „tato osoba se často zbytečně zlobí“, event. „tato osoba je na mne velmi hodná“. V testu je i „pan Nikdo“, jemuž jsou připisovány charakteristiky, které nelze přiřadit nikomu z rodiny.

K závěru z vyšetření rodičů

Kladné stránky osobnosti matky nejsou doloženy žádným validním výsledkem testových metod ani ověřitelným údajem z rozhovoru, pozorování či rozboru produktů činnosti. O problematičnosti využití Ror. testu se zmiňují výše. Dotazník EPQ – při nepoužití žádného standardizovaného testu výchovných přístupů, postojů a kompetencí – naprosto nestačí k výše zmíněným kladným závěrům.

Prezentované záporné stránky osobnosti otce nejsou doloženy žádným výsledkem testových metod ani ověřitelným údajem z rozhovoru, pozorování či rozboru produktů činnosti. Jeho obraz je podán stylem, jenž vyvolává susp. pocit podjatosti znalkyně. O problematičnosti závěrů z Ror. testu se zmiňují výše. Z hlediska hodnocení osobnosti je nutno se zamyslet nad zvýšeným L skórem otce v dotazníku. Psychologie se mj. od dávno překonané pedologie liší v tom, že zjištěný údaj neabsolutizuje. Hodnotí jej v kontextu jiných a využívá srovnání. Zde odkazují na informace o suspektní trestné činnosti, jež znalkyni

o sobě – v anamnéze – poskytl otec. Ač nebyl nikdy trestán ani obviněn, otevřeně zde hovoří o jistém balancování na hraně zákona za emigrace v Rakousku a o tom, jak pobýval v problematickém prostředí.

Proti tomuto dojmu upřímnosti stojí zvýšené L skóre založené na souhlasu s položkami typu: „někdy se zasměju neslušnému vtípu“, „někdy jsem jel načerno tramvají“ či „doma jím méně způsobně než ve společnosti“. Je zde možno – v rámci L skóre – zcela vyloučit např. neporozumění instrukci, omyl v zápisu atd.? Nebylo by vhodné tendenci k desirabilitě ověřit testem s jinou, méně průhlednou L škálou?

Objektivně není doloženo namátkou tvrzení: „...zvýrazněny jsou zejména schizoidní a asociální rysy, dále byla zjištěna zvýšená potřeba kontroly okolí a nedůvěra a až paranoidní potřeba vlastní nezávislosti, socioemoční labilita, chybí empatie a citová hloubka. Druhé osoby využívá instrumentálně k plnění vlastních potřeb. Nerozumí potřebám druhých lidí ... Dělá rozdíly mezi dětmi. Konstruktivní řešení, jež matka nabízí, otec kvůli své patologické osobnostní struktuře přehlíží a není schopen na nich spolupracovat.“

Závažné charakteristiky patologie osobnosti by měly být doloženy ve smyslu platných diagnostických kritérií Mezinárodní klasifikace nemocí. Hovořit o asociálních rysech na základě negativismu vůči znalkyni v Ror. je nesmyslné. Tyto rysy definuje Wikipedie: Asociální chování – patologické chování, které je v rozporu s morálkou a sociálními normami dané společnosti, ale zatím ovlivňuje pouze samotného jedince. Patří sem záškoláctví, alkoholismus, toxikomanie, demonstrativní sebepoškozování, tabakismus, gamblersství apod. Co z toho se projevuje prokazatelně u jmenovaného?

Dle informace otce se matka hodlá odstěhovat s dětmi do malého bytu v Praze a tam bez jeho souhlasu přihlásit děti do MŠ. Stávající MŠ o tom (objektivně prokázáno náslechem telefonátu učitelky) neinformovala. Je to ono „konstruktivní řešení“, jež otec není schopen přijmout a matka je nabízí?

Jak je uvedeno v „Závěru, rozboru a posudku“, „otec je zvyklý i nyní relativně exoticky cestovat ... své ‚kulaté‘ narozeniny jel letos s malými chlapci oslavit do ...“.

Uvědomíme-li si, že mladšímu chlapci byly v době otcových kulatin tři roky a pět měsíců a staršímu čtyři roky a osm měsíců, svědčí výše popsané o preferenci jednoho z nich? Co lze z uvedeného vyvozovat o vztahu otce k oběma dětem?

V závěrech je s kritickým akcentem uvedeno, že se otec neadaptoval v zemi původu matky, tamní poměry hodnotí kriticky, nenaučil se jazyk a neměl tam zaměstnání.

Ponechám stranou otázku hodnocení poměrů v ... republice – předpokládám, že je znalkyně objektivně nezná. Proč jsou tyto negativní aspekty zmíněny jen u otce? Nejsou alespoň v určité míře přítomny i u matky v ČR?

Psychologická úvaha

U dětí znalkyně konstatuje dobrý vztah k oběma rodičům – rodičovskou výchovnou kompetenci ovšem objektivním testováním ani v náznaku neověřuje, neboť na tuto oblast zaměřené testy nepoužívá. Testové vyšetření je zcela nedostatečné, a to jak u dospělých, tak i u dětí. Pro pozitivní vývoj vztahů po platném rozsudku je důležité, aby třeba i nespokojená strana měla pocit korektnosti řízení. Může výše připomínkový posudek být vnímán jako korektní?

U rodičů je psychologicky vhodné podporovat třeba i nepatrné zárodky dohody v intencích představ dětí i nálezů ÚS. Je třeba vždy zdůrazňovat, že v zájmu všech účastníků je věc ukončit a tím zmírnit jinak zákonitě napětí dříve, než ohrozí psychiku dětí.

K odpovědím na otázky soudu

Otázka 1: Výhrady k odpovědi jsou uvedeny podrobně výše, a to včetně konkrétních výhrad k práci s testy.

Otázka 2: Znalkyně nepoužila žádný standardizovaný a validní test výchovných předpokladů. Její závěry jsou založeny především na subjektivních názorech matky a na osobní dojmologii. Navíc nesledovala ani kontakt a jednání zvlášť každého z rodičů s jedním i s druhým dítětem. Nesledovala ani takové jednání každého z rodičů – zvlášť – s oběma dětmi.

O výchovných kompetencích matky pak nesvědčí fakt, že jí není ani orientačně znám institut střídavé péče a spokojí se s údajem, že v ... republice není taková péče možná.

Otázka 3: Není nijak doloženo, z čeho vyplývá názor znalkyně „citové zázemí hledají obě děti u matky“. Z toho, že v rámci společné konzultace s oběma rodiči děti fyzicky byly blíže matce, nelze činit žádné závěry. Pokud by znalkyně hodlala projektivně na základě pohybu činit podrobné závěry, bylo by vhodné uspořádat „vyjádření preference nohama“ s instrukcí typu: „Sedni si vedle toho, kdo...“ Podrobněji viz T. Novák: Vyjadřování preferencí dítěte vůči jednotlivým členům rodiny pohybem. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 1999, str. 79–80.

Otázka 4: Není vysvětleno, v čem konkrétně se projevuje zmíněná „nesamostatnost a závislost otce na okolí v zajišťování financí pro rodinu“. Náhodně jsem měl možnost hovořit s otčímem otce. Ten (sám po těžké srdeční operaci) spontánně velmi kladně hodnotil pomoc jmenovaného v rámci správy rozsáhlých nemovitostí. Aniž bych se na to ptal, uvedl, že „sice mám zajištěnu „správu domů“ patřičnou firmou, ale ta dokáže pokrýt jen určitou část práce. Je třeba navíc zajistit kontakt s ní a zejména potřebné „stokrát nic“.“ Celek onoho obrazně nazvaného „stokrát nic“ je podstatně větší než pouhý součet částí. Poznávám, že takové tvrzení je zcela v souladu s experimentálními zjištěními klasika české psychologie doc. Kratiny, zastávce tzv. celostní a tvarové psychologie.

Otázka 5: Plně souhlasím s názorem na nevhodnost rozdělení dětí mezi rodiče. V posudku není nijak objektivně a prokazatelně zdůvodněno, v čem jsou výchovné předpoklady matky lepší než předpoklady otce. O spornosti závěrů o osobnosti otce z Ror. testu bylo podrobně pojednáno výše. Dále není vysvětleno, proč je otec označován jako osoba s asociálními rysy. Tj. v čem naplňuje charakteristiky asociality.

Skutečnost, že matka neví nic o institutu střídavé péče s výjimkou faktu, že v její rodné zemi není známa (pravdivost onoho názoru matky na stav v jejím rodišti znalkyně nijak neověřila), rozhodně nesvědčí v její prospěch. Vzdělaný člověk by měl hledat informace o tak důležité věci. Pokud tak nečiní, lze to mj. vnímat jako určitou formu pasivity a závislosti na pomoci druhých lidí. Znal-kyně to pomíjí. O otci bez uvedení důkazu ovšem na str. 37 uvádí – „dostatečně nerozumí realitě“.

V ČR se lze co do střídavé péče odvolat namátkou např. na nálezy Ústavního soudu ve věci jeho sp. zn. 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, dále ve věci spis. zn. I. ÚS 3216/13 z 25. 9. 2014 a nejnověji I. ÚS 955/15 z 14. 3. 2017. Opakovaně je tam zdůrazněno, cituji: „...zájmem dítěte je, aby bylo v péči obou rodičů, na péči o dítě mají zásadně stejné právo oba rodiče.“ Toto „...právo je naplněno, pokud jeden rodič má možnost pečovat o dítě ve stejném rozsahu jako rodič druhý, omezení styku mezi rodičem a dítětem musí být pečlivě odůvodněno“. Jsem přesvědčen, že předložený, nekontrolovatelný znalecký posudek přijímající bez kontroly některá tvrzení matky k takovému zdůvodnění nepřispívá. Měla být o něm poučena.

Jen na okraj dodávám, že „asociální“ otec dle svého tvrzení vlastní písemně poděkování vlády Srí Lanky za aktivní dobrovolnickou účast na zvládnání tamní humanitární katastrofy. Připouštím, že jsem je neviděl, leč potvrzuje to jeho otčím – profesí lékař psychiatr. Oba shodně prohlašují, že kopie bude odvolacímu soudu dodána.

Závěrem podotýkám: Nedovedu si představit, co by H. Rorschach soudil o faktu, že si test vymyšlený psychiatrem „přivlastnili“ psychologové. Dovedu si ale představit, že se H. R. – po přečtení závěrů některých psychologů na základě jeho testu – obrací v hrobě.

KAPITOLA 4

Když si znalec cucá palec..., přesněji řečeno když vzniká podezření, že si některé údaje tzv. vycucal z prstu

Následující znalecký opus zaslouží obsáhlou úvodní informací.

Pokud jste si takříkajíc zasloužil „papíry na hlavu“, přitom netrpěl nejtěžší duševní poruchou – psychózou – a nedařilo se vás úspěšně léčit coby neurotika, pak si s vámi váš psychiatr nevěděl rady. Od roku 1980 mu bylo alespoň jasné, kam vás zařadit. V USA jste obdržel diagnózu hraniční poruchy osobnosti. V Evropě byl odpovídající název poněkud zjemněn na „emočně nestabilní porucha osobnosti – hraniční typ“.

Hraniční porucha osobnosti: jeden z typů poruchy osobnosti,

- označuje se též jako hraniční typ emočně nestabilní osobnosti,
- v mezinárodní klasifikaci nemocí je zařazena pod kódem F60.31,
- vyznačuje se velmi nejasnou představou o sobě samém, svých cílech a preferencích,
- s tím souvisí značná emoční nestálost, stejně jako nestálost vztahová, charakteristická velkým kolísáním intenzity,
- člověk trpící hraniční poruchou osobnosti se ve vztahu bojí odmítnutí jakožto debaklu a až přehnaně se mu snaží vyhnout,
- působí navenek silně citově prožívající a angažovaný, vnitřně však dlouhodobě prožívá pocit prázdnoty až nicoty,
- vykazuje riziko sebepoškození i realizované sebevraždy,
- biopsychosociální teorie přičítají vznik hraniční poruchy osobnosti interakcím mezi vrozenou citovou zranitelností a špatným prostředím v dětství.

„Freude, Freude, zase na tě dojde,“ lze říci jen s nadsázkou. Kořeny poruchy ovšem popisují spíše žáci jeho žáků, například Margaret Mahlerová a Otto Kernberg. Pozornost zaměřují na problémy údajného „zlatého věku“ raného dětství. Jde zhruba o patnáct až čtyřicet měsíců života. Miminko se může jevit jako méně problémové než dřív, ale lehčí to v této životní fázi nemá. Laicky řečeno, snad ani přesně neví, co chce, a nedá pokoj, dokud to nedostane.

Na jedné straně v rámci svých možností prahne po samostatnosti. Na straně druhé chce mít mámu vždy k dispozici a pro sebe. Na ní je poskytnout dítěti dostatek volnosti (svobody) a bezpečí. Oboje současně. Osoba v mateřské roli musí patřičný poměr oněch částečných protikladů intuitivně a ideálně vystihnout a vybalancovat. Druhý z výše zmíněných psychoanalytiků si v této souvislosti všimá vrozené úzkosti a sklonu k agresi.

Právě na vzniku hraniční poruchy lze demonstrovat jednu ze základních teorií moderní psychoanalýzy – teorii objektních vztahů. Zjednodušeně lze její obsah maximálně stručně shrnout slovy „subjekt potřebuje objekt“. Takovým subjektem je dítě, objektem je o něj trvale pečující osoba.

Objektní vztah dospělého představuje jakoby shrnutou – zvnitřněnou – zkušenost z raných vztahů. To, co jsme prožili v raném dětství, vytvoří psychickou strukturu, přetrvávající i bez přítomnosti těch, kdo ji vytvořili. Gruzinští psychologové ji vysvětlují tzv. ustanovkou – zaměřením. Právě to ovlivňuje, jak my vnímáme vztah k druhým i k sobě.

VZNIK HRANIČNÍ PORUCHY

Po narození dokážeme odlišit podněty jen na „kladné“ a „záporné“. Chcete-li, na dobré a zlé. Někdy v druhém pololetí života již dítě obvykle chápe, že jeden objekt (matka) může přinášet jak dobré, tak i horší. Jinými slovy, není osamocené zcela odlišné černé a kdesi jinde bílé. V jednom objektu mohou být dobré i špatné vlivy, stránky, podněty. Pokud k takovému pochopení nedojde, vzniká a dlouhodobě i přetrvává tzv. rozštěp. Kombinace úzkosti a nekvalitní nebo zcela patologické „péče“ (týrání, zneužívání) vede k vnímání „jen a výhradně černého“, a naopak zcela odlišného vnímání „jen a výhradně bílého“. Nic „spolu“ a nic „mezi“.

V běžných, klidných podmínkách, kdy se „zlé“ neobjevuje, se takový člověk nijak neodlišuje od druhých. Je-li vystaven závažnějšímu stresu, tzv. regreduje – jako by se vracel na dávno překonanou psychickou úroveň. Úzkost ze „zlého“ svým způsobem paralyzuje. Postižený není schopen prožít a psychicky zpracovat ambivalenci.

Hraniční porucha osobnosti jde do hraničních důsledků

Budete-li takřkajíc „normální“, byť i neurotik, jste schopni mít rádi někoho, kdo vás občas rozčiluje a něčím i ubližuje. Vyrovnáte se s tím. Někdy budete mít na dotyčného vztek, ale milovat jej nepřestanete. „Hraničář“ – otrok dávného rozdělení na výhradně černé a výhradně bílé – se stane i otrokem vzteku. Zároveň s ním nemůže milovat, jen nenávidět. Tak mimo jiné zničí i zmíněný vztah. Běžným hraničním důsledkem je rozdělení na extrémně pozitivní, ideální, ba přímo andělské vztahy a jejich negativní zrcadlový obraz – extrémně strašný, odporný, zdrcující vztah.

S hraniční poruchou si nepomyslíte „padouch nebo hrdina, my jsme jedna rodina“. Vaši pomyslnou rodinu, sociální skupinu budou tvořit jen vyhranění jedinci označení coby padouši a vyhranění lidé označení coby hrdinové.

„Padouchů“ bývá víc. Když „hrdina“ jen maličko zakolísá, zapadne do opačné skupiny. Odborně řečeno: Časté jsou rychlé a nedostatečně zdůvodněné přechody z extrémní idealizace do extrémní devalvace, a to jak ve vztahu k sobě samotnému, tak i ve vztahu k druhým. Mezi extrémy namátkou patří „blud omnipotence“ (všechno jde a vše zvládnou) a extrémní pocit bezmoci (pryč a pryč je všechno, všechna má naděje). Patří sem i zbrklé – stěží pochoitelné – střídání zájmů, profesí, míst pobytu, nekritické přebírání vzorů. Za krátkou dobu je pak „vše jinak“.

Chování se zdá být nadměrně impulzivní, tolerance k frustraci nízká. Morálka je vše jiné, jen ne dlouhodobě pevná. Emoce se rychle střídají, agrese je ovšem častá a dramaticky vybíjená. Sexuální identita nemusí být vyhraněná.

Vlastní motivy jednání si postižený neuvědomuje. Obvykle si je idealizuje. Tzv. „model loupání cibule“ nepřijímá k porozumění vlastní motivace. Nepochopí, že vše nelze určit teď hned, snadno a rychle. Podobně jako u cibule i u motivace „sloupneme“ jednu vrstvu a objeví se další a pak další...

V chování lze zaznamenat málem vše. Namátkou sebepoškozování, mentální anorexii, bulimii, demonstrativní sebevražedné pokusy, promiskuitu, gambling, záchvaty vzteku, rychlé a neopodstatněné změny nálady, sklon k přílišnému riskování. Risk související mj. s neschopností odložit vlastní uspokojení, podceňování možných následků. Jedním z důsledků bývá nenávist vůči sobě, pocity viny a již několikrát zde zmiňovaná úzkost.

Z odborného textu cituji o diagnostice hraniční poruchy:

„Tato diagnostická kategorie představuje značně nehomogenní skupinu pacientů, proto může být diagnostika pouze na základě deskriptivních diagnostických metod ne zcela přesná. Diagnóza se stává jistou až pochopením pacientových hlubších psychických mechanismů a k tomu je možné se dopracovat dvěma způsoby: použitím projekčních psychologických technik, a především – zážitkem kontaktu s pacientem. Je známou skutečností, že hraniční pacient vyvolává neobvykle silné protipřenosové pocity. Protipřenos je pojem, který označuje emoční odezvu terapeuta na pacienta. Část pocitů může v kontaktu s daným pacientem vznikat na základě nevyřešených vnitřních konfliktů terapeuta. Těmto pocitům není možné se zcela vyhnout. Aby se nestaly překážkou terapeutického procesu, je nutné je rozpoznat a ovládnout.“

„Motiv, milostivá, motiv,“

pěje můj oblíbený Jan Vodňanský. Můj motiv k napsání tohoto textu byl následující: V době, kdy vyšel výše uvedený odborný text, odebral OSPOD (orgán sociálněprávní ochrany dětí, lidově sociálka) jistého moravského města – nazveme jej Kocourkovem – dítě z mateřské školy. Matka – sociálně zcela komponovaná vysokoškolská učitelka – o tomto kroku informována nebyla. Když pro dítě v obvyklou dobu přišla, v MŠ nebylo. Stalo se to na základě znaleckého posudku psycholožky, znalkyně z oboru školství a kultury. Garantem psychiatrické diagnózy je psychiatr. Výše zmíněná znalkyně není ani psychiatrem, ani klinickou psycholožkou.

Pozor, opravdový gag teprve přijde! Znalecký posudek předložený mi k posouzení nebyl opatřen znaleckou doložkou ani kulatým razítkem.

Posouzení její práce uvádím níže:

S výjimkou testů inteligence nejsou u použitých testových metod uvedeny žádné kvantifikované údaje, jež vzniknou v rámci vyhodnocovacího procesu. Tím je posudek v rozporu s výše citovaným nálezem ÚS.

Charakteristika výsledků testu T. I. P. není zcela přesná. IQ 120 je charakterizován slovy „výsledek spadá ke spodnímu pásmu populačního nadprůměru“. Průměrné IQ je 100. Za pásmo průměru je považováno rozmezí mezi 90 až 110. IQ 120 je jednoznačně nadprůměrné.

Popis výsledků dotazníkových metod uvádí jen některé zjistitelné charakteristiky, přičemž není jasně určeno výběrové kritérium.

Z projektivních metod jsou relativně podrobně, byť jen kvalitativně, a tudíž neověřitelně popsány pouze testy Lüscher a Baum test. Vzhledem k snadné dostupnosti těchto testů na internetu je dnes již nelze považovat za seriózní testové metody. Jde spíše o psychologické hry.

Baum test, z něhož znalkyně čerpá řadu negativních charakteristik posuzované, nebyl navíc na českou populaci nikdy standardizován. To je v přímém rozporu se zdůrazněnou informací znalkyně na str. 28 posudku: „Při psychologickém vyšetření byly použity tyto metody standardizované psychologické diagnostiky.“

U Lüscherova testu není uvedeno, zda jde o tzv. velký, tj. klinický Lüscher, nebo tzv. malý Lüscher. „Malý“ postihuje jen okamžité ladění osobnosti. Nelze z něj usuzovat na dlouhodobé rysy. Z interpretace usuzuji, že jde o tzv. malý Lüscher.

Zásadní výhrady lze mít k prezentaci pouhých odpovědí u Hand testu. Zde znalkyně materiál ani v náznaku neinterpretuje. Pouhý záznam jednotlivých odpovědí nevyžaduje psychologické vzdělání.

Co ve skutečnosti Hand test reálně zjišťuje a jak jej máme hodnotit a interpretovat, popisuje celostátní vysokoškolská učebnice M. Svobody: *Psychologická diagnostika dospělých*. Portál, Praha 1999, na str. 182–185. Vyhodnocující psycholog je povinen využívat manuál metody, v níž je informací mnohem víc, než je možno publikovat v učebnici. Manuál také podrobně charakterizuje i to, co shrnují v učebnici uvedené názvy.

V citaci pro ilustraci ze str. 183–184 vynechávám zkratky pro názvy kategorií.

Každá odpověď je hodnocena podle některé ze skórovacích kategorií:

- Agrese – ruka je chápána jako dominující, ubližující, zmocňující se.
- Nařízení – ruka je chápána jako řídicí, provázející nebo křížící plány nebo jinak ovlivňující. Tyto dvě kategorie zvyšují pravděpodobnost zjevné manifestní agrese.

- Strach – odpovědi odrážejí strach z odplaty nebo agrese druhých lidí.
- Náklonnost – ruka vyjadřuje náklonnost nebo sympatizující, benevolentní postoj k lidem.
- Komunikace – ruka vyjadřuje komunikaci nebo se pokouší komunikovat s někým.
- Závislost – dokončení akce či tendence závisí na benevolenci nebo pomáhajícím postojí jiné osoby.

Předešlé čtyři kategorie snižují pravděpodobnost zjevného agresivního chování.

Vyjadřují tendenci k sociální kooperaci:

- Exhibilicionismus – ruka se předvádí.
- Zmrzačení – ruka je nemocná, zmrzačená, indisponovaná.
- Neosobní aktivita – v odpovědi jsou obsaženy neosobní akční tendence.
- Deskripce – ruka je jen popisována, nejsou žádné akční tendence.

Získávání v odpovědi tendence něco dosáhnout (cíl) nebo získat:

- Objevuje se úzkost nebo napětí, vydává se energie, ale nic se nezískává.
- Bizarní – obsahují halucinatorní nebo iluzorní prvky či jiné patologie.
- Selhání – subjekt nepodává žádnou hodnotitelnou odpověď.
- Neosobní, pasivní tendence – akční tendence nevyžaduje existenci druhé osoby.

Uvedené kategorie jsou soustředěny do čtyř nadřazených kategorií:

1. interpersonální odpovědi
2. environmentální odpovědi
3. maladjustivní odpovědi
4. odpovědi vyjadřující odstup

Poměr těchto čtyř kategorií skýtá užitečný celkový odhad bazální osobnostní struktury.

Provádí se řada výpočtů, které se porovnávají se standardními hodnotami, avšak nezapomíná se ani na kvalitativní analýzu, která je ostatně velmi důležitá u všech projektivních metod. Z tohoto kvalitativního hlediska lze hovořit

o internalizovaném, sexuálním skrytém, senzuálním, imaturovaném, homosexuálním, pohybovém a popřeném obsahu.

Obecně lze konstatovat, že jediný použitelný seriózní projektivní test nebyl znalkyní interpretován. Je otázkou, zda jej alespoň částečně vyhodnotila.

Vzhledem k jednoznačným negativním charakteristikám, jež v posudku znalkyně uvedla, nebyl použit žádný seriózní test, jenž by její závěry potvrzoval. Baum test i tzv. malý Lüscher jsou zajímavé psychologické hry. V žádném případě je nelze považovat za „standardizovanou metodu“. Mimoto v ČR nebyl nikdy vydán jeho oficiální manuál. Na internetu je ovšem nabízeno několik (pseudo)hodnocení.

K odpovědím na otázky PČR

Otázka 1: Lze souhlasit s charakteristikou intelektových schopností. Viz první odstavec odpovědi.

Charakteristika myšlení, sociální inteligence, sociální empatie nemá oporu v testech. Naopak je v přímém rozporu s výsledky Freiburského dotazníku. Jde výhradně o jakousi dojmologii znalkyně. Ta zřejmě použila mj. Hand test zjišťující jisté aspekty sociální inteligence a „pasivní agresivitu“. Z nepochopitelných důvodů jej neinterpretovala. To vyvolává otázku, zda jej vyhodnotila.

Pasáž odpovědi na str. 32 o posuzované coby „egocentrické manipulátorce“ neodpovídají výsledkům žádné seriózní testové metody a k odpovědi na otázku po struktuře intelektu je nepřipadná. Manipulace jako taková není součástí struktury intelektu.

Otázka 2: Konstatování o plně rozvinuté a trvalé smíšené poruše osobnosti primárně s rysy narcistickými, egocentrickými, paranoidními, některými histrionickými a pasivně agresivními nemá sebemenší oporu v použitých testech. Stejně tak není sebemenší objektivní podklad o abnormalitě osobnosti, nevyzrálosti atd. Není testový důkaz o nezralém egocentrismu, zneužívání důvěry, urputnosti a pomstychtivosti. Tyto charakteristiky nemají oporu ani v pozorování a rozhovoru psycholožky s posuzovanou.

Otázka 3: V psychologickém testovém portfoliu je řada metod, jež cíleně postihují existenci či neexistenci rysů, na něž se zadavatel posudku zde ptá. Existují i soubory testů specificky zaměřené na dotazy typu otázky číslo 3. Namátkou pro ilustraci odkazují na článek Ptáčka a Čírtkové „Posuzování specifické věrohodnosti výpovědi prostřednictvím metody Statement Validity Assessment“, jenž je dostupný na internetu.

I v řadě běžně užívaných dotazníků bývá zařazeno tzv. lži skóre, tj. skóre zjišťující tendenci k desirabilitě (stylizaci, snaze jevit se lepším). Žádný z těchto testů nebyl použit. Pro ilustraci se např. nabízí na české poměry standardizovaný test MMPI 2, jenž postihuje mnohé rysy, o nichž se znalkyně zmiňuje, a má i velmi kvalitní L skóre.

Znalkyně nedoložila své charakteristiky ani citacemi z rozhovoru či pozorování. Její odpověď skutečně odpovídá obrazu jedné (ne každé) z možných variant v posudku diagnostikované smíšené poruchy osobnosti. Uvedená diagnóza ovšem nevyplývá z žádného použitého testu ani není doložena jinak. Navíc garantem této psychiatrické diagnózy je vždy lékař psychiatr. Za vhodnou je považována jeho konzultace s klinickým psychologem. Na můj dotaz posuzovaná sdělila, že znalkyně je soudní znalec v oboru školství a kultura, odvětví psychologie. Pokud tomu tak je, nemůže být kompetentní k posuzování otázek diagnostiky v rámci klinické psychologie. Zcela nepodložené jsou úvahy znalkyně o důsledcích vztahu posuzované k M. Orctovi, zejména pak spekulace o „víceúrovňovém potrestání“.

Otázka 5: Konstatování je založeno na dojmu znalkyně a není doloženo.

Otázka 6: Existuje řada psychologických testů zaměřených na vztah rodiče k dítěti, na jeho výchovné a sociální postoje v tomto směru. Znalkyně žádný z testů nepoužila a opět sází jen na vlastní dojmologii. Závažná obvinění o „nadměrné zátěži hraničící s psychickým týráním“ či o „hrozbě syndromu zavržení otce“ by bylo bezpodmínečně nutné ověřit přinejmenším rozhovorem s dítětem a pozorováním jeho interakce s matkou. Za závažnou považují zmínku znalkyně o tom, že matka opakovaně žádá gynekologická vyšetření dcery. Této otázce měla být věnována větší pozornost včetně diferenciálně diagnostické rozvahy.

Psychologická úvaha

Z textu tohoto posouzení ani v náznaku nevyplývá popis osobnostních rysů a postojů matky. V žádném případě se nijak nevyjadřuji k faktu, zda matka páchá trestnou činnost, ani k její motivaci. S plnou zodpovědností prohlašuji, že testové vyšetření neodpovídá požadavkům vyplývajícím ze seriózní odpovědi na otázky PČR ani požadavkům nálezů ÚS ČR. Prezentace výsledků Hand testu – metody pro posouzení kauzy důležité – je nedůstojná znalecké úrovně.

Předložený znalecký posudek je v charakteristice posuzované v rozporu se znaleckým posudkem OS čj. 4 P 28/2013–219 ze dne 7. 7. 2016. Těto skutečnosti je nutno věnovat pozornost. Domnívám se, že eventuální snaha posuzované po určení posudku revizního by byla psychologicky oprávněná.

V rámci práva občana na spravedlivý proces, z něhož vyplývá i právo na spravedlivý posudek, navrhuji nechat kvalitu práce psycholožky posoudit etickou komisí Českomoravské psychologické společnosti v Praze. Tato komise se vyjadřuje k metodologii a k závěrům posudku.

KAPITOLA 5

My cizinou jsme bloudili...

Znalecké perly lze najít i v nám tak blízké cizině.

PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ ZNALECKÉHO POSUDKU

*znalce PhDr. K. L., Ph.D., ve věci péče
o nezletilé děti nar. 2006 a nar. 2008*

čj. OS Bratislava III 37P/533/2014–570, 1314225777

Posouzení uskutečněno 5. 2. 2018.

Okolnosti posouzení

Otec opakovaně hledal slovenského soudního znalce z psychologie, jenž by byl ochoten posoudit výše zmíněný znalecký posudek, a to mj. v porovnání s obdobným posudkem soudní znalkyně PhDr. K. L. Byl vždy odmítnut, obvykle s poukazem na osobní vztahy oslovených k doktorce. Obrátil se i na instituci Ústav pre znaleckú činnosť v Psychológii a Psychiatrii, spol. s r. o. (UZCPP), Nové Zámky. Tam byl odmítnut s tím, že znalkyně PhDr. K. L. patří k zakladatelským osobnostem ústavu. Proto uvažoval o možnosti požádat o zhodnocení psychologem působícím zcela mimo SR.

Jmenovaný mne požádal o posouzení uvedeného posudku. Byl informován o tom, že bez vyšetření dítěte se mohu vyjádřit pouze ke vhodnosti použitých metod při práci znalce, ke způsobu prezentace výsledků, k interpretaci toho, co je z výsledků zvolených metod v textu uvedeno, jakož i k metodologii vyšetření. Z toho, co je v posudku uvedeno, lze usuzovat i na přiměřenost odpovědí na otázky soudu. Jako psycholog se mohu vyjádřit výhradně k posudku z tohoto oboru, nikoli tedy např. k posudkům psychiatra.

Vlastní posouzení

Z analýzy diskurzu otázek položených soudem plyne, že základem zjišťovaného je výchovná kompetence obou rodičů. Jsou voleny pečlivě. Z nepochopitelných důvodů je v rámci posudku zcela pomínuto objektivní, testové postižení sféry výchovných postojů, typu výchovy a kompetencí.

K vyšetření otce nezletilých dětí

Velmi oceňuji přehledné uvedení výsledků mnohých testů. S podivem ovšem konstatuji, že v neprospěch posuzovaného vyznívající dotazník SPARO je popsán pouze kvalitativně, přičemž není uvedeno proč. Právě zde by bylo potřeba nahlédnout do objektivních dat. Výroky o kognitivní a emoční chudosti, pedanterii, přehnaným zabýváním se detaily, puntičkářství, úzkostné rigiditě totiž bez odkazu na objektivní data působí až podjatě. U člověka „koncentrovaného na výkon“ totiž namátkou pro ilustraci může jít jen o projev pečlivosti a pochopitelné opatrnosti v náročné zkouškové situaci.

Jestliže ve SPARO jsou bez doložení prezentovány poměrně masivní neurotické příznaky, měl by být vysvětlen rozdíl mezi SPARO a následujícím dotazníkem neurotických příznaků – Knobloch N5. Tam je neurotizace v normě. Navíc jak znalec uvádí, těžiště N příznaků souvisí s pocitem únavy. Ta nemusí být původu neurotického, ale zcela běžná. Vyšetření řadou testů je únavné.

Obdobně nikoli neuroticky působí opět doložené výsledky poměrně náročného testu STAI.

Opět bezproblémové jsou výsledky Beckovy škály deprese. Tato škála neobsahuje tzv. lži skóre – skóre desirability, tj. snahy prezentovat se v lepším světle, zde např. disimulovat. Beck ve svém manuálu neuvádí to, co o své újmě uvádí autor posudku: „Výsledek 0 bývá vždy podezřelý. Může znamenat, že vyšetřovaný neodpovídal upřímně a pravdivě.“ Nekorektní je použití slov „bývá“ a „vždy“. Něco je buď podezřelé, nebo není. Navíc formulace působí na laiky v psychologii ve vztahu k posuzovanému dehonestujícím dojmem. To ve smyslu „je to simulant“. Ten, kdo ovšem škálu zná a léta s ní pracuje, ví, že je zaměřena na postižení depresivní pasivity, rezignace, ztráty zájmů, nechuti k požitkům včetně sexu. Literárním obrazem pacienta s vysokým skórem by

tu byl Oblomov – zbytečný člověk popsaný ruským klasickým spisovatelem Gončarovem. Hrdina „...zůstával ležet na lůžku, sluha jej musel obracet a krmit a z letargie jej nevyvedla ani čistá láska dívky Máši.“ Posuzovaný aktivně pracuje v náročném oboru, vehementně bojuje o styk s dětmi a má aktuálně zjevně úspěšný citový partnerský vztah. Zcela přiměřené jsou i výsledky Škály hněvu a zlosti.

Velmi sporné je použití *Dotazníku způsobu řešení konfliktu*. Znalec konstatuje: „Tento dotazník se jeví jako nejméně důvěryhodný a nejmýstižněji vystihuje snahu jmenovaného zkruslovat výsledek.“ S první částí tohoto konstatování jednoznačně souhlasím. Závěry z dotazníku se jeví skutečně jako nejméně důvěryhodné. Přesněji jsou zcela nedůvěryhodné, neboť zřejmě nejde o vědeckou testovou metodu.

Je uveden pouze neidentifikující název onoho dotazníku. Není mi známa žádná takto nazvaná metoda, jež by byla standardizovaná, tj. objektivní a validní pro českou nebo slovenskou populaci. Dotazník tohoto jména není uveden ani ve vysokoškolské učebnici: Svoboda M., Humpolíček P., Šnorek V.: *Psychodiagnostika dospělých*. Portál, Praha 2013. Existuje pouze nestandardizovaný dotazník Interpersonální styly řešení konfliktů. Cituji instrukci: V tomto dotazníku je uvedeno dvanáct situací, s nimiž se pravděpodobně setkáte v osobním životě nebo v zaměstnání. Prostudujte každou situaci a pět možných reakcí nebo postojů a pak mezi ně rozdělte 10 bodů. Nejvyšší počet bodů přiřadíte těm odpovědím, které preferujete.

Výsledkem onoho dotazníku typu psychologické hry je přirovnání volené preference k chování různých zvířat.

Pomineme-li skutečnost, že jde o nestandardizovanou metodu, je třeba zdůraznit slovo „preferujete“. To, že nějaké chování zkoumaná osoba preferuje, ještě neznamená, že je v extrémně zátěžové situaci sporu o děti vždy (nebo třeba jen někdy) dokáže použít. Klasik československé psychologické diagnostiky a dlouholetý garant odborné úrovně testů vydávaných v Psychodiagnostických a didaktických testech Bratislava, emeritní externí pracovník VÚDPaP Bratislava (můj učitel) profesor Vladimír Smékal studentům v souvislosti s prací s testy vždy zdůrazňoval: „Minimum vědecké informace vyžaduje alespoň jedno srovnání.“ Zde by bylo nezbytné srovnat přístup k řešení konfliktu postižený zmíněným dotazníkem nestandardizovaným s projektivními metodami typu

Rosenzwaigův frustrační test nebo TAT. Podotýkám, že na rozdíl od dotazníků v projektivních metodách proband neví, jak bude hodnoceno to, co sděluje.

Problematická a suspektně v neprospěch posuzovaného podjatá je kvalitativní interpretace výsledků Hand testu. Nenacházím v nich podklad k závěru o „tendenci manipulovat s druhými bez vřelosti“, nenacházím zde „nezralé, infantilní rysy“ ani přítomnost pocitů „méněcennosti“. Test, v němž proband uvádí, „co na obrázku namalovaná ruka sděluje“, není zaměřen na postižení infantilních rysů osobnosti. Ty ovšem znalec uvádí. Odkazuji zde na dostupnou informaci o testu ve výše citované učebnici M. Svobody a kol. na str. 275–277, kde při popisu toho, co lze administrací testu získat, není o infantilitě žádná zmínka. Test není zaměřen ani na postižení eventuálních pocitů méněcennosti. Zmínka o eventualitě postižení tohoto pocitu není ani v citované učebnici, ani v manuálu metody.

Poněkud podjatý přístup – podprahově podsouvající laikům negativní hodnocení probanda – lze ukázat na evidentně rychle a zcela přiměřeně zvládnutém Asociačním experimentu. Není uveden žádný konkrétní podklad pro uvedené „opoziční tendence“ ani pro „možné těžkosti ve vztahu k lidem“.

Vrcholem suspektně podjaté dojmologie znalce, jež není založena na citaci z manuálu, je komentář ke zcela běžné asociaci „radost–smutek“. Ta údajně je „neobvyklá“ a „může ukazovat na zmatek a ambivalenci v afektivní oblasti“. V mé půlstoletí trvající praxi s tímto testem jde o asociaci zcela běžnou. Navíc ještě v době Československa byla i v SR populární píseň Jiřího Suchého Clemen-tine. Cituji z ní: „Když je radost, přijde smutek, zmizí vše, co bylo fajn.“ I tato píseň mohla ovlivnit asociaci. Po pročtení posudku jsem se e-mailem dotázal otce na jeho hodnocení zmíněné asociace. Odpověděl: Táto asociácia je pre mňa úplne bežná. Moja stará mama často spievala nábožné piesne, kde sa mi z pamäte vynára: „Pomine rozkoš, zostáva vina, pomine radost, zostáva žiaľ.“ Alebo ešte ako malým deťom nám hovorili: „...po smiechu býva plač.“

Zásadní chybou při hodnocení kresby lidské postavy je neuvedení interpretačního systému, podle něhož znalec postupoval. Není vymezeno, zda kresba postavy byla hodnocena projektivně, nebo zda šlo o kresby jinak hodnotitelné. Je např. podstatný rozdíl mezi hodnocením kresby lidské postavy podle Goode-noughové a Harise (IQ + duševní i tělesný vývoj) oproti hodnocení např. podle Machoverové (projektivní – včetně znaků traumatizace).

Mimo výše zmíněných psychologů zabývajících se kresbou lidské postavy a jejím vyhodnocením ve smyslu osobnostních rysů autora lze namátkou dále jmenovat např.: Koubka, Ogdona, Gilberta, Urbana, Baltrusche, Hammera, Hárđiho, Bucka, Altmana, jakož i Čádu, Matějčka, Švancarů, Švancarovou, Konečného, Konečnou, Šturmu, Vágnerovou atd.

Každé z jejich pojetí je poněkud odlišné. Také se zaměřuje na poněkud odlišné jevy. Někteří autoři publikovali i výčet znaků charakteristických pro kresbu normální osobnosti i pro traumatizovanou osobnost. Existují i výčty znaků typických pro agresory, jakož i pro jejich oběti. Koubek v roce 2007 publikoval návodné obrázky kreseb určující např. hysterický typ kresby.

V žádném z výše uvedených hodnocení není jednoznačně uvedeno, že by „ruce v bok“ samy o sobě „signalizovaly narcistické tendence“. Pro interpretaci nestačí napsat jen „ruce v bok“. Zde je nutný pečlivější popis umístění. Může jít mimo jiné např. o známku poruch komunikace, konfliktu, obrany při napadení, snahu obhájit svůj postoj atd.

Až tragikomicky působí (v kontextu susp. podjatosti znalce) jeho věta: „Muž se opírá o míč, což signalizuje nejistotu a potřebu opěrného bodu.“ To jistě samo o sobě ano. Posuzovaný mi do zaslaného textu posudku dopsal poznámky: „Veď som mu to okomentoval, že sú majstrovstvá vo futbale...“

Znalec, který je zřejmě seznám m.j. i díky asociačnímu experimentu s principem ovlivněné asociace, by měl výše zmíněný komentář brát vážně. Pokud tak nečiní, signalizuje to nejspíš jeho podjatost. Podstatný rozdíl mezi přístupem dávných, dnes archaických pedologů a dnešních psychologů je m.j. i v tom, že pedologové hodnotili testy bez komentáře a postizení souvislostí. Zcela cizí by jim – na rozdíl od současného moderního přístupu – byla např. úvaha o zdroji asociace (viz píseň) nebo o vlivu aktuálního zájmu o vrcholový fotbal na kresbu. Nemyslím, že by současný renomovaný znalec měl pouze „pedologickou“ úroveň své práce. Nemyslím si to ani v kontextu – pro pedologii dosti typického – použití a důrazu na nestandardizovaný a nevědecký test o způsobu řešení konfliktu. Rozpor mezi úrovní zpracování posudku a úrovní kvalifikace znalce si jako psycholog vysvětlují buď (nedokonale zakrývanou) povrchností jeho práce, nebo spíše tzv. negativním přenosem vůči otci. Pro ilustrativní charakteristiku – rádo by elegantní, leč přesto povrchní – práce lze v češtině použít rčení „seká to jako Baťa cvičky“.

Popis Baum testu v žádném případě neodpovídá tomu, že by „uvnitř jmenovaného byla dezorganizace“. Typická pro podjatost interpretace je formulace „uvnitř jmenovaného je dezorganizace a tenze, které se snaží maskovat“. Jak již bylo uvedeno, žádné známky „dezorganizace uvnitř“ jsem nenašel. Ostatně ani manuál autora metody se o podobném touto kresbou postižitelném rysu nezmiňuje. Známky „tenze, kterou se posuzovaný snaží maskovat“ samozřejmě přítomny jsou. Pokud nejde o zcela anetickou osobnost – což posuzovaný opravdu není – je tenze ve zkouškové situaci sporu o dítě zcela běžná a pochopitelná. Vhodnější než pejorativně vyznívající charakteristika o „snaze maskovat“ tenzi by byla informace o snaze napětí ovládnout. Eventuálně neprojevit, nepodlehout mu atd.

Zásadní chybou v popisu Lüscherova testu je neuvedení, zda šlo o tzv. velkého, tj. opravdu klinického Lüschera, nebo tzv. malého Lüschera. Popis výsledků nasvědčuje druhé možnosti. Lüscherův test postihuje vždy jen aktuální stav posuzovaného. Nelze z něj činit jiné závěry než „teď a nyní“. To, co znalec popisuje, odpovídá psychickému stavu posuzovaného ve zkouškové situaci. U vysoce inteligentního člověka nelze předpokládat, že nevycítí (přinejmenším suspektní) tzv. negativní přenos znalce.

K vyšetření matky nezletilých dětí

Obdobně jako u otce poukazují na zcela nezdůvodněnou absenci testů výchovné způsobilosti, postojů a předpokladů. Stejně jako u otce je chybou nevysvětlené neuvedení výsledků dotazníku Sparo. Zde je ovšem kvalitativní popis formulován vůči matce velmi kladně. Lze konstatovat, že na rozdíl od výsledků jiných obdobných testů není negativní charakteristika otce a pozitivní charakteristika matky ve Sparo doložena kvantitativními, a tudíž ověřitelnými údaji.

V popisu výsledků ICL je protimluv, jež lze vysvětlit v důsledku povrchního nebo dokonce pozitivně podjatého hodnocení. Na jedné straně je evidentní „hyperprotektivní osobnost“, což je jen laicky v souladu s jinak jednoznačně kvalitními vlastnostmi uváděnými znalcem. Hyperprotektivní osobnost taková být nemůže. V její osobnosti musí být hyperprotektivita něčím sycena. Obvykle jde o potlačovanou agresi, úzkost, vztahovačnost, nedostatek empatie atd.

Ve „škále vyjádření hněvu a úzkosti“ jsou až laicky působící protimlvy v rámci interpretace. Posuzovaná je „vždy připravena dát najevo, když se na někoho zlobí, často se při hádce ovládá, někdy se ale lehce dostane z rovnováhy. Nemá agresivní tendenci prásknout dveřmi nebo být násilná ... svoji vnitřní agresi nebo tenzi prezentuje spíše sociálně přijatelným způsobem, jako jsou uštěpačné poznámky.“ Znalci je nepochybně z forenzní praxe známo, že projevit násilí v manželské hádce může agresora dovést poměrně snadno k policejnímu vykázání z bytu a dokonce do vazby. Uštěpačná poznámka bývá stěžejní prokazatelná a postizitelná. Její destruktivní dopad na protivníka v hádce je ovšem mnohem vyšší než „prásknutí dveřmi“.

Vzhledem k tomu, že jmenovaná byla „už u šestnácti psychologů“ a kresba stromu je pro snadnou hodnotitelnost oblíbenou metodou, lze s jistotou předpokládat, že poměrně přesně ví, jak strom namalovat. To s přihlédnutím k faktu, že hodnocení metody je opakovaně a podrobně uvedeno na internetu. Stačí do vyhledávače zadat název testu. Podobné výhrady lze mít i ke kresbě postavy. U ní není podobně jako u otce uvedeno, dle jakého posuzovacího systému znalec kresbu hodnotil. V každém případě lze říci, že v několika výše zmíněných systémech můžeme najít charakteristiku „květín na ženských botách, klobouku, copů“ jako známku hysteroidní stylizace. Nikde ovšem není uvedeno, že by šlo o „pravděpodobné umělecké zaměření“.

O neserióznosti použití a prezentace Dotazníku způsobu řešení konfliktu jsem se zmínil již u otce dětí. Na skutečnost, že tu jde opravdu o nestandardizovaný dotazník Interpersonální styly řešení konfliktů, ukazuje zmínka o typu řešení „slimák“. Takové „přirovnávání ke zvířatům“ se v onom dotazníku opravdu používá. Jak již bylo uvedeno, nejde o vědecky postavenou, v odborné psychologické praxi použitelnou metodu. Je to spíše jen docela zajímavá psychologická hra. Jen na okraj poznamenávám, že neznám vědecký psychologický test, jenž by v interpretaci používal obrazné vystižení „zvířátky“. Zmíněné je naopak časté u tzv. časopiseckých testů.

Otec i matka hovoří o situaci odlišně. Lze tedy přinejmenším předpokládat, že jeden z nich nereferuje objektivně. Bylo by vhodné zaměřit se alespoň orientačně na věrohodnost jejich výpovědí. Na tu lze usuzovat z výsledků tzv. lži skóre u řady osobnostních testů. Znalec nic takového neuvádí. Dokonce se zdá, jako by se vyhýbal metodám, jež takové skóre obsahují. Vyhýbá se i metodám, jež nejenže takovou možnost nabízejí, ale seriózně postihují i prokazatelnou

patologii osobnosti. Např. i na slovenskou populaci standardizovaný, Psychodiagnostikou vydaný, vysoce kvalitní test MMPI 2.

K vyšetření nezletilých dětí

Vyšetření má několik elementárních nedostatků, což lze vnímat jako nekorektní postup při práci znalce.

Zásadním nedostatkem je skutečnost, že *děti byly k vyšetření přivedeny matkou*, a ne dvakrát – jak matkou, tak i otcem. Otec neměl zřejmě možnost s dětmi bezprostředně před vyšetřením pobýt.

Popsaná situace může mít vliv, a to jak na úrovni vědomé, tak i podvědomé, či dokonce nevědomé, byť jednání ovlivňující. Je nutno zdůraznit, že děti mají obvykle rády oba rodiče, a to v zásadě stejně. Takže rozházet si to nechtějí se žádným. Stav ilustrují některá přísloví, např. „bližší košile než kabát“, „kdo chce s vlky býti, musí s nimi výtí“.

S uvedeným koresponduje naprosto nepochopitelný fakt – znalec nepovažoval za vhodné sledovat interakci dětí s otcem, nebyla provedena ani tzv. konfrontace postojů otce a dcer. Toto opomenutí je v přímém rozporu s možností validně odpovědět na otázku soudu č. 4. Zde samozřejmě nestačí pouze zhodnotit odpověď v dotazníku. Nezbytné je sledování faktického stavu. Předchozí výtku ilustrují konstatováním, jež bude znalci, mj. specialistovi ve sféře dopravní psychologie, blízké. K posouzení řídičských dovedností nestačí jen výsledek testu znalostí dopravních předpisů. Nezbytná je i praktická zkouška.

Vzhledem k popisu rozhovoru s dětmi je zřejmé, že ovlivňování nelze vyloučit, a mělo být tedy zkoumáno.

Nezletilá M.

V úvodu vyšetření nezletilá jsou uvedeny údajně použité psychodiagnostické metody. Bez vysvětlení a zdůvodnění není většina ze zde uvedených metod při vyšetření nezl. použita. Znalec se mj. zcela vyhnul metodám, jež by se zaměřily na vztahy nezl. k blízkým osobám. Není použita žádná metoda tohoto typu, což je v přímém rozporu s meritem otázek položených soudem. Viz otázka 2, 3, 6.

Nezletilá K.

K testovému vyšetření, jakož i k opomenutí konfrontace s otcem lze mít stejné výhrady, jako jsou již uvedeny u sestry. Znalec popisuje pocity nedostatečnosti a regrese ve smyslu infantilizace děvčete. Nezabývá se přitom jejich možnou souvislostí s již zmíněnými hyperprotektivními postoji matky. Ty pravděpodobně mohou mít vliv na typ výchovy v rodině. Zcela nedostatečná je informace o testu, u něhož je uveden pouze neúplný název – Nedokončené věty.

Ze zřejmě náhodné ukázky doplnění vět z testu ani z jiného údaje nelze jednoznačně zjistit, který test nedokončených vět byl použit.

Kresba lidské postavy potvrzuje problematické výchovné vedení, tč. zcela převážně matkou. Přiměřeně výchovně vedené dítě nemá znalcem zjištěný „pocit nejistoty, rozpaků, méněcennosti, snížené ambice, těžkosti v sociálním kontaktu atd.“. Další u neproblémově výchovně vedených dětí nevyskytující se rysy naznačuje Test stromu, viz „chaotické prožívání, vnitřní nepokoj, desorganizovanost“.

K odpovědi na otázky soudu

O jisté povrchnosti práce znalce může do jisté míry svědčit i fakt, že na str. 26 posudku (viz závěry a odpovědi) nazývá mladší z dcer M. Nezletilá se jmenuje jinak.

Otázka 1: Znalec se zabývá údajným ovlivňováním dětí ze strany otce, přičemž není jasné, jak častý a jak významný co do rozsahu je otcův kontakt s nimi. V posudku a zákonitě ani v odpovědi na otázku se nijak nevyrovnává s možností, že by snad matka mimo jiné i v souvislosti s vlastní hyperprotektivitou mohla ovlivňovat děti ve svůj prospěch. Tj. „vkládat jim do vědomí“ informace prezentující otce negativně. Tvrzení znalce o tom, že otcovo chování má v některých polohách znaky až psychického týrání, nevyplývá z objektivních, prokazatelných zjištění uvedených v posudku. Znalec si musí být vědom podstatného rozdílu např. mezi ovlivňováním dítěte a psychickým týráním. Neoprávněné zmínky o možných rysech týrání mohou u laiků v psychologii

otce dehonestovat. Co je psychické týrání, dokládá např. reprezentativní „Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR“ (dostupné na internetu): Cílem popsaného výzkumu bylo především zjistit výskyt psychického a fyzického týrání v dětství u české populace. Poté a na tomto základě analyzovat sociální, demografické a psychologické souvislosti výskytu jevu. Dále pak přispět k identifikaci rizikových faktorů takového zacházení s dětmi a v neposlední řadě popsat jeho následky. Psychické týrání bylo pro účely výzkumu vymezeno jako „ubližování ze strany rodiče či jiné dospělé osoby formou opakovaného odmítání, ponižování, zastrasování, nepřiměřeného omezování, izolování od kontaktu s jinými osobami, využívání pro vlastní prospěch, učení názorům a chování, jež odporují zákonům či obecným mravním normám, neposkytování citové odezvy a vystavování násilí či závažným konfliktům doma. Jednání znehodnocující myšlenky nebo pocity dětí.“

Znalec by měl konkrétně doložit znaky výše uvedeného v přístupu otce k dcerám.

Co z toho otec dětí konkrétně činí?

Pro zajímavost z výsledků výzkumu: Ženy významně častěji než muži označovaly matku jako původce psychického týrání u těchto forem: chování znehodnocující jejich myšlenky a pocity, chování, v důsledku kterého se opakovaně cítily ponížené, a využívání v cizí prospěch. V rámci posouzení jsem neměl k dispozici soudní spisy. Požádal jsem proto otce, aby se vyjádřil k výše uvedenému (proloženým písmem prezentované) otázce. Jeho odpověď, aniž bych mohl ověřit pravdivost, cituji, viz níže:

Znalec sa mal možnosť oboznámiť s celým súdnym spisom sp. zn. 37P/533/2014 a inými podkladmi, ktoré v ZP na str. 3 vymenoval. V spise, KTORÝ MAL K DISPOZÍCII (napr. č. l. 41–44, 394–395), taktiež v podklade č. 19 na vypracovanie ZP (Odvolanie k súdu OS DS z 23. 6. 2016, č. l. 10–12), sú dôkazové materiály, a to konkrétne e-maily, listy, prepisy SMS, z ktorých jednoznačne vyplýva, ŽE PRÁVE MATKA maloletých má v niektorých polohách znaky až psychického týrania aktívnej povahy, medzi ktoré patria nadávky, ponižovanie,

vyhrážanie, strašenie, stres, šikanovanie, verbálna agresia. Konkrétne niekoľko príkladov:

My deti od stresu chránime. Robíme im program aby sa netrapili KRE-TENSKYM OTCOM. Takže deti nemanipulujeme ale robíme domacu sanáciu.

Ano dovysvetli mi. Na aky ucet mi to pride ak ho k 1. 11. nebudem mat? TY SI FAKT TAKY KRETEN alebo sa iba hras ze na mzdovom to moze hocikto okrem teba zmenit? Okradas vlastne deti. Ak ta z toho pocitu hreje srdce TAK SI SATANOV SYN A NEPATRIS DO TEJTO SPOLOC-NOSTI...

Keď je to tak ako pises ze ja podla teba zanedbavam ich starostlivosť a zabudni ze ti budem v buducnosti kryt chrbat pred dievacatmi A PRI-PRAV SA NA TO ZE KED NABUDUCE POVEDIA ŽE K TEBE NEJDU TAK ICH BUDEM NA SLOVO RESPEKTOVAT!

Takže pokiaľ má otec tak nízko nastavené rodičovské zručnosti, aké nízke už potom sú tvojej manželky, ktorá nemá materinský cit?

Poznáš vašu luteránsku rodinu, ktorá si za korunu aj do kolena dá vrtat' a radšej bude nosiť zavšivavené veci zo secondhandu, ale zabudni na to, že moje deti budú trpieť kvôli vašej zbožnej obeti a budú ostávať hladné, lebo im macocha odoprie jedlo!

Ak ty viac dôveruješ svojej manželke a dáš jej prednosť pred deťmi... tak K. a M. si takého otca fakt nezaslúžia.

V spise sp. zn. 37P/533/2014 sa nachádza viacero závažných okolností – dôkazových materiálov o skratovom správaní a psychickom vydierraní navrhovateľkou, ktoré PhDr. ..., Ph.D., ZAMLČAL A NEUVIEDOL A ANI SA K NIM NEVYJADRIL V ZNALECKOM POSUDKU. Máme za to, že tieto zamlčané okolnosti majú podstatný význam pre rozhodnutie súdu:

Ako prvý príklad konania navrhovateľky možno zacitovať z jej e-mailu odporcovi zo dňa 4. 4. 2014, spis sp. zn. 37P/533, 2014, č. l.47: „Ved' súdov a sudcov je habadej :) a nájdú sa aj spriaznení :) ... Ty to máš, milý, maximálne nahnuté, a stačí mi prisahám kvapka a oľutuješ a do konca života budeš ľutovať, čo si mi všetko spôsobil a ako ubližuješ a týraš deti CEZO MŇA. To Ti prisahám, že pomsta bude sladká.“

Na dosiahnutie svojich cieľov používala počas manželstva aj demonštratívne samovraždy. Spis sp. zn. 37P/533, 2014, č. l. 49–51, list s priznaním sa k nevere s ..., priznanie sa, že chcela spáchať samovraždu.

Morálny profil navrhovateľky dobre vystihuje aj e-mail z 1. 2. 2013 na tému milenci, spis sp. zn. 37P/533, 2014, č. l. 60: „N. nebol milenec. To, že si niekto o teba obtrie penis ... neznamená, že bol milenec, ty onanuješ nad internetom ... masturbuješ ... M. (K. terajší jej manžel) a ty ste boli milenci ... lebo som milovala ... ide o to duchovno ... nikto iný ... aj ja viem, nestoja rady žien za tvojimi dverami ... ale keď niekde taká je ... tak si ju pozvi ďalej ... aj sa môže stať ..., resp. láska je hrozne vírusová ... a keď máš ešte nadlomenú ... imunitu ... tak ťa neochráni ani deti, ani partner, ani dom, nič...“

Všetky tieto faktory ovplyvňujú stretávanie odporcu s deťmi, a to napriek existujúcemu právoplatnému rozsudku. Svoj vzťah k nemu vyjadrila navrhovateľka veľmi svojsky v komunikácii o Vianociach 2014, keď jej odporca argumentoval, že podľa rodičovskej dohody majú byť deti u neho. Odpísala, spis sp. zn. 37P/533, 2014, č. l. 62–63: „Pre mňa papier neznamená nič v prípade, že ide o záujem a vôľu detí. Ja mám rešpektovať rozsudok štátu a tým ubližovať deťom?“ Alebo: „Žiaľ od teba mi e-maily nechodia, pokiaľ však neakceptuješ vôľu a túžbu detí, ktorá je nadradená nad súdny zákon, je tu ešte predbežné opatrenie, ktoré ochráni deti. Vyberaj si v tom prípade tento týždeň poštu. Hovorím, že deti by boli s tebou 27. a 28. a potom po Novom roku. Súhlasíš?“ „OK, keďže mail mám zablokovaný a neodblokujem si ho a snažila som sa s tebou dohodnúť a nepodarilo sa, tak beriem ako bernú mincu vôľu detí

*a celé sviatky a prázdniny sú deti so mnou. A aby si pochopil vážnosť situácie, obdržíš predbežné opatrenie.“ „...Čo sa týka Vianoc, ok, prvú časť nech sú so mnou a potom s tebou. Ale aj cez víkend 27. a 28. by na deň išli k tebe, aby mali Vianoce s tebou, ok?“ **Zablokovala si mailovú komunikáciu s otcom detí, ktoré sú v striedavej osobnej starostlivosti!!!***

*Je dôvodný predpoklad, že navrhovateľka bude deti aj naďalej zneužívať na svoje ciele. Jej názor prezentovala napríklad nasledovne, spis sp. zn. 37P/533, 2014, č. l. 65:): „...a keby si pochopil, že keď najviac, čo môžeš pre deti urobiť, je nie kúpiť im byt, lebo ich frajer im kúpi vilu, ale máš milovať ich matku. Vtedy si ich získaš. Ak nie milovať, tak aspoň vážiť a neublížovať jej a snažiť sa, aby mali pri mne všetkého dostatok a pokoj na dušičke. **Mama ti umrie, J. ti deti nedá. Toto sú jediné tvoje poklady. Ale kľúč k nim je jedine cezo mňa, tak to zariadil Boh alebo príroda. Čomu veríš.**“*

Otázka 2: Odpoveď znalce je zcela nepodložená výsledky vyšetrení a verbálne manipulujúci s charakteristikou manipulácie. Navíc obsahuje protimluv. Tím rozumím sdelení: „Matka je vůči dětem vysoce protektivní a rozumí jejich výhradám vůči otci.“ Slovo protektivní znamená dle slovníku cizích slov mající ochranný účin. Ochranitelská výchova patří mezi 24 nevhodných typů výchovy popsanych na základě výzkumu zakladatelské osobnosti české klinické psychologie prof. R. K. V posudku uvedenému rozumím následovně: *Pokud děti jednoznačně souzní s názory protektivní osobnosti, ta jim pak vskutku rozumí.*

Není prokázáno, že by otec jakýkoliv odpor nezl. považoval jen a výhradně za manipulaci ze strany matky. Velmi zde chybí především využití validních dotazníků výchovných postojů. Ty se mimo jiné zaměřují i na vnímání psychických specifik (např. puberty a genderové identifikace) dětí. Také výrok znalce „nižší otcovské zručnosti“ je vůči otci neodložený a pejorativní. Proč znalec svůj dojem nepodložil objektivním testem, jenž by právě zmíněné zručnosti postihoval?

Otázka 3: Postoj dětí k oběma rodičům je obecně vzato obvykle kladný, byť ne stejně vřelý. Jeho projevy a prezentovaná hodnocení dětmi bývají mnohdy ovlivněny právě manipulací ze strany jednoho z rodičů.

Je-li, jak znalece uvádí, zde „největší problém přespávání u otce“, pak by se měl na zdroj tohoto největšího z problémů zaměřit. Proč tomu tak je? Namátkou:

Ohrožuje snad otec děti v noci? Nenechá je vyspat? Budí je příliš časně? Vulgárně se v noci hádá se svojí novou partnerkou? Organizuje v noci pitky či jiné seance s podivnou společností narušující mravní výchovu dcer?

Nebo snad děti hyperprotektivní matky nedokáží strávit noc bez její přítomnosti? Manipuluje je matka tím, jak je jí bez dcer doma smutno? Podporuje v nich objektivně nepodložené obavy ze spaní u otce? Nejde snad o „tichou genderovou dohodu“ o určité formě šikany otce?

Podobným otázkám měla být věnována pozornost. Nestačí uvádět obecný příklad. V posudku – viz další odpověď – např. čtu, že dětem vadilo trávit noc na jedné posteli ve čtyřech osobách. Je to ověřitelný fakt? Zabýval se podmínkami dětí u otce patřičný orgán (v ČR by šlo o OSPOD)? Požadovaly děti po otci nápravu a on jim nevyhověl? Šlo o záležitost ojedinělou, nebo opakující se? Na pravdivost této informace jsem se otce tázal. Odpověď cituji:

Možno matka účelovo prekrútila vyjadrenie detí, že sme všetci spali v jednej posteli, totižto deti sa cítili pri zaspávaní spokojné, keď sme si ku nim ľahli, rozprávali sme sa, avšak keď zaspali, tak s manželkou sme išli spať do susednej izby.

Otázka 4: Může znalece objektivně doložit, že otec, jeho stávající manželka a obě děti spávají v jedné posteli?

Z jakého výzkumu či pramene znalece čerpá tvrzení o tom, že děvčata nerada spí na patrové posteli? Za takřka půl století odborné praxe jsem se s podobným názorem nesetkal. Nic takového se neprojevovalo ani u mé dcery, ani u mých tří vnuček. Na dotaz po své bytové situaci mi otec e-mailem odpověděl následovně (cituji bez možnosti ověřit některé prezentované údaje):

*Znalece v odpovedi na otázku č. 4, str. 27, a otázku č. 14, str. 29, spomína, že nie je vhodný ani OTCOV nový 4izbový byt. Avšak keby sa aspoň základne informoval o tomto byte, tak by zistil, že **maloleté deti tento byt dôverne poznajú, nakoľko v ňom bývali takmer 2 roky s matkou, z počiatku aj mňou (máj–jún 2013), a cca od júla 2013 do júna 2015 s matkou a jej terajším manželom K. (s demonštratívnym odsťahovaním sa matky december 2013 – apríl 2014 a mojím obvinením, že som ju s deťmi z neho vyhodil, čo samozrejme je len účelové obvinenie, všetky dôkazy sú***

v spise). Tento byt vlastní moja mama, ktorá ho kúpila v januári 2013 za vrátenie dlhodobej pôžičky (od roku 1993 aj do môjho prvého manželstva), ktorú mi s nebohým otcom poskytovali. Byt dala k bezplatnému užívaniu mne a mojej rodine s tým, že v príhodnom čase bude byt K. a M. – závet. Samozrejme exmanželka tvrdí, že tento bol kúpený z prostriedkou BSM (bezpodielového spoluvlastníctva manželov). Exmanželka začala pracovať až cca od mája 2013. Z prvého manželstva som priniesol do manželstva s Annou ako výlučný vlastník rodinný dom s hodnotou cca 3 200 000 SK. V ňom bola veľká časť pôžičky mojich rodičov.

Ako je zjavné z prešetrenia sociálky dňa 26. 2. 2015 (viď priložený scan spisu č. I. 257 a 258), v tom čase v ňom bývala exmanželka s priateľom a našimi deťmi, tento byt je popísaný: „**Na základe prešetrenia pomerov možno konštatovať, že maloleté deti majú v byte vytvorené vhodné podmienky pre svoj priaznivý fyzický, psychický a sociálny vývin.**“

Jedná sa teda o ten istý byt, ktorý znalec označuje, keď bývam v ňom ja, ako nevhodný. Jedná sa o tú istú detskú izbu s poschodovou posteľou, v ktorej dievčatá 2 roky spávali...

Rekapitulácia o mojom bývaní: znalec sa ma ani raz na to nespýtal!

Otázka 5: Není mi znám termín Auspergerův syndrom použitý znalcom. Zním pouze termín Aspergerův syndrom. Za předpokladu, že tento syndrom má nevlastní otec a sourozenci, nechápu následující text o volnosti na venkově a „takisto vzťah“ k jmenovaným s diagnostikovaným AS. Jakou spojitost mají zmíněné záležitosti? Odkazují na specifika onoho syndromu popsaná v literatuře, pro něž rozhodně není typická „volnost a hry možné jen na venkově“.

Otázka 6: Velmi závažné tvrzení, žel prezentované jen obecně, je „otci ve více případech chybí rodičovské zručnosti a jeho přístup je neosobní“. Tento velmi osobní a testově objektivně naprosto nepodložený názor by měl být, jak již bylo opakovaně zdůrazněno, podložen testy. Přínejmenším by měl být uveden konkrétní popis situace, z níž znalec takto usuzuje. Obecná charakteristika bez konkrétního podkladu činí dojem podjatosti. Obecnost a sklon

ke zjednodušeným příkladům lze demonstrovat i na dalších formulacích. Z čeho znalec např. usoudil, že otec s dětmi o jejich těžkostech nehovořil? Také zdůraznění „společenských her, např. kartových“, jimž se otec údajně s dcerami nevěnoval, je příliš obecné. Neznám pedagoga ani psychologa, který by považoval za výchovný nedostatek, pokud otec nehraje s dětmi karty. Pochopil bych, pokud by znalec apeloval např. na důležitost hry pexeso nebo scrable, domino, šachy, dámu. Obecně vzato karetní hry jako takové nemusí vždy působit kladně. Zde opět cituji odpověď otce na můj e-mailový dotaz:

Tvrdenie, že s deťmi sa nehram, je tvrdenie ich matky. Znalec sa ma vôbec nespýtal, ako trávime voľný čas. Často sa hráme dámu, človeče, nezlob sa, pexeso, hračky a zámky, monopoly, ale aj karty. Dokonca vozím v aute spoločenskú hru, aby sme mohli využiť každú voľnú chvíľu, keď som s deťmi.

Otázka 12: Jak již bylo několikrát zdůrazněno, absence rodičovských dovedností otce není objektivně dokázáno. Jsou skutečně objektivně doloženy nevhodné alternativy bydlení otce? Zde opět cituji odpověď otce na můj e-mailový dotaz:

1. V spise č. k. 37P/533/2014, ktorý mal samozrejme znalec k dispozícii, je uvedená správa z prešetrenia pomerov v domácnostiach, č. I. 257 a 258 (u matky 26. 2. 2015 a u mňa 4. 3. 2015). Záver sociálky je: „Záverom možno konštatovať, že otec maloletých detí má v mieste súčasného bydliska vytvorené vhodné podmienky pre maloleté deti, vrátane spánku, prípravy do školy i trávenia voľného času.“

Ako je zjavné z prešetrenia sociálky dňa 26. 2. 2015 (viď priložený scan spisu č. I. 257 a 258), v tom čase v ňom bývala exmanželka s priateľom a našimi deťmi, tento byt je popísaný: „Na základe prešetrenia pomerov možno konštatovať, že maloleté deti majú v byte vytvorené vhodné podmienky pre svoj priaznivý fyzický, psychický a sociálny vývin.“

Jedná sa teda o ten istý byt, ktorý dr. S.T. označuje, keď bývam v ňom ja, ako nevhodný. Jedná sa o tú istú detskú izbu s poschodovou posteľou, v ktorej dievčatá 2 roky spávali...

2. V odpovedi na otázku č. 4, str. 27, dr. S.T. uvádza: „**Maloletým nevyhovuje ani prespávanie u otcovej matky, kde ich veľmi vystrašilo spanie všetkých štyroch (otec, jeho nová manželka a ony dve) v jednej posteli.**“ Toto tvrdenie si opäť znalec neoveril. Totižto stará mama mimo vykurovacej sezóny cca od apríla do novembra býva na dedine v rodinnom dome pri Púchove (trojposchodový dom, 5 izieb, kuchyňa, 2 kúpeľne, veľká záhrada), ostatný čas v jednoizbovom veľkom byte vo Zvolene (cca 60 m²), kde sa nachádza poschodová dvojposteľ (4 posteľe) a rozťahovacia dvojpohovka. **Možno matka účelovo prekrútila vyjadrenie detí, že sme všetci spali v jednej posteli, totižto deti sa cítili pri zaspávaní spokojné, keď sme si ku nim ľahli, rozprávali sme sa, avšak keď zaspali, tak s manželkou sme išli spať do susednej izby.**

3. Ďalšie dr. S.T. vzhľadom na bývanie uvádza v odpovedi na otázku č. 14 na str. 29: „**Víkendové prespávanie u príbuzných neakceptujú pre stiesnené pomery.**“ Jedná sa o rodinný dom svokrovcov, v ktorom žijú oni dvaja a my (teda 4 osoby + pes minimaltezák). Je to rodinný dom vo vyhľadávanej lokalite. Trojposchodový, cca 250 m² užitočnej plochy, 5 izieb, 2 kuchyne, 3 kúpeľne, zimná záhrada, dvor a záhrada.

Otázka 16: Znalec nedoložil pejoratívni tvrzení o pravdepodobné dekompenzácii otce ve smyslu obsedantní poruchy. To zdůvodnění, jež uvádí, je poukaz na fakt, kdy jmenovaný „zaslal více podnětů na státní úředníky ... na jejich nekompetentní postoj“. Samotné zaslání není samo o sobě důkazem psychické dekompenzace, ale občanským právem. Neoprávněnost by musela být doložena. Pro ilustraci uvádím, že eventuální podnět zaslaný kompetentnímu úřadu ve smyslu výhrad ke znaleckému posudku, který zde posuzují, považují z psychologického hlediska za zcela oprávněný. Obdobně se domnívám, že event. požadování posudku revizního ze strany otce nelze vnímat jako obraz obsedantní dekompenzace.

Otázka 17: Znalec poněkolkáté opakuje svůj objektivně neprokázaný dojem o aktuální dekompenzaci otce. Zda k ní došlo, nebo nedošlo, by mimo jiné otázky (naznačené v tomto posouzení) mělo být obsahem tzv. superposudku.

Závěrečné shrnutí

V posuzovaném znaleckém posudku jsou metodologické chyby. Informace z testů jsou využity jen výběrově, bez uvedení výběrového kritéria. Není zdůvodněno, proč u některých testů jsou uvedeny výsledky kvantitativně a u jiných ne. Mimo jiné nebyl použit žádný pro danou populaci standardizovaný test k postižení výchovných postojů. Závažné závěry znalec vyvozuje z nestandardizovaného testu, jež lze vnímat spíše jako psychologickou hru než coby nástroj vědecké diagnostiky. Další výhrady viz výše.

PŘÍLOHY K TEXTU

PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ ZNALECKÉHO POSUDKU

K metodologii práce znalkyně lze mít následující:

Výhrady k posudku

Chybí použití objektivního a validního testu výchovných postojů a dovedností.

Klady posudku

Zcela jednoznačný klad v porovnání s doktorovým posudkem spočívá jak v popisu, tak ve volbě seriózních a validních metod testového typu. Mimo jiné jde o testy, jejichž vyhodnocování je časově výrazně náročnější, než tomu je u testů použitých dr. K.

Žádný z testů nemá charakter nestandardizované, průhledné psychologické hry. Vysoce lze ocenit kontrolovatelnost výsledků testů, zejména zcela adekvátní prezentaci „krále projektivních testů“ zkoušky Rorschacha.

Po provedení kontroly souhlasím s charakteristikami výsledků všech testových metod.

**PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ ZNALECKÉHO
POSUDKU Č. 11/2016 PSYCHOLOGICKÉ
A SEXUOLOGICKÉ EXPERTIZNÍ ORGANIZACE
ČÁST PSYCHOLOGICKÁ: KONZULTANT MGR. V. K.**

Použitá testová baterie je co do kvality testů výrazně lepší než baterie použitá dr. K. Není zde použit žádný test mající spíše charakter psychologické hry. Nedostatek je, že nebyl použit test výchovných schopností. Omezení spočívá v tom, že znalci nemohli vyšetřit i nezletilé děti a jejich matku.

Vysoce lze ocenit jak možnost kontroly zjištěných výsledků testů, tak i preferenci testů projektivních např. Rorschach a TAT. Výsledky jsem dle uvedených indexů ověřil a se závěry znalce se ztotožňuji.

Závěry psychologa i psychiatra se v rámci posudku shodují v konstatování, že osobnost otce neobsahuje narušení osobnosti psychopatologického typu. V této souvislosti konstatuji, že garantem psychiatrické diagnózy může být výhradně psychiatr.

**PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ PSYCHOLOGICKÉHO
VYŠETŘENÍ VYPRACOVANÉHO PHDr. J. M.**

Hodnotit postoj dětí k rodičům za přítomnosti pouze jednoho z nich je vždy problematické. Lze zřejmě souhlasit se závěrem psycholožky o značně ambivalentním vztahu dcer k otci. Výhrady pak lze mít k samotnému faktu „nelegální nahrávky nezletilé K. na mobil v autě za přítomnosti dětí, otce a jeho manželky“. Dítě, jemuž není v době nahrávky ani deset let, muselo zřejmě být k podobnému konání navedeno a technicky instruováno. Zmíněným jednáním samozřejmě je posilována tendence k získání informací, jež vyhovují iniciátorovi celé akce. Děti pak velmi pravděpodobně – třebaže i ne zcela vědomě – jednájí tak, aby ono zadání splnily. Lze tedy očekávat snahu dcer otce lidově řečeno kvůli projevu na nahrávce „vypěnit do poslední mydlinky“. To se podařilo.

Donedávna bylo podobné tajné nahrávání využíváno jen příslušníky tajných služeb. Soudu jsou nepochybně dobře známy podmínky a okolnosti, při nichž lze srovnatelné nahrávky povolit. Angažovanost ani ne desetiletého dítěte

v tomto směru, zejména pokud nejde o evidentní nutnost prokázat trestnou činnost, považuji z psychologického hlediska za chybnou. V případě, že bude vypracován tzv. superposudek, bylo by z psychologického hlediska vhodné požádat znalce o jeho názor na tajnou nahrávku v kontextu výchovného působení na děti.

Jako právní laik konstatuji, že v ČR byla oprávněnost technicky srovnatelné nahrávky považována některými význačnými právníky za spornou i v případě závažné trestní kauzy MUDr. Ratha a spol.

Fakt, že matka nahrávku předkládá, stojí za úvahu i v kontextu posouzení míry jejího sociálněprávního citění. To v kontextu jejích – dr. K. zjištěných – protektivních postupů a formy angažovanosti v tzv. boji o děti.

PSYCHOLOGICKÁ ÚVAHA K OTCEM PŘEDLOŽENÝM TEXTŮM VYŠETŘENÍ V RÁMCI NÍŽE UVEDENÝCH MATERIÁLŮ

Jde o: Znalecký posudek dr. K., Ph.D., znalecký posudek dr. K. H., dále znalecký posudek psychiatrické a sexuologické expertizní organizace, kde byl jako konzultant vybrán psycholog Mgr. V. K., a psychologické vyšetření PhDr. J. M.

Znalecký posudek vyžádaný soudem u dr. K., Ph.D., působí při prvním čtení velmi seriózně a přehledně uvádí i výsledky použitých metod. Při důkladnějším seznámení je zřejmé, že z neznámých důvodů nejsou uvedeny kvantitativní výsledky testu SPARO. Zmíněný test je popsán pouze kvalitativně. A to tak, že vyznívá ve prospěch matky a v neprospěch otce. Není nijak vysvětlen rozdíl výsledků v porovnání s dotazníkem N5. Znalec se vyhýbá objektivnímu hodnocení míry desirability. Nicméně předkládá neoprávněná podezření na to, že v Beckově škále neodpovídá otec pravdivě. Jako „nejméně důvěryhodný“ – skutečně nevědecký ve smyslu nestandardizovaný – je znalcem použitý Dotazník způsobů řešení konfliktů. Z této formou a obsahem spíše psychologické hry než validní testové metody ovšem znalec činí poměrně dalekosáhlé závěry v neprospěch otce. Nemohu souhlasit ani s některými interpretacemi Hand testu u otce. Naprosto nepodložená je informace o „neobvyklé asociaci, jež může ukazovat zmatek a ambivalenci v afektivní oblasti“. Podobně je podle mého názoru zkreslena interpretace Baum testu i testu Lüscherova. Na rozdíl od přinejmenším zvýšené kritičnosti znalce vůči otci projevuje psycholog velkou toleranci vůči

matce. Nečiní žádné závěry ze zjištěného hyperprotektivního ladění v ICL, bagatelizuje její míru agresivity. Uštěpačné poznámky, jež nesou evidentní formu pasivní agrese, považuje znalec za „sociálně přijatelný způsob“.

Přístup znalce podtrhuje fakt, že děti vyšetřil pouze po přivedení matkou a otec neměl šanci s nimi před vyšetřením pobýt. U nezletilé M. se znalec vyhnul metodám zaměřeným na postižení jejího vztahu k blízkým osobám, aniž by vysvětlil proč. U nezletilé K. je nedostatečný název použitého testu „Nedokončené věty“. Dále není nijak interpretován – potvrzen či vyvrácen – vztah mezi hyperprotektivní výchovou dcer a jejich psychickým stavem a možnou nadměrnou závislostí na matce.

Neúplné jsou i odpovědi na otázky soudu – viz posudek. V případě nezletilé M. ani na patřičnou otázku objektivně odpovědět nelze – kvůli absenci příslušných metod.

Podobná absence devalvující odpovědi na otázky soudu se týká i testů objektivně postižujících typ výchovy a výchovné postoje. Tyto testy ovšem nejsou použity ani ve vyšetření provedeném ostatními psychology, a to přesto, že je Psychodiagnostika Bratislava připravila.

Nelze souhlasit se zjednodušenými úvahami znalce o nevhodnosti podnětů, jež otec v souvislosti s vyšetřením zasílá různým institucím. S plnou zodpovědností a s praxí trvající 49 let prohlašují, že nespokojenost otce s metodologií posudku dr. K. je oprávněná. Kdybych s otcem pracoval poradensky, doporučil mu, aby požadoval posudek revizní. Zde je třeba zdůraznit, že primárně nejde o odborný spor či odlišný názor. Eventuální revizní posudek vyvolá u účastníků stres a především řízení výrazně prodlouží. Pokud soud bude brát bez revize posudek dr. jako objektivní, otec to akceptovat nemůže. Jistěže soud nepřihlíží k tomu, jak dalece bude jeho rozsudek psychicky akceptován účastníky. Zde ovšem nejde jen o právní aspekt. Právo na spravedlivý soud obsahuje mj. i právo na spravedlivý znalecký posudek. Jestliže jako – na věci i účastnících zcela nezávislý – psycholog považují práci znalce za nedostatečnou, nelze se pak divit stejnému postoji otce. Chci věřit, že v SR neplatí konstatování emeritní ministryně spravedlnosti ČR JUDr. K.: „K soudu se nechodí pro spravedlnost, ale pro rozsudek.“

Oproti výše uvedenému je posudek dr. H. výrazně méně sporný. Používá výhradně seriózní testové metody, na velmi dobré úrovni je např. záznam

výsledků Rorschachova testu. Znamky suspektní podjatosti v tomto posudku nenacházím.

Hodnocení otce, které vypracoval Mgr. V. K., je podobně jako u dr. H. v rozporu s výsledky hodnocení téhož znalcem dr. K.

Z vyšetření dětí přivedených k PhDr. J. M. nelze činit velké závěry. Zde by bylo nutno vyšetřit děti přivedené jak matkou, tak posléze i otcem. Za zmínku stojí nelegální nahrávka chování otce jednou z dcer. Lze předpokládat, že nejde o spontánní nápad a technickou realizaci ze strany ani ne desetiletého dítěte. I kdyby tomu tak teoreticky bylo, pokud matka nahrávku šíří, pak se zřejmě s faktem jejího pořízení ztotožňuje. Zvážení této události by bylo vhodné i v kontextu výchovných postojů a kompetencí.

Je zřejmé, že názory soudních znalců se v dané kauze liší. K objektivnímu obrazu situace by zřejmě byl potřeba další posudek. Nejlépe vypracovaný institucí, jež má nezpochybnitelné renomé a dlouholetý kredit v oboru. Takovou institucí je v SR – v zemích Visegradu ojedinelý – Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislavě.

V superposudku by bylo vhodné věnovat pozornost objektivnímu posouzení výchovných kvalit rodičů dětí, což se doposud nikde nestalo. Při volbě použitých testových metod by bylo vhodné použít takové, s nimiž se zkoumané osoby doposud nesetkaly. Neměly by být použity testové metody obecně známé. Zejména ne ty, jejichž vyhodnocení lze snadno najít na internetu.

Pozornost by měla být věnována i zjištění míry věrohodnosti výpovědi a sklonu k desirabilitě účastníků. S výjimkou Beckovy škály deprese a problematicky vyhodnoceného Testu ruky znalec dr. K. nepoužil testy, jež umožňují činit klinické závěry mj. i ze sféry tzv. velké psychiatrie. Považoval bych za vhodné, aby byla např. použita varianta Ror. testu – Zulligerův test. Dále MMPI 2 – ten mj. pro velmi kvalitní škálu desirability. Dále některý z moderních testů ke zjištění psychopatologických rysů. Výrazné zkvalitnění portfolia použitých testů vyžaduje podle mého názoru i vyšetření dětí.

„Z vandru domů“

V rámci znaleckých posudků je vskutku možno „zametat před vlastním prahem“.

PSYCHOLOGICKÉ POSOUZENÍ ZNALECKÉHO POSUDKU VE VĚCI PÉČE O NEZL. A JEHO SESTRU

Posouzení podmínek vyšetření

Při předávání kopie posudku mi otec popsal podmínky, za kterých byl údajně psychologicky vyšetřen v prostorách OSPOD. Tvrdí, že na znalkyni čekali 1,5 hodiny, poté byli odvedeni do jedné z kanceláří. Tam pak vyšetření trvalo ještě další dlouhou dobu. Tedy muž s testy pracoval za přítomnosti unavených a patřičně rozjívěných malých dětí. Dále otec tvrdí, že o délce ani účelu pobytu na OSPOD nebyl informován předem. Očekával jen krátké jednání v jiné věci. Neměl proto pro děti občerstvení ani hračky. Údaje nemohu ověřit. K tomu se jistě podrobně vyjádří příslušná pracovnice úřadu. Popsané podmínky vyšetření by byly v naprostém rozporu s etickými i diagnostickými zásadami provádění psychologických vyšetření včetně administrace testů. Vyšetření by nebylo validní. Laicky řečeno – „nelze je brát vážně“.

Po zmíněném rozhovoru s otcem nemohu souhlasit s tvrzením znalkyně (str. 7), že „obtížně artikuluje, občas mluví méně srozumitelně“.

Obecným metodologickým nedostatkem posudku je především nemožnost kontroly reálných výsledků testů.

Znalkyně negativně prezentuje chování otce při práci s testem (viz str. 9), zejména pak jeho komentáře k nejasnosti formulací.

Na okraj podotýkám, že otec pracoval s testem v podmínkách vylučujících soustředěnou práci.

Značným nedostatkem vypracovaného posudku je tudíž nepoužití objektivních, standardizovaných metod, zaměřených na výchovnou kompetenci. Znalkyně se spokojila s rozhovorem a s pozorováním v extrémních, stresových

podmínkách – viz výše. Nešlo o cílený rozhovor ani o pozorování s předem vytvořeným základním schématem a se záznamovým listem, tedy umožňujícím pozdější kontrolu s vyhodnocením.

Jediným testem zaměřeným na postižení osobnostních rysů dospělých osob je CAE – chromatický asociační experiment. Autorem je Vadim Ščepichin a Jana Ščepichinová.

Zde má klient (během 30 minut) za úkol přiřadit ke každému z 51 podnětových slov tři z barev, jež se k němu nejvíc hodí (volí tři z dvanácti standardních barev pastelek). Sleduje se: hierarchie barev, jejich kombinace, frekvence barev, nevědomé hodnocení podnětových slov a jejich hierarchie, sebereprezentace, shody a neshody vědomého a nevědomého, stereotypie barev, kvalitativní analýza.

Dále cituji z vysokoškolské učebnice M. Svobody (ed.): *Psychodiagnostika dospělých*. Portál, Praha 2001, str. 302: „Při interpretaci TBSD je nutno brát v úvahu všechna hodnotící kritéria, jednotlivé testové znaky nelze posuzovat izolovaně, ale vždy ve vzájemné kombinaci, která vytváří individuální plastický obraz.“ Dále cituji z knihy J. Šípka: *Projektivní metody*. ISV, Praha 2000, str. 79: „Škoda, že přes poměrně složité vyhodnocení všech parametrů je nakonec závěr co do diagnózy značně subjektivní... Z hlediska běžně vyžadovaných vlastností manuálů nových diagnostických technik chybí údaje o standardizačních vzorcích osob normálních a jednotlivých diagnóz.“ K tomu dodávám, že test vyšel v nakladatelství, jež nese křestní jméno autora metody – Vadim – v roce 1992.

Kvalitativní popis výsledků jediného použitého testu osobnosti nepostupuje podle manuálu metody. Není jasné, z čeho (pozorování, rozhovor, testy) čerpá znalkyně ve svém negativním hodnocení osobnosti.

Pouhý popis kvantitativně nepodložených, tudíž zcela nekontrolovatelných charakteristik nelze považovat za interpretaci. Znalkyně nepoužila žádnou z baterií testů zaměřenou na věrohodnost projevu probanda. (Soud o to výslovně nežádal.) Přesto, nebo právě proto měl být použit test obsahující (a přesněji než u zde použitých) výsledky tzv. lži skóre. Toto skóre je odborně nazýváno skóre desirability (tendence jevit se lepším, prezentovat se v lepším světle). Na rozdíl

od dávno překonané pedologie zohledňuje moderní psychologická diagnostika kontext situace. Mimo jiné na základě tohoto kontextu volí testové metody.

Pokud má zkoumaná osoba problém v nezvládnuté závislosti na heroinu, je zbytečné zkoumat její výchovné postoje. Nelze souhlasit s (v posudku dvakrát se vyskytující) tvrzením znalkyně o matce, jež „má správný náhled na výchovu“. V odpovědi na otázku soudu pak „matka má adekvátní představu o výchově dětí“. Z objektivních údajů je zcela zjevné, že matka nemá patřičný náhled. Podobně jako řada jiných narkomanů dokáže jen obrazně řečeno „vodu kázat a víno pít“.

Heroin ovlivní chování víc než postoj. Z posudku by ovšem mělo být jasné, jaké testy byly u dospělých použity, tedy podle čeho znalkyně hodnotí adekvátnost představ o výchově.

Test TSB má verzi pro děti, pro méně nadané osoby a pro běžnou populaci. Akademického architekta (mj. scénografa) – z divadelních programů vím, že spolupracuje s několika divadly i Národním divadlem v Praze – nelze považovat při práci s barvami a asociacemi za „běžnou populaci“. Normy testu nemohou postihnout míru jeho specifické profesionální percepce. Nejde tu o klasickou nevědomou projekci rysů osobnosti. Je to záznam „výkonu profesionála“.

Profesionalita (ne tedy ladění osobnosti) může sytit i polemické, kritické projevy na konto testu.

Pro ilustraci z jiné oblasti: tam, kde běžný člověk odliší jen několik odstínů dejme tomu modré nebo zelené látky, odborník v textilu odliší odstínů desítky.

Velmi pejorativně vyznívá popis údajné lhostejnosti otce k dětem na str. 10. Znalkyně děti hlasitě napomínala, leč otec nereagoval a připustil například, aby si děti samy braly bonbóny, papírky hodily na zem a šlapaly po nich. „V. čmárá otci fixem po testovém sešitu.“ Je zcela nepřípustné požadovat po probandovi, aby vypracovával test s nejasně formulovanými položkami (ve 26 % případů) a zároveň se věnoval dvěma malým dětem v neznámém prostředí. U dětí unavených dlouhým čekáním, jež neměly k dispozici ani občerstvení (zřejmě mimo „úřední“ bonbóny), je spojení péče o ně a práce s testem absurdní.

O negativním přenosu znalkyně proti otci svědčí namátkou citace: „Na připomínku, že syn by měl nastoupit, otec odsekl, že až bude mít patřičný věk,

potom do MŠ nastoupí.“ V této odpovědi nenacházím podklad pro použitý výraz „odsekl“. Jde o jasně formulovanou odpověď. Je rozdíl mezi sociální rolí poradenského psychologa (mj. „radí“), rolí sociální pracovnice OSPOD (mj. je kompetentní k připomínkám v péči o dítě) a znalce, diagnostikujícího stav a odpovídajícího na otázky soudu. Při vyšetření není v jeho kompetenci připomínat otci důležitost MŠ.

Je-li pravda to, co uvádí otec, pak je zcela nepřijatelné tvrzení znalkyně (str. 10): „Děti otec k návštěvě nedostatečně připravil. Jejich oblečení nebylo úplně čisté. Děti neměly déle umytý obličej ani ruce.“

Jak bylo uvedeno, otec s dětmi zašel na OSPOD za jiným účelem, než je kontakt se znalcem. Nebyl informován, jak dlouho bude s dětmi na znalkyni čekat. Nemohl tudíž děti připravit. Jak sama znalkyně popisuje, při návštěvě v jejím domě byl nezletilý na návštěvu připraven. „Byl pěkně oblečený, měl s sebou pití... a tablet.“ (Viz str. 10.)

Při návštěvě OSPOD otec patřičné informace neměl. Opět se odvolávám na tzv. zdravý selský rozum – po neplánovaném 1,5hodinovém čekání není divu, že „jejich oblečení nebylo úplně čisté. Děti neměly déle umytý obličej ani ruce“. Znalkyně by měla upřesnit údaj „déle“. Jak zjistila, že se děti nezašpinily cestou na OSPOD a při čekání na její příchod?

Posouzení vyšetření nezletilých

Na str. 11 znalkyně uvádí, že otec při první návštěvě „nevyšvětlil, proč přišel, a musel být dotazován“. V textu posudku je ovšem nepřítomnost nezl. poměrně podrobně vysvětlena, a to informacemi od otce. Není tam ani zmínka o tom, že by otec tzv. mlžil. Není uvedeno, že by snad o nezletilé dceři nemluvil po celou dobu návštěvy. Je pravděpodobné, že dotazem, proč přichází jen se synem, znalkyně informaci od něj tzv. předběhla.

Znalkyně sledovala děti v zátěžové situaci. Tvrdí, že nebylo možno použít testy. Aniž zadání některého jednoduchého testu zkusila, předem tvrdí, že by se děti „nesoustředily, nerozuměly by požadavkům, nerozuměly by, co mají dělat“.

I studentům před absolutoriem základní zkoušky z psychodiagnostiky je známo, že existují tzv. obecné vývojové metody. Administrace nemá „zkouškový“

charakter jako u běžného testu. V mnoha případech nevyžadují vědomou spolupráci probanda. Nejznámější je vývojová škála A. Gesella. Zaměřuje se na postižení úrovně maturace – ve smyslu neuromotorické vyspělosti. Aktuálně je nejčastěji používána škála pro vyšetření dětí od 4 týdnů do 36 měsíců věku. K dispozici je ještě starší varianta použitelná do 6 let věku dítěte.

M. Svoboda (ed.): *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Portál, Praha 2001, str. 57, ke škále uvádí: „Účelem vyšetření je nejčastěji diagnostika poruch vývoje, současně ovšem získáváme informace i o temperamentu dítěte, o jeho dovednostech sociálních, o jeho emoční stabilitě či dráždivosti, frustrační toleranci a do určité míry i o povaze vztahů s rodiči.“

Laicky řečeno – s dítětem si hrajeme a pozorujeme je při hře. Takto získáváme dg. podklady.

Hodnocení schopností nezletilého dítěte znalkyní je negativní, tedy zcela odlišné od hodnocení nezletilého jeho otcem. Dítě ovšem znalkyně adekvátně nevyšetřila.

Znalkyně kategoricky tvrdí, že „opozděný vývoj je následkem zcela volné, málo podnětné výchovy“. To znamená, že zcela pomíjí faktory genetické, rizika spojená s nevhodnou životosprávou matky v těhotenství (susp. již před otěhotněním), působení drog na plod atd. Apriorní absolutizace vlivu výchovy odpovídá ideologicky pokrivenému přístupu v padesátých letech minulého století v SSSR a jeho satelitech.

Psychologické vyšetření nezletilého dítěte (nar. 2015 – posudek je datován 14. 2. 2018, jde tedy o dítě mladší dvou let a pěti měsíců) uvádí: „I když je chytrá a společenská, má značný sklon k destrukci. Ničí věci kolem, neudrží pořádek a obviňuje druhé osoby. Vyplivuje bonbóny z pusy na zem, hází po zemi pastelky, vytahuje cizí věci ze skříní... Zkouší mačkat tlačítka na tiskárně, čmárá do testu, do kterého otec píše, fixem...“

Poukazuji na tzv. zdravý selský rozum. Děti tohoto věku po hodině a půl čekání v nezábavném prostředí se prostě takto chovají.

J. A. Komenský v *Informatoriu školy mateřské* (SPN, Praha 1969) konstatuje: „V půl třetí léta objevují se u dětí vášničky všeliké.“ Steží lze z obdobných projevů odpovídajících věku dělat závěry o výchovných postupech, postojích a kompetencích otce.

Psychologická úvaha

Opakovaně zdůrazňuji, že se v rámci posouzení naprosto nevyjadřuji k osobnostním rysům, k výchovné kompetenci dospělých ani k osobnosti a eventuální možnosti ovlivnění nezletilého dítěte.

Po více než dva roky jsem působil jako supervizor OSPOD Jihomoravského krajského úřadu v Brně a „v terénu“ u OSPOD Uherský Brod. Šlo o projekt EU „Vzděláním ke kvalitě“. Pokud jsou informace otce o některých aspektech „pomoci OSPOD“ pravdivé, považoval bych to za nezbytný podklad k hlubšímu superviznímu rozboru.

K odpovědím na otázky soudu

Otázka 1: Odpověď znalkyně v otázce o výchovné způsobilosti začíná na str. 12 slovy: „Ad 1: Matka má adekvátní představu o výchově dětí.“ Není jasné, z čeho tak znalkyně usuzuje a v čem adekvátnost spočívá.

Otázka 2: Znalkyně nepopisuje „psychické obtíže“ otce, na něž je tázána. To, že je otec nepraktický, spíše bohémský, úspěšný ve svém povolání atd., nelze považovat a priori za „psychické obtíže“. Dále znalkyně popisuje otcovu výchovu v intencích plně odpovídajících tzv. volné výchově běžné například v USA či v Dánsku. Zmíněný výchovný styl není v ČR zakázán. Navíc neexistuje výzkum, který by katamnesticky – v dospělosti – prokázal horší efekt nedirektivní výchovy oproti dejme tomu tradiční výchově.

Výrok znalkyně o otci „sám je přesvědčen, že děti potřebují pouze lásku“ lze považovat v lepším případě za projev podjatosti. V případě horším jde susp. o vědomé podání nepravdivého znaleckého posudku. V textu posudku je totiž opakovaně doloženo, že otec, byť po svém, zabezpečuje materiální potřeby dítěte, „má paní, kterou občas využívá na hlídání“, pokud je pracovníčně zaneprázdněn, platí nájem atd.

Otázka 4: V posudku není žádným způsobem objektivně doloženo apriorně pejorativní tvrzení znalkyně: „Otec nepřijme žádnou kritickou výtku ani nebude souhlasit s nějakým opatřením. Je velmi pravděpodobné, že otec

nesleví, nezmění náhled na vlastní výchovu, bude obviňovat všechny zainteresované osoby.“ Z psychologického hlediska lze vytvořit hypotézu: Znalkyně zde pouze projiktuje a absolutizuje svůj osobní názor o nemožnosti další spolupráce s posuzovaným. Pro ilustraci takových úvah viz A. Freud: *Já a obranné mechanismy*. Portál, Praha 2006.

Otec nebude zřejmě akceptovat názory autoritativního psychologa zastávajícího tradiční výchovné postupy. Tím není vyloučeno eventuální přijetí kritiky či opatření prezentovaného jinak. Samozřejmě osobou, k níž získá důvěru.

V závěru odpovědi na otázku soudu znalkyně, jež je přesvědčená o rigiditě výchovných postojů otce, tvrdí: „Pokud bude situace takto pokračovat, potom by pro děti byla nejvhodnější výchova dobrých pěstounů.“ Není jasné, o koho jde. Termín „dobří pěstouni“ není uveden v žádné platné normě, tím méně pak v zákonech.

Pominu výrazný nedostatek osob doporučených jako vhodní k přijetí dětí do pěstounské péče, dále složitost najít pěstouny ochotné přijmout ne již nejmenší sourozence. Přijetí by zřejmě bylo tzv. s účastí rodičů, kdy matka je heroinistka a otec je svérázný intelektuál. Znalkyně se mimo uvedené nezapomíná ani skutečně základním. Naprosto jednoznačným cílem státní sociální politiky je sanovat prostředí v rodině, aby nebylo nutno děti z rodin odebírat. Korekce a zmíněná sanace musí respektovat mj. fakt, že v ČR neexistuje „zákon o výchově“, jenž by vylučoval nedirektivní výchovu tzv. amerického typu.

Shrnutí

V posuzovaném znaleckém posudku jsou metodologické chyby. Je v přímém rozporu s požadavkem ÚS na ověřitelnost výsledků. Vyšetření osobnosti rodičů (zejména otce) jen jedním testem je nedostatečné.

Jsou-li pravdivé informace otce o podmínkách, v nichž bylo vyšetření na OSPOD uskutečněno, pak nebyly respektovány elementární zásady psychologické práce s testy. Posudek pak není vypracován korektně.

PS: Doporučení bez iluzí

Jeden z předchozích komentářů k posudku je nazván „Z vandru domů“. Při četbě podobných znaleckých svěžích dílek mne napadá drobná inovace. O mnohých znalcích by mělo platit spíše „z hrušky dolů“.

V kresleném vtipu V. Jiráňka říká psychiatr pacientovi: „Není to ničí vina, že jste ztratil veškeré iluze. Je to jen vaše vina, že jste nějaké iluze měl.“

Mé doporučení pro ty, kdož v posudcích takříkajíc nepoznávají sebe sama, je: Poradte se s nezávislým a hlavně nepodjatým psychologem, zda to není vaše chyba. Není-li, využijte všech korektních možností obrany.

EPILOG

MÍSTO ZÁVĚRU CITÁT

Nejlepším zájmem dítěte ve znalecké činnosti je, aby se realizoval odborně správný, nezávislý posudek. Tento pojem v ČR chybí – v ČR jsou posudky všelijaké, některé jsou nesrozumitelné, bohužel psychologové v ČR nemají jednotný postup a standardy. Ve Spojených státech má znalecká činnost dlouhou tradici a definované standardy, které se přebírají všude ve světě. Mají tam standardy na obecné psychologické testování i na zjištění nejlepšího zájmu dítěte.

Jeden takový standard říká, že účelem posudku je pomoci zjistit zájem dítěte. Posudek není žádným psychologickým imanentním konstruktem, ale průnikem psychologického poznání a aktuálního lidskoprávního pohledu. Zájem dítěte je na předním místě. Jakkoliv jde o vyprázdňený pojem, lze říci, že primárním zájmem v této oblasti je odborně správný a nezávislý posudek dodržující standardy. S tím souvisí řada otázek, například zda lze posoudit dítě, aniž by ho znalec viděl, nebo jak posoudit interakce dítěte s rodičem bez znalosti soukromí. Může pak být posudek nezávislý, když znalec zkoumá soukromí?

S tím je spojeno použití posuzovacích metod. V ČR se často dělají kresby stromů a postav a Rorschachův test, což je nepoužitelné. Jedna česká znalkyně udělala pouze z kreseb závěr, že otec má nižší hygienické návyky. Je nepochopitelné, jak k tomu došla. Ve Spojených státech mají pro práci znalců standardy – musí jít o relevantní metody, metoda musí být popsána v odborné literatuře a důležité je, zda byl test komerčně publikován. Odpůrci tvrdí, že účastníci si mohou publikovaný test přečíst a naučit se ho, nicméně psycholog by to měl poznat. Byla-li metoda publikována, jde o transparentní soudní důkaz. Projekční testy ve znalecké praxi jsou zcela neakceptovatelné.

Věcné zaměření posudku se soustředí na výchovné kompetence rodičů, potřeby dítěte a jejich vzájemný průnik. Kompetence se zhodnotí tak, že musíme vytvořit konsenzus, co se jimi chápe. V odborné literatuře se mluví o komplikujících faktorech, jako jsou některé duševní poruchy a násilí. Duševní nemoc nemusí snižovat výchovné kompetence, násilí ano. Psycholog dále bere v potaz

situační charakteristiky jako sociální zázemí a dále výchovné schopnosti, jimiž se myslí, zdali dítě nemá s rodičem problém. Je třeba zdůraznit, že osobnostní vlastnosti nepredikují výchovné schopnosti, naopak, rozdílné vlastnosti rodičů jsou potřebné, aby dítě prožilo dva různé výchovné přístupy a reakce. Devadesát devět procent testů osobnostních vlastností nemá relevanci k civilním soudním záležitostem.

V českých posudcích se objevují pojmy a výrazy jako: „otec je nezralá impulzivní osobnost, potlačování emocí, snížená empatie; schopnost vcítit se do druhých je omezena, obsedantně-kompulzivní sklony“; „potřeba dodržování pořádku se může promítat do výchovy jako zvýšené nároky“; „výchovné kompetence jsou sníženy osobnostními vlastnostmi“; „matka je emočně vřelá, stabilní osobnost, empatická“; „otevřená novým zkušenostem, na potřeby dítěte reaguje citlivě, dovede dobře odhadnout potřeby“ – ve všech těchto případech jde pouze o interpretaci testů, které nejsou odborně relevantní k obecně výchovným schopnostem. Není-li zpochybněno přirozené právo rodiče na výchovu konkrétními fakty, nemůže to být kvůli osobnosti.

Dítě se má při zkoumání minimálně zatěžovat, má se hodnotit pozorováním, interakcí a rozhovorem. Psychologické testy u něho moc neřeknou. Soudcům je třeba vysvětlovat, že projekční ani inteligenční testy nejsou pro posudek nutné, i když se dnes v posudcích často objevují a soudci se na ně ptají.

Posledním standardem je, že soudní znalci působí v řízení jako nestranní pozorovatelé a interpretují získaná data bez prezentace osobních názorů. Znalec nemá používat fráze typu: „obecně se doporučuje péče matky“ nebo „je známo, že matky mají obecně lepší výchovné schopnosti“. V posudcích to nelze paušalizovat, vše je třeba doložit konkrétní studií. Klinická praxe je jiná než znalecká. Pokud znalec tvrdí, že dítě má být v péči matky, musí to odůvodnit alespoň teoreticky. Důležité rovněž je, že znalec má odpovídat pouze na položené otázky. V posudku není místo pro lidovou tvořivost, nemá se uvažovat stylem „co by kdyby“, jak se u nás často děje. Znalec se nemá nechat tlačit k fantazírování a má se držet standardů.

prof. PhDr. et PhDr. Radek Ptáček

ZÁVĚREČNÁ – NEJEN GENDEROVÁ – POZNÁMKA AUTORA TÉTO KNÍŽKY

Citace prof. Ptáčka pochází z www Střídavka – což pro mnohé a priori předsudečné osoby je webová stránka odpovídající fóru militantních otců. Jako každé obecné a nediferencující tvrzení je i házení všeho, co si na Střídavce přečtete, do jednoho pytle – ať již z žumpy nebo naopak ze zlatých slov – velká chyba.

Profesora Ptáčka neznám, nikdy jsem s ním neměl co do činění. Fakt je, že jen jednou, jedinkrát jsem četl opravdu brilantní revizní posudek. Pan docent v něm dal jednoznačně za pravdu matce. Takříkajíc napadrt' rozbil absurdní, ne odbornou, povrchní argumentaci znalkyně psycholožky. Dámy, na základě jejíhož posudku bylo – jako blesk z čistého nebe – odebráno oné matce dítě a svěřeno otcí. Onen pán s nesezdanou partnerkou i s potomkem žil předtím opravdu velmi krátce. Jednoho dne máma dovedla nezletilého do MŠ. Odpoledne pro ně přišla a dítě tam již nebylo. Není sice pravda, že přitom „na potoce vedle skal úředník OSPOD zatleskal“, leč právě OSPOD to navrhl.

Poučení z krizového vývoje zní: U znalce nezáleží na genderu. Podstatná je odbornost, slušnost, empatie a spravedlnost. Inu, jak (ne)snadné, milý Watson!

PŘEČTĚTE SI:

Novák T., Corradiniová S., Vyušťák R.: *Kontakt s dětmi po rozvodu. Jak nepřijít o dítě.* Wolters Kluwer, Praha 2015

Novák T.: *Znalecké posudky o dětech pod drobnohledem.* Wolters Kluwer, Praha 2015

OBSAH

Úvod	9
S čím se setkávám?	10
Kapitola 1	16
Další časté chyby	18
Jak poznat výchovné kvality	19
Pravda vítězí?	20
Čas jsou peníze	21
Kapitola 2	23
Bez iluzí o znaleckých posudcích z psychologie	23
Ukázky posouzení části znaleckého posudku z psychologie	25
Psychologické posouzení znaleckého posudku	63
Kapitola 3	70
Poznámky (nejen) ke zneužívání Rorschachova testu	70
Kapitola 4	83
Vznik hraniční poruchy	84
Kapitola 5	92
Psychologické posouzení znaleckého posudku	92
Přílohy k textu	110
Psychologické posouzení znaleckého posudku	110
Epilog	123
Závěrečná – nejen genderová – poznámka autora této knížky	125

neOMYLNÝ ZNALEC
Z PSYCHOLOGIE
v péči o děti po rozvodu

Tomáš Novák

Jako svou 453. publikaci vydal
Jan Šabata, Kallabova 29, 616 00 Brno,
nakladatelství DOPLNĚK, v Brně roku 2019

Jazyková redaktorka Eva Strnadová
Technická redaktorka Janina Vrátníčková
Sazba a grafická úprava Libor Vyhňálek
Obálka Kateřina Škrabalová

Odpovědná redaktorka Marcela Šabatová
Počet stran 128

Vytiskl Profi-tisk group, s. r. o., Olomouc
Vydání 1.

1081-453-2019

www.doplnek.cz
e-mail: doplnek@doplnek.cz

ISBN 978-80-7239-342-8